

**ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ КОДЕКС
РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)**

Принят Государственным Собранием
(Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия)
28 февраля 2023 года

Природа и ее ресурсы являются основой жизнеобеспечения многонационального народа Республики Саха (Якутия). Охрана природы, рациональное использование природных ресурсов, обеспечение экологической безопасности являются неотъемлемыми условиями устойчивого экономического и социального развития Республики Саха (Якутия).

Настоящий Экологический кодекс Республики Саха (Якутия) (далее – Кодекс) призван защищать конституционное право человека на благоприятную окружающую среду, достоверную информацию о ее состоянии и возмещение ущерба, причиненного его здоровью или имуществу правонарушением в области охраны окружающей среды, способствовать формированию правовых, экономических и социальных основ охраны окружающей среды в интересах настоящего и будущих поколений, развитию экологического образования, просвещения и экологической культуры, обеспечивать экологическую безопасность и организацию рационального использования природных ресурсов, их сохранения и восстановления.

ГЛАВА 1. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. Отношения, регулируемые настоящим Кодексом

1. Настоящий Кодекс регулирует отношения в области охраны окружающей среды, лесных и водных отношений, охраны и использования объектов животного и растительного мира, особо охраняемых природных территорий, государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды),

охраны атмосферного воздуха, обращения с отходами производства и потребления, обеспечения радиационной безопасности, экологического образования и просвещения, экологической экспертизы, охраны окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации и экологического бедствия, государственного экологического контроля (надзора) на территории Республики Саха (Якутия).

2. В отношениях, регулируемых настоящим Кодексом, объектами охраны окружающей среды от загрязнения, истощения, деградации, порчи, уничтожения и иного негативного воздействия хозяйственной и (или) иной деятельности являются соответствующие компоненты природной среды, природные объекты и природные комплексы.

***Статья 2. Законодательство Республики Саха (Якутия)
в области охраны окружающей среды***

1. Законодательство Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды основывается на Конституции Российской Федерации, Конституции (Основном законе) Республики Саха (Якутия), федеральных законах, иных нормативных правовых актах Российской Федерации, иных нормативных правовых актах Республики Саха (Якутия) и состоит из настоящего Кодекса, законов и иных нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия).

2. Законы и иные нормативные правовые акты Республики Саха (Якутия), регулирующие отношения в области охраны окружающей среды, должны соответствовать настоящему Кодексу. В случае противоречия между настоящим Кодексом и указанными нормативными правовыми актами применяется настоящий Кодекс.

***Статья 3. Создание условий для сохранения благоприятной окружающей
среды, биологического разнообразия и природных ресурсов
Республики Саха (Якутия)***

1. В Республике Саха (Якутия) создаются условия для сохранения благоприятной окружающей среды, биологического разнообразия и природных ресурсов, в том числе сохранение природных комплексов и объектов, имеющих особое природоохранное, научное, культурное, эстетическое, рекреационное и оздоровительное значение.

2. В целях обеспечения условий, указанных в части 1 настоящей статьи, Правительством Республики Саха (Якутия) определяются соответствующие мероприятия в сфере отношений, регулируемых настоящим Кодексом, в том числе в рамках реализации государственных программ Республики Саха (Якутия).

Статья 4. Принципы охраны окружающей среды

Охрана окружающей среды и обеспечение экологической безопасности в Республике Саха (Якутия) осуществляются на основе следующих принципов:

- 1) соблюдение права человека на благоприятную окружающую среду;
- 2) обеспечение благоприятных условий жизнедеятельности человека;
- 3) научно обоснованное сочетание экологических, экономических и социальных интересов человека, общества и государства в целях обеспечения устойчивого развития и благоприятной окружающей среды;
- 4) охрана, воспроизводство и рациональное использование природных ресурсов как необходимые условия обеспечения благоприятной окружающей среды и экологической безопасности;
- 5) ответственность органов государственной власти Республики Саха (Якутия), органов местного самоуправления за обеспечение благоприятной окружающей среды и экологической безопасности на соответствующих территориях;
- 6) платность природопользования и возмещение вреда окружающей среде;
- 7) независимость государственного экологического контроля (надзора);
- 8) презумпция экологической опасности планируемой хозяйственной и иной деятельности;
- 9) обязательность оценки воздействия на окружающую среду при принятии решений об осуществлении хозяйственной и иной деятельности;
- 10) обязательность проведения в соответствии с законодательством Российской Федерации проверки проектов и иной документации, обосновывающих хозяйственную и иную деятельность, которая может оказать негативное воздействие на окружающую среду, создать угрозу жизни, здоровью и имуществу граждан, на соответствие требованиям технических регламентов в области охраны окружающей среды;
- 11) учет природных и социально-экономических особенностей территорий при планировании и осуществлении хозяйственной и иной деятельности;
- 12) приоритет сохранения естественных экологических систем, природных ландшафтов и природных комплексов;
- 13) допустимость воздействия хозяйственной и иной деятельности на природную среду исходя из требований в области охраны окружающей среды;
- 14) обеспечение снижения негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду в соответствии с нормативами в области охраны окружающей среды, которого можно достигнуть на основе использования наилучших доступных технологий с учетом экономических и социальных факторов;

15) обязательность участия в деятельности по охране окружающей среды органов государственной власти Российской Федерации, органов государственной власти Республики Саха (Якутия), органов местного самоуправления, общественных объединений и некоммерческих организаций, юридических и физических лиц;

16) сохранение биологического разнообразия;

17) обеспечение сочетания общего и индивидуального подходов к установлению мер государственного регулирования в области охраны окружающей среды, применяемых к юридическим лицам и индивидуальным предпринимателям, осуществляющим хозяйственную и (или) иную деятельность или планирующим осуществление такой деятельности;

18) запрещение хозяйственной и иной деятельности, последствия воздействия которой непредсказуемы для окружающей среды, а также реализации проектов, которые могут привести к деградации естественных экологических систем, изменению и (или) уничтожению генетического фонда растений, животных и других организмов, истощению природных ресурсов и иным негативным изменениям окружающей среды;

19) соблюдение права каждого на получение достоверной информации о состоянии окружающей среды, а также участие граждан в принятии решений, касающихся их прав на благоприятную окружающую среду, в соответствии с законодательством;

20) ответственность за нарушение законодательства в области охраны окружающей среды;

21) организация и развитие системы экологического образования, воспитание и формирование экологической культуры;

22) участие граждан, общественных объединений и некоммерческих организаций в решении задач охраны окружающей среды;

23) поддержка добровольческой (волонтерской) деятельности, направленной на защиту окружающей среды, формирование экологической культуры в обществе;

24) международное сотрудничество в области охраны окружающей среды;

25) обязательность финансирования юридическими лицами и индивидуальными предпринимателями, осуществляющими хозяйственную и (или) иную деятельность, которая приводит или может привести к загрязнению окружающей среды, мер по предотвращению и (или) уменьшению негативного воздействия на окружающую среду, устранению последствий этого воздействия.

ГЛАВА 2. ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 5. Разграничение полномочий в области охраны окружающей среды между органами государственной власти Российской Федерации и органами государственной власти Республики Саха (Якутия)

1. Разграничение полномочий в области охраны окружающей среды между органами государственной власти Российской Федерации и органами государственной власти Республики Саха (Якутия) осуществляется в соответствии с Конституцией Российской Федерации и федеральными законами.

2. Соглашения между федеральными органами исполнительной власти и исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) о передаче осуществления части полномочий в области охраны окружающей среды заключаются в соответствии с Конституцией Российской Федерации и федеральными законами.

Статья 6. Полномочия Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды

К полномочиям Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды относятся:

1) принятие законов и иных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды;

2) участие в определении основных направлений охраны окружающей среды на территории Республики Саха (Якутия) с учетом географических, природных, социально-экономических и иных особенностей;

3) принятие решения о создании лесопаркового зеленого пояса, его площади на территории Республики Саха (Якутия) либо об отказе в его создании, об упразднении лесопаркового зеленого пояса либо об отказе в его упразднении в установленном законодательством Российской Федерации порядке;

4) контроль за целевым использованием средств, поступивших от платы за негативное воздействие на окружающую среду, на природоохранные мероприятия и зачисленных в государственный бюджет Республики Саха (Якутия);

5) осуществление иных полномочий, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

Статья 7. Полномочия Главы Республики Саха (Якутия)

в области охраны окружающей среды

К полномочиям Главы Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды относятся:

1) определение основных направлений государственной политики Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды;

2) представление Республики Саха (Якутия) в ее отношениях с федеральными органами государственной власти, органами государственной власти субъектов Российской Федерации, органами местного самоуправления;

3) обеспечение координации деятельности органов государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды;

4) организация в соответствии с законодательством Российской Федерации взаимодействия исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия) с федеральными органами исполнительной власти и их территориальными органами, органами местного самоуправления и общественными объединениями в области охраны окружающей среды;

5) издание нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды, лесных и водных отношений, охраны, рационального использования и воспроизводства растительного мира, охраны и использования объектов животного мира, организации и функционирования особо охраняемых природных территорий, экологической безопасности, охраны атмосферного воздуха, обращения с отходами, экологической экспертизы, обеспечения радиационной безопасности, экологического просвещения, образования и формирования экологической культуры и рационального использования природных ресурсов в Республике Саха (Якутия), контроль за их исполнением;

6) назначение на должность и освобождение от должности руководителя уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), осуществляющего переданные полномочия Российской Федерации в области экологической экспертизы;

7) утверждение структуры уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия) в области экологической экспертизы;

8) организация деятельности по осуществлению переданных полномочий Российской Федерации в области экологической экспертизы;

9) обеспечение своевременного представления в уполномоченный орган отчетности по установленной форме об осуществлении переданных полномочий

Российской Федерации в области экологической экспертизы, о достижении целевых прогнозных показателей в случае их установления, экземпляров нормативных правовых актов, принимаемых органами государственной власти Республики Саха (Якутия) по вопросам переданных полномочий;

10) определение исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), уполномоченного в сфере использования лесопарковых зеленых поясов;

11) обращение с мотивированным ходатайством о создании лесопаркового зеленого пояса на территории Республики Саха (Якутия) в Общественную палату Республики Саха (Якутия);

12) обращение с мотивированным ходатайством о создании лесопаркового зеленого пояса в общественные палаты субъектов Российской Федерации в случае, если лесопарковый зеленый пояс создается на территории Республики Саха (Якутия) и территориях иных субъектов Российской Федерации;

13) организация осуществления мер по охране окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия;

14) координация природоохранных мероприятий по улучшению состояния окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации, зонах экологического бедствия;

15) назначение на должность и освобождение от должности руководителя уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), осуществляющего переданные полномочия Российской Федерации в области водных отношений;

16) утверждение структуры уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия) в области водных отношений;

17) организация деятельности по осуществлению переданных полномочий Российской Федерации в области водных отношений;

18) право до утверждения регламентов, указанных в части 8 статьи 26 Водного кодекса Российской Федерации, утверждать административные регламенты предоставления государственных услуг и исполнения государственных функций в сфере переданных полномочий;

19) обеспечение своевременного представления в уполномоченный федеральный орган исполнительной власти ежеквартального отчета о расходовании предоставленных субвенций, о достижении целевых прогнозных показателей в случае их установления, а также о нормативных правовых актах, принимаемых органами государственной власти

Республики Саха (Якутия) по вопросам переданных полномочий Российской Федерации в области водных отношений;

20) утверждение Правил добывания объектов животного мира, принадлежащих к видам, занесенным в Красную книгу Республики Саха (Якутия);

21) утверждение Правил сбора дикорастущих растений и грибов, принадлежащих к видам, занесенным в Красную книгу Республики Саха (Якутия);

22) назначение на должность и освобождение от должности руководителя уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), осуществляющего переданные полномочия Российской Федерации в области охраны и использования животного мира;

23) утверждение структуры исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), осуществляющего переданные полномочия Российской Федерации в области охраны и использования животного мира;

24) организация деятельности по осуществлению переданных полномочий Российской Федерации в области охраны и использования животного мира в соответствии с федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, а также нормативными правовыми актами, предусмотренными частью 4 статьи 6 Федерального закона от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире»;

25) обеспечение своевременного представления в соответствующие федеральные органы исполнительной власти ежеквартального отчета о расходовании предоставленных субвенций, о достижении целевых прогнозных показателей в случае их установления, экземпляров нормативных правовых актов, принимаемых органами государственной власти Республики Саха (Якутия) по вопросам осуществления переданных полномочий Российской Федерации в области охраны и использования животного мира, а также иных документов и иной информации, необходимых для контроля за эффективностью и качеством осуществления органами государственной власти Республики Саха (Якутия) переданных полномочий;

26) установление на территории Республики Саха (Якутия) ограничений пользования животным миром, за исключением ограничений охоты и рыболовства, ограничений пользования животным миром на особо охраняемых природных территориях федерального значения, а также на иных землях в случаях, предусмотренных федеральными законами;

27) принятие решения о создании природных парков, государственных природных заказников, дендрологических парков и ботанических садов республиканского значения;

28) утверждение структуры исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия), осуществляющего полномочия, переданные ему в соответствии с частью 1 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации;

29) организация осуществления Республикой Саха (Якутия) полномочий Российской Федерации, переданных в соответствии с частью 1 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации, в соответствии с федеральными законами и нормативными правовыми актами, предусмотренными частью 10 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации;

30) право до утверждения регламентов, указанных в части 10 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации, утверждать регламенты предоставления государственных услуг и исполнения государственных функций в сфере переданных полномочий в соответствии с частью 1 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации;

31) обеспечение своевременного представления в уполномоченный федеральный орган исполнительной власти по контролю за осуществлением переданных полномочий отчетности об осуществлении переданных в соответствии с частью 1 статьи 83 Лесного кодекса Российской Федерации полномочий Российской Федерации;

32) утверждение Лесного плана Республики Саха (Якутия);

33) утверждение по согласованию с уполномоченным федеральным органом исполнительной власти сводного плана тушения лесных пожаров на территории Республики Саха (Якутия);

34) введение режима чрезвычайной ситуации на отдельных территориях или на всей территории Республики Саха (Якутия) на основе классификации чрезвычайных ситуаций, установленной Правительством Российской Федерации;

35) осуществление иных полномочий в установленной сфере в рамках полномочий, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

Статья 8. Полномочия Правительства Республики Саха (Якутия)

в области охраны окружающей среды

1. К полномочиям Правительства Республики Саха (Якутия) относятся:

1) в области охраны окружающей среды:

а) участие в определении основных направлений охраны окружающей среды на территории Республики Саха (Якутия) с учетом географических, природных, социально-экономических и иных особенностей;

б) участие в реализации федеральной политики в области экологического развития Российской Федерации на территории Республики Саха (Якутия) и соответствующих программ в области охраны окружающей среды;

в) подготовка проектов законов и принятие иных нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды в соответствии с законодательством Российской Федерации, осуществление контроля за их исполнением;

г) разработка и утверждение государственных программ Республики Саха (Якутия) и межмуниципальных программ и проектов в области охраны окружающей среды и экологической безопасности, обращения с твердыми коммунальными отходами;

д) установление нормативов качества окружающей среды, содержащих соответствующие требования и нормы не ниже требований и норм, установленных на федеральном уровне;

е) организация и развитие системы экологического образования и формирования экологической культуры на территории Республики Саха (Якутия);

ж) утверждение нормативных документов в области охраны окружающей среды, содержащих соответствующие требования, нормы и правила не ниже устанавливаемых на федеральном уровне;

з) назначение представителей для участия в работе по рассмотрению и разрешению вопросов, возникающих между Республикой Саха (Якутия) и Российской Федерацией, а также субъектами Российской Федерации в области охраны окружающей среды и природопользования;

и) установление в пределах своих полномочий ограничений хозяйственной деятельности организаций всех форм собственности в местах традиционного проживания и традиционной хозяйственной деятельности и на территориях традиционного природопользования коренных малочисленных народов Севера Республики Саха (Якутия);

к) обеспечение взаимодействия уполномоченных исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия) с Государственным Собранием (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) по вопросам, связанным с созданием (упразднением) лесопарковых зеленых поясов на территории Республики Саха (Якутия);

л) участие в рассмотрении ходатайства о создании (упразднении) лесопаркового зеленого пояса и итогового документа (протокола), подготовленного по результатам общественных (публичных) слушаний по вопросу о создании (упразднении) лесопаркового зеленого пояса, поступившему в Государственное Собрание (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия);

- м) ведение Красной книги Республики Саха (Якутия);
  - н) определение исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия), наделенных полномочиями по осуществлению регионального государственного экологического контроля (надзора), установление их организационной структуры, полномочий, функций, порядка их деятельности и определение перечня должностных лиц указанных исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия) и их полномочий;
  - о) утверждение порядка организации и осуществления регионального государственного экологического контроля (надзора);
  - п) утверждение ключевых показателей вида контроля и их целевых значений, индикативных показателей для регионального государственного экологического контроля (надзора);
- 2) в области водных отношений:
- а) осуществление полномочий собственника в отношении водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);
  - б) установление ставок платы за пользование водными объектами, находящимися в собственности Республики Саха (Якутия), порядка расчета и взимания такой платы;
  - в) участие в деятельности бассейновых советов;
  - г) разработка, утверждение и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) по использованию и охране водных объектов или их частей, расположенных на территории Республики Саха (Якутия);
  - д) резервирование источников питьевого и хозяйственно-бытового водоснабжения;
  - е) осуществление регионального государственного экологического контроля (надзора) в отношении водных объектов, территорий их водоохраных зон и прибрежных защитных полос, которые в соответствии с Федеральным законом от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды» подлежат региональному государственному экологическому контролю (надзору);
  - ж) утверждение Правил пользования водными объектами для плавания на маломерных судах на территории Республики Саха (Якутия);
  - з) утверждение Правил охраны жизни людей на водных объектах на территории Республики Саха (Якутия);
  - и) участие в организации и осуществлении государственного мониторинга водных объектов;

к) осуществление мер по предотвращению негативного воздействия вод и ликвидации его последствий в отношении водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);

л) осуществление мер по охране водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);

3) в области лесных отношений:

а) осуществление полномочий собственника в отношении лесных участков, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);

б) участие в разработке федеральных государственных программ по использованию, охране, защите лесного фонда и городских лесов, воспроизводстве лесов;

в) внедрение и совершенствование экономических и других методов управления лесопользованием, повышение эффективности государственного управления в области лесных отношений;

г) принятие решений об отнесении лесов к лесам, расположенным в лесопарковых зонах, лесам, расположенным в зеленых зонах;

д) организация осуществления мер пожарной безопасности в лесах, расположенных на земельных участках, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);

е) организация тушения ландшафтных (природных) пожаров (за исключением тушения лесных пожаров и других ландшафтных (природных) пожаров на землях лесного фонда, землях обороны и безопасности, землях особо охраняемых природных территорий, осуществляемого в соответствии с частью 5 статьи 51 Лесного кодекса Российской Федерации) силами и средствами единой государственной системы предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций, расположенными на территории Республики Саха (Якутия), в соответствии с полномочиями, установленными Федеральным законом от 21 декабря 1994 года № 68-ФЗ «О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера»;

ж) определение функциональных зон в лесопарковых зонах, в которых расположены леса, установление и изменение площади и границ земель, на которых расположены леса, указанные в пунктах 3 и 4 части 1 статьи 114 Лесного Кодекса Российской Федерации;

4) в области охраны атмосферного воздуха:

а) участие в проведении государственной политики в области охраны атмосферного воздуха на территории Республики Саха (Якутия);

б) разработка проектов законов и принятие нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области охраны атмосферного воздуха в соответствии с федеральным законодательством, а также осуществление контроля за их исполнением;

в) разработка и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) в области охраны атмосферного воздуха;

г) проведение мероприятий по защите населения при чрезвычайных ситуациях, представляющих угрозу для жизни и здоровья людей в результате загрязнения атмосферного воздуха;

д) введение ограничений на передвижение транспортных средств в населенных пунктах, местах отдыха и туризма, на особо охраняемых территориях в целях уменьшения выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух;

е) участие в организации и проведении государственного мониторинга атмосферного воздуха;

5) в области охраны и использования объектов животного и растительного мира:

а) разработка проектов законов и принятие иных нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области охраны и использования объектов животного и растительного мира, а также осуществление контроля за их исполнением;

б) разработка и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) по охране и воспроизводству объектов животного и растительного мира;

в) установление согласованных с федеральным органом исполнительной власти, осуществляющим функции по выработке государственной политики и нормативно-правовому регулированию в сфере охраны и использования объектов животного мира и среды их обитания, объемов (лимитов) изъятия объектов животного мира, за исключением объектов животного мира, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения;

г) регулирование численности объектов животного мира, за исключением объектов животного мира, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения, в порядке, установленном федеральными органами исполнительной власти, осуществляющими функции по выработке государственной политики и нормативно-правовому регулированию в сфере охраны и использования объектов животного мира и среды их обитания;

д) установление на территории Республики Саха (Якутия) ограничений пользования животным миром, за исключением ограничений охоты и рыболовства, ограничений пользования животным миром на особо охраняемых природных территориях

федерального значения, а также на иных землях в случаях, предусмотренных федеральными законами;

е) ведение государственного мониторинга и государственного кадастра объектов животного мира в пределах Республики Саха (Якутия), за исключением объектов животного мира, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения, а также на иных землях в случаях, предусмотренных федеральными законами, и государственного кадастра объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации;

ж) выдача разрешений на использование объектов животного мира, за исключением объектов, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения, а также объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации;

з) выдача разрешений на содержание и разведение объектов животного мира, в том числе отнесенных к охотничьим ресурсам, в полувольных условиях и искусственно созданной среде обитания (за исключением объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации), за исключением разрешений на содержание и разведение объектов животного мира в полувольных условиях и искусственно созданной среде обитания, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения;

и) осуществление мер по воспроизводству объектов животного мира и восстановлению среды их обитания, нарушенных в результате стихийных бедствий и по иным причинам, за исключением объектов животного мира и среды их обитания, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения;

к) организация и осуществление охраны и воспроизводства объектов животного мира, за исключением объектов животного мира, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения, а также охрана среды обитания указанных объектов животного мира;

л) федеральный государственный надзор в области охраны и использования объектов животного мира и среды их обитания на территории Республики Саха (Якутия), за исключением объектов животного мира и среды их обитания, находящихся на особо охраняемых природных территориях федерального значения, расположенных на территории Республики Саха (Якутия);

м) участие в выполнении международных договоров Российской Федерации в области охраны и использования объектов животного мира в порядке, согласованном с

федеральными органами исполнительной власти, выполняющими обязательства Российской Федерации по указанным договорам;

н) защита прав, охрана исконной среды обитания и традиционного образа жизни коренных малочисленных народов Российской Федерации и представителей других этнических общностей в местах их традиционного проживания и традиционной хозяйственной деятельности в части сохранения и устойчивого использования объектов животного мира;

б) в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий:

а) утверждение научно обоснованных схем размещения и развития особо охраняемых природных территорий Республики Саха (Якутия);

б) принятие решений об изменении границ особо охраняемых природных территорий республиканского значения;

в) определение полномочий в области охраны и функционирования особо охраняемых природных территорий республиканского значения и передача указанных полномочий природоохранным учреждениям, подведомственным исполнительному органу государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды;

г) принятие решений о резервировании земельных участков, предназначенных для образования особо охраняемых природных территорий республиканского значения, и об ограничении на них хозяйственной деятельности;

д) принятие решений о создании и об упразднении особо охраняемых природных территорий республиканского значения;

е) утверждение порядка создания, преобразования и упразднения особо охраняемых природных территорий республиканского и местного значения;

ж) установление границ особо охраняемых природных территорий республиканского значения;

з) утверждение типовых положений, нормативных правовых актов об особо охраняемых природных территориях;

и) утверждение положений о природном парке, государственном природном заказнике, дендрологическом парке и ботаническом саду республиканского значения;

к) установление размера платы либо освобождение от нее за посещение физическими лицами особо охраняемых природных территорий республиканского значения;

л) определение уполномоченных государственных бюджетных учреждений по управлению особо охраняемыми природными территориями республиканского значения;

м) определение подчиненности и порядка финансирования государственных бюджетных учреждений, уполномоченных осуществлять управление особо охраняемыми природными территориями республиканского значения;

7) в области ведения государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды):

а) разработка проектов законов и принятие иных нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия), регулирующих отношения в области ведения государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) и использования информации о состоянии окружающей среды, природных и природно-антропогенных объектов;

б) определение уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия) в области ведения государственного экологического мониторинга (государственный мониторинг окружающей среды);

8) в области обращения с отходами производства и потребления:

а) участие в проведении государственной политики в области обращения с отходами на территории Республики Саха (Якутия);

б) принятие в соответствии с федеральным законодательством нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия), в том числе устанавливающих правила осуществления деятельности региональных операторов, контроль за их исполнением;

в) разработка и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) в области обращения с отходами, в том числе с твердыми коммунальными отходами, участие в разработке и выполнении федеральных программ в области обращения с отходами;

г) проведение мероприятий по предупреждению и ликвидации чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера, возникших при осуществлении деятельности в области обращения с отходами;

д) организация обеспечения доступа к информации в области обращения с отходами;

е) установление порядка ведения регионального кадастра отходов;

ж) определение в программах социально-экономического развития Республики Саха (Якутия) прогнозных показателей и мероприятий по сокращению количества твердых коммунальных отходов, предназначенных для захоронения;

з) утверждение порядка накопления твердых коммунальных отходов (в том числе их отдельного накопления);

9) в области обеспечения радиационной безопасности и использования атомной энергии:

а) разработка проектов законов и принятие иных нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия) в области обеспечения радиационной безопасности, обеспечение условий для реализации и защиты прав граждан и соблюдения интересов государства в области обеспечения радиационной безопасности в пределах своих полномочий;

б) разработка и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) в области обеспечения радиационной безопасности и использования атомной энергии;

в) контроль за радиационной обстановкой на территории Республики Саха (Якутия) в пределах своих полномочий;

г) согласование с Правительством Российской Федерации решения о месте размещения ядерных установок, радиационных источников и пунктов хранения, находящихся в федеральной собственности либо имеющих федеральное или межрегиональное значение, либо размещаемых и сооружаемых на территориях закрытых административно-территориальных образований;

д) принятие решения о месте размещения и о сооружении радиационных источников, радиоактивных веществ, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия);

е) обеспечение государственного учета и контроля радиоактивных веществ на территории Республики Саха (Якутия) (кроме организаций, подведомственных федеральному органу исполнительной власти, осуществляющему государственное управление использованием атомной энергии, а также воинских частей и организаций Вооруженных Сил Российской Федерации) в установленном законодательством Российской Федерации порядке;

ж) участие в организации и проведении оперативных мероприятий в случае угрозы возникновения радиационной аварии, участие в реализации мероприятий по ликвидации последствий радиационных аварий;

з) разработка радиационно-гигиенического паспорта территории Республики Саха (Якутия), в порядке, установленном Правительством Российской Федерации;

и) согласование решений о размещении и сооружении на территории Республики Саха (Якутия) пунктов хранения радиоактивных отходов в порядке, установленном

Градостроительным кодексом Российской Федерации и Федеральным законом от 21 ноября 1995 года № 170-ФЗ «Об использовании атомной энергии»;

к) осуществление иных полномочий в области обеспечения радиационной безопасности и использования атомной энергии в соответствии с федеральным законодательством;

10) в области экологического образования, просвещения и экологической культуры:

а) участие в реализации единой государственной политики в области экологического образования и просвещения в Республике Саха (Якутия);

б) разработка и реализация государственных программ Республики Саха (Якутия) в области экологического образования и просвещения, участие в разработке и выполнении федеральных и международных программ;

в) организация системы непрерывного экологического воспитания и образования граждан, формирование экологической культуры на территории Республики Саха (Якутия);

11) в области охраны окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации, экологического бедствия:

а) осуществление мер по охране окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия;

б) координация и реализация мероприятий по охране окружающей среды в зонах чрезвычайной экологической ситуации, зонах экологического бедствия;

в) создание комиссии по определению территорий зонами чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия на территории Республики Саха (Якутия);

г) внесение в Правительство Российской Федерации обращения об объявлении или снятии статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации или зоны экологического бедствия на территории Республики Саха (Якутия);

12) осуществление иных полномочий, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

2. Полномочия, указанные в пунктах 1–12 части 1 настоящей статьи, осуществляются непосредственно Правительством Республики Саха (Якутия) или уполномоченными им исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия).

***Статья 9. Полномочия уполномоченных исполнительных органов
государственной власти Республики Саха (Якутия)
в области охраны окружающей среды***

1. Государственное управление в области охраны окружающей среды на территории Республики Саха (Якутия) в пределах установленных федеральным законодательством полномочий осуществляется исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

2. Полномочия уполномоченных исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды на территории Республики Саха (Якутия) определяются нормативными правовыми актами Главы Республики Саха (Якутия) или Правительства Республики Саха (Якутия).

***Статья 10. Полномочия органов местного самоуправления
Республики Саха (Якутия) в области охраны
окружающей среды***

1. Органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) в пределах своих полномочий могут издавать муниципальные правовые акты, регулирующие отношения в области охраны окружающей среды.

2. Полномочия органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды установлены федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия), настоящим Кодексом, уставом муниципального образования и муниципальными нормативными правовыми актами.

3. Управление в области охраны окружающей среды осуществляется органами местного самоуправления в соответствии с федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия), уставами муниципальных образований и муниципальными нормативными правовыми актами.

4. В области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий к полномочиям органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия) относятся:

1) принятие решений о создании, преобразовании и об упразднении особо охраняемых природных территорий местного значения;

2) утверждение положения об особо охраняемой природной территории местного значения;

3) принятие решений об установлении, изменении границ особо охраняемых природных территорий местного значения;

4) организация охраны, осуществление муниципального контроля в области охраны и использования особо охраняемых природных территорий местного значения на земельных участках, находящихся в собственности соответствующего муниципального образования;

5) финансирование деятельности в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий местного значения в соответствии с Бюджетным кодексом Российской Федерации;

6) согласование решения о создании особо охраняемой территории в случае, если создаваемая органом местного самоуправления особо охраняемая природная территория будет занимать более чем пять процентов от общей площади земельных участков, находящихся в собственности муниципального образования.

5. К полномочиям органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия) в отношении водных объектов, находящихся в собственности муниципальных образований, относятся:

1) владение, пользование, распоряжение такими водными объектами;

2) осуществление мер по предотвращению негативного воздействия вод и ликвидации его последствий;

3) осуществление мер по охране таких водных объектов;

4) установление ставок платы за пользование такими водными объектами, порядка расчета и взимания этой платы.

6. К полномочиям органов местного самоуправления городского поселения в области водных отношений, кроме полномочий собственника водных объектов, предусмотренных частью 5 настоящей статьи, относятся обеспечение свободного доступа граждан к водным объектам общего пользования и их береговым полосам, расположенным на территории городского поселения, и информирование населения об ограничениях водопользования на водных объектах общего пользования, расположенных на территории городского поселения.

7. Полномочия в области водных отношений, установленные частью 5 настоящей статьи, реализуются органами местного самоуправления сельского поселения в случае закрепления законом Республики Саха (Якутия) за сельским поселением

соответствующих вопросов местного значения, а в случае отсутствия такого закрепления реализуются органами местного самоуправления муниципального района.

8. К полномочиям органов местного самоуправления муниципального района в области водных отношений, кроме полномочий собственника водных объектов, предусмотренных частью 5 настоящей статьи, относятся установление правил использования водных объектов общего пользования, расположенных на территории муниципального района, для личных и бытовых нужд, включая обеспечение свободного доступа граждан к водным объектам общего пользования и их береговым полосам, и информирование населения об ограничениях водопользования на водных объектах общего пользования, расположенных на межселенных территориях в границах муниципального района.

9. К полномочиям органов местного самоуправления городского округа в области водных отношений, кроме полномочий собственника водных объектов, предусмотренных частью 5 настоящей статьи, относятся установление правил использования водных объектов общего пользования, расположенных на территории городского округа, для личных и бытовых нужд, включая обеспечение свободного доступа граждан к водным объектам общего пользования и их береговым полосам, и информирование населения об ограничениях водопользования на водных объектах общего пользования, расположенных на территории городского округа.

10. Органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) осуществляют экологическое просвещение, в том числе информирование населения о законодательстве в области охраны окружающей среды и законодательстве в области экологической безопасности.

В целях формирования экологической культуры в обществе, воспитания бережного отношения к природе, рационального использования природных ресурсов в области экологического образования и просвещения органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) вправе:

- 1) организовывать и обеспечивать систему непрерывного экологического образования и просвещения на муниципальном уровне;
- 2) создавать муниципальную межведомственную комиссию по вопросам экологического образования и просвещения;
- 3) участвовать в разработке и реализации государственных программ Республики Саха (Якутия) в области экологического образования и просвещения;
- 4) разрабатывать и реализовывать муниципальные программы в области экологического образования и просвещения.

11. В целях создания лесопаркового зеленого пояса органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) вправе обратиться с мотивированным ходатайством о создании лесопаркового зеленого пояса:

- 1) в Общественную палату Республики Саха (Якутия) в случае, если лесопарковый зеленый пояс создается на территории Республики Саха (Якутия);
- 2) в общественные палаты субъектов Российской Федерации в случае, если лесопарковый зеленый пояс создается на территории Республики Саха (Якутия) и территориях иных субъектов Российской Федерации.

12. К полномочиям органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия) в области использования атомной энергии относятся:

- 1) участие в обсуждении и решении вопросов размещения на подведомственных им территориях ядерных установок, радиационных источников и пунктов хранения;
- 2) принятие решения о размещении и сооружении на подведомственных им территориях радиационных источников, радиоактивных веществ, находящихся в собственности муниципальных образований;
- 3) информирование населения через средства массовой информации о радиационной обстановке на подведомственных им территориях;
- 4) участие в принятии решений о размещении на территории соответствующего муниципального образования пунктов хранения радиоактивных отходов в порядке, установленном главой 3 Градостроительного кодекса Российской Федерации и Федеральным законом от 21 ноября 1995 года № 170-ФЗ «Об использовании атомной энергии».

13. Органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) могут наделяться отдельными государственными полномочиями в области охраны окружающей среды в соответствии с Федеральным законом от 6 октября 2003 года № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации».

14. Органы местного самоуправления Республики Саха (Якутия) осуществляют иные полномочия в области охраны окружающей среды в рамках полномочий, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

ГЛАВА 3. ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ ГРАЖДАН, ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ И ИНЫХ НЕКОММЕРЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 11. Права и обязанности граждан в области охраны окружающей среды

1. Каждый гражданин имеет право на благоприятную окружающую среду, на ее защиту от негативного воздействия, вызванного хозяйственной и иной деятельностью, чрезвычайными ситуациями природного и техногенного характера, на достоверную информацию о состоянии окружающей среды и на возмещение вреда окружающей среде.

2. Граждане имеют право:

1) создавать общественные объединения и иные некоммерческие организации, осуществляющие деятельность в области охраны окружающей среды;

2) направлять обращения в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления, иные организации и должностным лицам о получении своевременной, полной и достоверной информации о состоянии окружающей среды в местах своего проживания, мерах по ее охране;

3) принимать участие в собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетировании, сборе подписей под петициями, референдумах по вопросам охраны окружающей среды и иных не противоречащих законодательству Российской Федерации и Республики Саха (Якутия) акциях;

4) выдвигать предложения о проведении общественной экологической экспертизы и участвовать в ее проведении в установленном порядке;

5) оказывать содействие органам государственной власти Российской Федерации, органам государственной власти Республики Саха (Якутия), органам местного самоуправления в решении вопросов охраны окружающей среды;

6) обращаться в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления и иные организации с жалобами, заявлениями и предложениями по вопросам, касающимся охраны окружающей среды, негативного воздействия на окружающую среду, и получать своевременные и обоснованные ответы;

7) осуществлять другие предусмотренные законодательством права.

3. Граждане обязаны:

1) сохранять природу и окружающую среду;

- 2) бережно относиться к природе и природным богатствам;
- 3) соблюдать иные требования законодательства.

**Статья 12. Права и обязанности общественных объединений
и иных некоммерческих организаций в области охраны
окружающей среды**

1. Общественные объединения и иные некоммерческие организации Республики Саха (Якутия), осуществляющие деятельность в области охраны окружающей среды, имеют право:

1) разрабатывать, пропагандировать и реализовывать в установленном порядке программы в области охраны окружающей среды, защищать права и законные интересы граждан в области охраны окружающей среды, привлекать на добровольной основе граждан к осуществлению деятельности в области охраны окружающей среды;

2) за счет собственных и привлеченных средств осуществлять и пропагандировать деятельность в области охраны окружающей среды, воспроизводства природных ресурсов, обеспечения экологической безопасности;

3) оказывать содействие органам государственной власти Российской Федерации, органам государственной власти Республики Саха (Якутия), органам местного самоуправления в решении вопросов охраны окружающей среды;

4) организовывать собрания, митинги, демонстрации, шествия и пикетирование, сбор подписей под петициями и принимать участие в указанных мероприятиях в соответствии с законодательством Российской Федерации и законодательством Республики Саха (Якутия), вносить предложения о проведении референдумов по вопросам охраны окружающей среды и об обсуждении проектов, касающихся охраны окружающей среды;

5) обращаться в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления, иные организации и к должностным лицам о получении своевременной, полной и достоверной информации о состоянии окружающей среды, о мерах по ее охране, об обстоятельствах и о фактах хозяйственной и иной деятельности, создающих угрозу окружающей среде, жизни, здоровью и имуществу граждан;

6) участвовать в установленном порядке в принятии хозяйственных и иных решений, реализация которых может оказать негативное воздействие на окружающую среду, жизнь, здоровье и имущество граждан;

7) обращаться в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления и иные организации с жалобами, заявлениями, исками и предложениями по вопросам, касающимся охраны окружающей среды, негативного воздействия на окружающую среду, и получать своевременные и обоснованные ответы;

8) организовывать и проводить в установленном порядке слушания по вопросам проектирования, размещения объектов, хозяйственная и иная деятельность которых может нанести вред окружающей среде, создать угрозу жизни, здоровью и имуществу граждан;

9) организовывать и проводить в установленном порядке общественную экологическую экспертизу;

10) рекомендовать своих представителей для участия в проведении государственной экологической экспертизы;

11) подавать в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления, суд обращения об отмене решений о проектировании, размещении, строительстве, реконструкции, об эксплуатации объектов, хозяйственная и иная деятельность которых может оказать негативное воздействие на окружающую среду, об ограничении, о приостановлении и прекращении хозяйственной и иной деятельности, оказывающей негативное воздействие на окружающую среду;

12) осуществлять другие предусмотренные законодательством права.

2. Общественные объединения и иные некоммерческие организации при осуществлении деятельности в области охраны окружающей среды обязаны соблюдать требования в области охраны окружающей среды.

Статья 13. Обеспечение прав на благоприятную окружающую среду

1. Органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления и должностные лица обязаны оказывать содействие гражданам, общественным объединениям и иным некоммерческим организациям в реализации их прав в области охраны окружающей среды.

2. При размещении объектов, хозяйственная и иная деятельность которых может причинить вред окружающей среде, решение об их размещении принимается с учетом мнения населения Республики Саха (Якутия) или результатов референдума.

3. В случае, если должностные лица препятствуют гражданам, а также общественным объединениям и иным некоммерческим организациям в реализации прав,

предусмотренных Федеральным законом от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды» и другими федеральными законами, иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, указанные должностные лица привлекаются к ответственности в установленном порядке.

ГЛАВА 4. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 14. Государственная поддержка хозяйственной и (или) иной деятельности, осуществляемой в целях охраны окружающей среды

1. Государственная поддержка хозяйственной и (или) иной деятельности в целях охраны окружающей среды может осуществляться по следующим направлениям:

1) содействие в осуществлении инвестиционной деятельности, направленной на внедрение наилучших доступных технологий и реализацию иных мер по снижению негативного воздействия на окружающую среду;

2) содействие в осуществлении образовательной деятельности в области охраны окружающей среды и оказании информационной поддержки мероприятий по снижению негативного воздействия на окружающую среду;

3) содействие в осуществлении использования возобновляемых источников энергии, вторичных ресурсов, разработке новых методов контроля за загрязнением окружающей среды и реализацией иных эффективных мер по охране окружающей среды в соответствии с законодательством Российской Федерации.

2. Государственная поддержка деятельности по внедрению наилучших доступных технологий и иных мероприятий по снижению негативного воздействия на окружающую среду может осуществляться посредством:

1) предоставления налоговых льгот в порядке, установленном законодательством Российской Федерации о налогах и сборах;

2) предоставления льгот в отношении платы за негативное воздействие на окружающую среду в порядке, установленном законодательством Российской Федерации и принимаемыми в соответствии с ним нормативными правовыми актами Российской Федерации;

3) выделения средств федерального бюджета и государственного бюджета Республики Саха (Якутия) в соответствии с бюджетным законодательством Российской Федерации.

3. Государственная поддержка в соответствии с частью 2 настоящей статьи осуществляется при реализации следующих мероприятий:

- 1) внедрение наилучших доступных технологий;
- 2) проектирование, строительство, реконструкция:
  - а) систем оборотного и бессточного водоснабжения;
  - б) централизованных систем водоотведения (канализации), канализационных сетей, локальных (для отдельных объектов хозяйственной и (или) иной деятельности) сооружений и устройств по очистке сточных, в том числе дренажных, вод, по переработке жидких бытовых отходов и осадка сточных вод;
  - в) сооружений и установок по улавливанию и утилизации выбрасываемых загрязняющих веществ, термической обработке и очистке газов перед их выбросом в атмосферный воздух;
- 3) установка:
  - а) оборудования по улучшению режимов сжигания топлива;
  - б) оборудования по использованию, транспортированию, обезвреживанию отходов производства и потребления;
  - в) автоматизированных систем, лабораторий по контролю за составом, объемом или массой сточных вод;
  - г) автоматизированных систем, лабораторий (стационарных и передвижных) по контролю за составом загрязняющих веществ и объемом или массой их выбросов в атмосферный воздух;
  - д) автоматизированных систем, лабораторий (стационарных и передвижных) по наблюдению за состоянием окружающей среды, в том числе компонентов природной среды;
- 4) обеспечение полезного использования попутного нефтяного газа.

4. Законом Республики Саха (Якутия) могут устанавливаться иные меры государственной поддержки хозяйственной и (или) иной деятельности, осуществляемой в целях охраны окружающей среды, за счет средств государственного бюджета Республики Саха (Якутия).

***Статья 15. Использование платы за негативное воздействие
на окружающую среду***

1. Плата за негативное воздействие на окружающую среду, зачисленная в бюджеты бюджетной системы Российской Федерации, направляется на выявление и оценку объектов накопленного вреда окружающей среде и (или) организацию работ по

ликвидации накопленного вреда окружающей среде в случае наличия на территории Республики Саха (Якутия) (муниципального образования) объектов накопленного вреда окружающей среде, а в случае их отсутствия – на иные мероприятия по предотвращению и (или) снижению негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду, сохранению и восстановлению природной среды, рациональному использованию и воспроизводству природных ресурсов, обеспечению экологической безопасности.

2. Использование платы за негативное воздействие на окружающую среду, зачисленной в бюджеты бюджетной системы Российской Федерации, осуществляется в порядке, установленном бюджетным законодательством Российской Федерации, в соответствии с планом мероприятий Республики Саха (Якутия) по выявлению и оценке объектов накопленного вреда окружающей среде и (или) организации работ по ликвидации накопленного вреда окружающей среде в случае наличия на территории Республики Саха (Якутия) (муниципального образования) объектов накопленного вреда окружающей среде, а в случае их отсутствия – иных мероприятий по предотвращению и (или) снижению негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду, сохранению и восстановлению природной среды, рациональному использованию и воспроизводству природных ресурсов, обеспечению экологической безопасности, утвержденным уполномоченным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) по согласованию с уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

3. Порядок разработки и согласования плана мероприятий Республики Саха (Якутия) по выявлению и оценке объектов накопленного вреда окружающей среде и (или) организации работ по ликвидации накопленного вреда окружающей среде в случае наличия на территории Республики Саха (Якутия) (муниципального образования) объектов накопленного вреда окружающей среде, а в случае их отсутствия – иных мероприятий по предотвращению и (или) снижению негативного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую среду, сохранению и восстановлению природной среды, рациональному использованию и воспроизводству природных ресурсов, обеспечению экологической безопасности, а также состав такого плана и требования к его содержанию устанавливаются Правительством Российской Федерации.

4. Плата за негативное воздействие на окружающую среду носит целевой характер и не может быть использована на цели, не предусмотренные настоящей статьей.

Статья 16. Государственные программы Республики Саха (Якутия)

в области охраны окружающей среды

1. В целях планирования, разработки и осуществления мероприятий, предусмотренных настоящим Кодексом, разрабатываются государственные программы Республики Саха (Якутия).

2. Порядок разработки, финансирования и реализации государственных программ Республики Саха (Якутия) устанавливается в соответствии с законодательством Российской Федерации.

3. Финансирование государственных программ Республики Саха (Якутия) и мероприятий, предусмотренных настоящим Кодексом, производится за счет бюджетных и внебюджетных источников в соответствии с законодательством Российской Федерации.

4. Контроль за целевым использованием финансовых средств осуществляется в порядке, предусмотренном действующим законодательством Российской Федерации.

Статья 17. Экологические фонды

1. Для решения неотложных природоохранных задач, восстановления потерь в окружающей среде, компенсации причиненного вреда окружающей среде и других природоохранных задач могут быть созданы экологический фонд Республики Саха (Якутия) и экологические фонды муниципальных образований (далее – фонды) в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

2. Фонды образуются за счет добровольных имущественных взносов граждан и (или) юридических лиц, доходов, получаемых от деятельности фонда и использования его имущества, а также за счет пожертвований, грантов, иных не запрещенных законодательством Российской Федерации поступлений.

3. Средства, поступающие в фонды расходуются на цели, направленные на сохранение и восстановление окружающей среды, проведение мер и реализацию программ по охране окружающей среды, воспроизводство природных ресурсов, научные исследования в области охраны окружающей среды, внедрение экологически чистых технологий, строительство очистных сооружений, возмещение вреда, причиненного здоровью граждан загрязнением и иными неблагоприятными воздействиями на окружающую природную среду, развитие экологического просвещения и образования, иные цели, связанные с охраной окружающей среды, а также на обеспечение его деятельности.

4. Запрещается расходование средств фондов на цели, не связанные с охраной окружающей среды.

Статья 18. Экологическое страхование

1. Экологическое страхование может осуществляться в целях защиты имущественных интересов юридических и физических лиц от события, имеющего неблагоприятные последствия для природной среды и вызванного негативным воздействием хозяйственной и иной деятельности, чрезвычайными ситуациями природного и техногенного характера.

2. Экологическое страхование осуществляется в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Статья 19. Экологический аудит

1. Экологический аудит проводится в целях оценки соблюдения субъектом хозяйственной и иной деятельности законных требований в области охраны окружающей среды.

2. Экологический аудит в Республике Саха (Якутия) проводится в добровольном порядке.

3. Порядок проведения экологического аудита в Республике Саха (Якутия) устанавливается законодательством Российской Федерации.

ГЛАВА 5. ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МОНИТОРИНГ (ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МОНИТОРИНГ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ)

Статья 20. Осуществление государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) на территории Республики Саха (Якутия)

1. Государственный экологический мониторинг (государственный мониторинг окружающей среды) осуществляется в рамках единой системы государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) уполномоченными федеральными органами исполнительной власти, исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) в соответствии с их компетенцией, установленной законодательством Российской Федерации, посредством создания и обеспечения функционирования наблюдательных сетей и информационных ресурсов в рамках подсистем единой системы государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) (государственного мониторинга состояния и загрязнения окружающей среды, государственного мониторинга атмосферного воздуха, государственного мониторинга радиационной обстановки,

государственного мониторинга земель, государственного мониторинга объектов животного мира, государственного лесопатологического мониторинга, государственного мониторинга воспроизводства лесов, государственного мониторинга состояния недр, государственного мониторинга водных объектов, государственного мониторинга водных биологических ресурсов), а также создания и эксплуатации уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти государственного фонда данных государственного экологического мониторинга.

2. Задачами единой системы государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) являются:

1) регулярные наблюдения за состоянием окружающей среды, в том числе компонентов природной среды, естественных экологических систем, за происходящими в них процессами, явлениями, изменениями состояния окружающей среды;

2) хранение, обработка (обобщение, систематизация) информации о состоянии окружающей среды;

3) анализ полученной информации в целях своевременного выявления изменений состояния окружающей среды под воздействием природных и (или) антропогенных факторов, оценка и прогноз этих изменений;

4) обеспечение населения информацией о состоянии окружающей среды на территории Республики Саха (Якутия).

3. Исполнительные органы государственной власти Республики Саха (Якутия), участвующие в осуществлении государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды), обязаны направлять получаемую в ходе осуществления соответствующего мониторинга информацию оператору государственного фонда данных государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) в порядке, установленном Правительством Российской Федерации.

Статья 21. Территориальная система наблюдений за состоянием окружающей среды

Формирование и обеспечение функционирования территориальной системы наблюдения за состоянием окружающей среды осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) в порядке, установленном Правительством Республики Саха (Якутия).

Статья 22. Государственный экологический мониторинг (государственный мониторинг окружающей среды) в государственном управлении Республики Саха (Якутия)

Государственный экологический мониторинг (государственный мониторинг окружающей среды), осуществляемый уполномоченным Правительством Республики Саха (Якутия) исполнительным органом государственной власти в области государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) Республики Саха (Якутия):

1) обеспечивает процесс получения данных и сведений об окружающей среде и преобразует их в информацию для принятия решений в области управления природоохранной деятельностью и обеспечения экологической безопасности Республики Саха (Якутия);

2) объединяет на основе системных принципов функционирования государственные и негосударственные организации, выполняющие отдельные работы по наблюдению или измерению параметров объектов мониторинга, эксплуатацию измерительного оборудования, приборов и установок, образующих сети наблюдения, анализы химического и химико-биологического характера образцов и проб объектов мониторинга, эксплуатацию информационных и информационно-коммуникационных технологий.

ГЛАВА 6. РЕГИОНАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ КОНТРОЛЬ (НАДЗОР), ПРОИЗВОДСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННЫЙ КОНТРОЛЬ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 23. Региональный государственный экологический контроль (надзор)

1. Региональный государственный экологический контроль (надзор) осуществляется уполномоченным органом исполнительной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды и его подведомственными учреждениями в соответствии с настоящим Законом и Положением, утверждаемым Правительством Республики Саха (Якутия) (далее – Положение).

2. Предметом регионального государственного экологического контроля (надзора) является:

1) соблюдение обязательных требований в области охраны окружающей среды, включая требования, содержащиеся в разрешительных документах и установленные Градостроительным кодексом Российской Федерации, Водным кодексом Российской

Федерации, Федеральным законом от 23 ноября 1995 года № 174-ФЗ «Об экологической экспертизе», Федеральным законом от 24 июня 1998 года № 89-ФЗ «Об отходах производства и потребления», Федеральным законом от 4 мая 1999 года № 96-ФЗ «Об охране атмосферного воздуха», Федеральным законом от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды», Федеральным законом от 27 июля 2006 года № 149-ФЗ «Об информации, информационных технологиях и о защите информации», Федеральным законом от 7 декабря 2011 года № 416-ФЗ «О водоснабжении и водоотведении», Федеральным законом от 21 июля 2014 года № 219-ФЗ «О внесении изменений в Федеральный закон «Об охране окружающей среды» и отдельные законодательные акты Российской Федерации», Федеральным законом от 26 июля 2019 года № 195-ФЗ «О проведении эксперимента по квотированию выбросов загрязняющих веществ и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в части снижения загрязнения атмосферного воздуха» и принятыми в соответствии с ними иными федеральными нормативными правовыми актами, нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия) в отношении объектов, не подлежащих федеральному государственному экологическому контролю (надзору);

2) соблюдение изготовителем, исполнителем (лицом, выполняющим функции иностранного изготовителя), продавцом требований, установленных техническими регламентами, или обязательных требований, подлежащих применению до дня вступления в силу технических регламентов в соответствии с Федеральным законом от 27 декабря 2002 года № 184-ФЗ «О техническом регулировании».

3. В Положении указываются в том числе перечень разрешительных документов, содержащий обязательные требования, наименование и структурные элементы технического регламента и (или) обязательных требований, подлежащих применению до дня вступления в силу технических регламентов в соответствии с Федеральным законом от 27 декабря 2002 года № 184-ФЗ «О техническом регулировании», оценка соблюдения которых осуществляется в рамках регионального государственного экологического контроля (надзора), а также виды продукции, являющиеся объектами регионального государственного экологического контроля (надзора).

4. Организация и осуществление государственного экологического контроля (надзора) регулируются Федеральным законом от 31 июля 2020 года № 248-ФЗ «О государственном контроле (надзоре) и муниципальном контроле в Российской Федерации», за исключением федерального государственного экологического контроля (надзора), осуществляемого федеральным органом исполнительной власти в области обеспечения безопасности.

5. В отношении юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, осуществляющих хозяйственную и (или) иную деятельность на объектах IV категории, оказывающих минимальное негативное воздействие на окружающую среду, установленных Правительством Российской Федерации, плановые контрольные (надзорные) мероприятия не проводятся.

6. Если при строительстве, реконструкции объектов капитального строительства предусмотрено осуществление государственного строительного надзора, обеспечение соблюдения обязательных требований в области охраны окружающей среды при строительстве и реконструкции объектов капитального строительства обеспечивается посредством осуществления экспертизы проектной документации и государственного строительного надзора в соответствии с законодательством о градостроительной деятельности, за исключением случаев, предусмотренных законодательством Российской Федерации.

7. Подведомственные учреждения уполномоченного органа исполнительной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды в соответствии со статьей 45 Федерального закона от 31 июля 2020 года № 248-ФЗ «О государственном контроле (надзоре) и муниципальном контроле в Российской Федерации» проводят профилактические мероприятия.

Уполномоченные должностные лица подведомственных учреждений уполномоченного органа исполнительной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды вправе проводить контрольные (надзорные) мероприятия, составлять акты контрольных (надзорных) мероприятий, выдавать предписания при проведении регионального государственного экологического контроля (надзора).

Статья 24. Государственный учет объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду

1. Государственный учет объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду, осуществляется в форме ведения государственного реестра объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду, который состоит из федерального государственного реестра объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду, и регионального государственного реестра объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду.

2. Перечень объектов, подлежащих региональному государственному экологическому контролю (надзору), определяется уполномоченным исполнительным

органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

3. Перечень объектов, подлежащих региональному государственному контролю (надзору) в области использования и охраны водных объектов, утверждается уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

***Статья 25. Производственный контроль в области охраны окружающей среды
(производственный экологический контроль)***

1. Производственный контроль в области охраны окружающей среды (производственный экологический контроль) осуществляется в целях обеспечения выполнения в процессе хозяйственной и иной деятельности мероприятий по охране окружающей среды, рациональному использованию и восстановлению природных ресурсов, а также в целях соблюдения требований в области охраны окружающей среды, установленных законодательством в области охраны окружающей среды.

2. Юридические лица и индивидуальные предприниматели, осуществляющие хозяйственную и (или) иную деятельность на объектах I, II и III категорий, разрабатывают и утверждают программу производственного экологического контроля, осуществляют производственный экологический контроль в соответствии с установленными требованиями, документируют информацию и хранят данные, полученные по результатам осуществления производственного экологического контроля.

3. Программа производственного экологического контроля содержит сведения:

- 1) об инвентаризации выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух и их источников;
- 2) об инвентаризации сбросов загрязняющих веществ в окружающую среду и их источников;
- 3) об инвентаризации отходов производства и потребления и объектов их размещения;
- 4) о подразделениях и (или) должностных лицах, отвечающих за осуществление производственного экологического контроля;
- 5) о собственных и (или) привлекаемых испытательных лабораториях (центрах), аккредитованных в соответствии с законодательством Российской Федерации об аккредитации в национальной системе аккредитации;
- 6) о периодичности и методах осуществления производственного экологического контроля, местах отбора проб и методиках (методах) измерений.

4. При осуществлении производственного экологического контроля измерения выбросов, сбросов загрязняющих веществ в обязательном порядке производятся в отношении загрязняющих веществ, характеризующих применяемые технологии и особенности производственного процесса на объекте, оказывающем негативное воздействие на окружающую среду (маркерные вещества).

5. Документация, содержащая сведения о результатах осуществления производственного экологического контроля, включает в себя документированную информацию:

1) о технологических процессах, технологиях, об оборудовании для производства продукции (товара), о выполненных работах, об оказанных услугах, о применяемых топливе, сырье и материалах, об образовании отходов производства и потребления;

2) о фактическом объеме или массе выбросов загрязняющих веществ, сбросов загрязняющих веществ, об уровнях физического воздействия и о методиках (методах) измерений;

3) об обращении с отходами производства и потребления;

4) о состоянии окружающей среды, местах отбора проб, методиках (методах) измерений.

6. Юридические лица и индивидуальные предприниматели обязаны представлять в уполномоченный Правительством Российской Федерации федеральный орган исполнительной власти или уполномоченный орган исполнительной власти Республики Саха (Якутия) отчет об организации и о результатах осуществления производственного экологического контроля в порядке и сроки, которые определены уполномоченным Правительством Российской Федерации федеральным органом исполнительной власти.

Статья 26. Общественный экологический контроль

1. Общественный экологический контроль осуществляется в целях реализации права каждого на благоприятную окружающую среду и предотвращения нарушения законодательства Российской Федерации в области охраны окружающей среды.

2. Общественный экологический контроль осуществляется общественными объединениями и иными некоммерческими организациями в соответствии с их уставами, а также гражданами в соответствии с федеральным законодательством и законодательством Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

3. Результаты общественного экологического контроля, представленные в органы государственной власти Российской Федерации, уполномоченный орган исполнительной

власти, органы местного самоуправления, подлежат обязательному рассмотрению в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

4. Граждане, изъявившие желание оказывать органам государственного контроля (надзора) содействие в природоохранной деятельности на добровольной и безвозмездной основе, могут осуществлять общественный экологический контроль в качестве общественных инспекторов по охране окружающей среды. Общественные инспекторы по охране окружающей среды при осуществлении указанной деятельности взаимодействуют с общественными советами органов государственного лесного и экологического надзора.

5. Общественным инспекторам по охране окружающей среды выдаются удостоверения.

6. Общественные инспекторы по охране окружающей среды имеют право:

1) фиксировать, в том числе с помощью фото- и видеосъемки, правонарушения в области охраны окружающей среды и природопользования и направлять соответствующие материалы, содержащие данные, указывающие на наличие признаков административного правонарушения, в органы государственного контроля (надзора);

2) принимать меры по обеспечению сохранности вещественных доказательств на местах совершения правонарушений;

3) сообщать в устной форме физическим лицам информацию, касающуюся совершения физическим лицом правонарушения в области охраны окружающей среды;

4) содействовать в реализации республиканских целевых программ в области охраны окружающей среды, в том числе в части государственного экологического контроля (надзора);

5) обращаться в органы государственной власти Российской Федерации, органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления, к должностным лицам, в организации о предоставлении своевременной, полной, достоверной, необходимой для осуществления общественного контроля в области охраны окружающей среды (общественного экологического контроля) информации о состоянии окружающей среды, принимаемых мерах по ее охране, об обстоятельствах и о фактах осуществления хозяйственной и иной деятельности, которые негативно воздействуют на окружающую среду, создают угрозу жизни, здоровью и имуществу граждан;

6) участвовать в работе по экологическому просвещению населения.

7. Порядок организации деятельности общественных инспекторов по охране окружающей среды, в том числе форма удостоверения, порядок его выдачи, порядок взаимодействия общественных советов органов государственного лесного и

экологического надзора и общественных инспекторов по охране окружающей среды, устанавливается уполномоченным федеральным органом исполнительной власти.

ГЛАВА 7. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ И ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ И ИНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья 27. Требования в области охраны окружающей среды при осуществлении хозяйственной и иной деятельности на территории Республики Саха (Якутия)

1. Юридические и физические лица, осуществляющие хозяйственную и иную деятельность, обязаны:

1) выполнять установленный порядок подготовки и реализации хозяйственных решений, осуществление которых может оказывать вредное воздействие на окружающую среду, иметь лицензии на лицензируемые виды деятельности;

2) размещать объекты хозяйственной деятельности с соблюдением требований законодательства Российской Федерации;

3) планировать, разрабатывать и осуществлять мероприятия по охране окружающей среды в порядке, установленном законодательством Российской Федерации;

4) оснащать технологические процессы и оборудование системами контроля за выбросами (сбросами) загрязняющих веществ в окружающую среду;

5) соблюдать технологические режимы, обеспечивать надежную, эффективную работу очистных сооружений, установок и средств контроля обезвреживания и утилизации отходов;

6) соблюдать правила производства, хранения, транспортировки, использования, утилизации, удаления и захоронения радиоактивных веществ и других источников ионизирующих излучений;

7) осуществлять производственный экологический контроль;

8) предоставлять в установленном порядке достоверную информацию, необходимую для осуществления регионального государственного экологического контроля (надзора);

9) осуществлять комплексное развитие своей территории с учетом необходимости создания благоприятной для населения окружающей среды;

10) создавать защитные и охранные зоны, в том числе санитарно-защитные зоны, озелененные территории, зеленые зоны, лесопарковые зоны и иные изъятые из

интенсивного хозяйственного использования защитные и охранные зоны с ограниченным режимом природопользования, в соответствии с законодательством;

11) осуществлять вывод из эксплуатации зданий, строений, сооружений и иных объектов в соответствии с законодательством в области охраны окружающей среды и при наличии утвержденной в установленном порядке проектной документации;

12) при выводе из эксплуатации зданий, строений, сооружений и иных объектов разрабатывать и реализовывать мероприятия по восстановлению природной среды, в том числе воспроизводству компонентов природной среды, в целях обеспечения благоприятной окружающей среды;

13) принимать необходимые меры по предупреждению вредного воздействия и устранению интенсивного производственного шума, вибрации, вредного воздействия электромагнитных полей и других вредных физических воздействий на окружающую среду в производственных, общественных, жилых зданиях, на улицах, во дворах, на площадях городов и других населенных пунктов, в загородных зонах отдыха населения, местах массового скопления и размножения диких зверей и птиц;

14) принимать эффективные меры по обезвреживанию, переработке, утилизации, складированию или захоронению производственных и бытовых отходов, соблюдать экологические, санитарно-гигиенические и противоэпидемические нормы и правила;

15) осуществлять проектирование, строительство и реконструкцию объектов капитального строительства, зданий, строений, сооружений, которые являются объектами, оказывающими негативное воздействие на окружающую среду, и относятся к областям применения наилучших доступных технологий, с учетом технологических показателей наилучших доступных технологий при обеспечении приемлемого риска для здоровья населения;

16) соблюдать иные требования, предусмотренные законодательством Российской Федерации.

2. Запрещается хозяйственная и иная деятельность:

1) оказывающая недопустимое негативное воздействие на окружающую среду, ведущая к деградации и (или) уничтожению природных объектов, имеющих особое природоохранное, научное, историко-культурное, эстетическое, рекреационное, оздоровительное и иное ценное значение;

2) ухудшающая состояние окружающей среды и качество продуктов питания, причиняющих вред здоровью человека;

3) ведущая к сокращению численности редких и находящихся под угрозой исчезновения растений, животных и других организмов, ухудшающая качество среды их обитания;

4) проводимая на территориях, находящихся в составе зеленого фонда, и оказывающая негативное воздействие на указанные территории, препятствующая осуществлению ими функций экологического, санитарно-гигиенического и рекреационного назначения;

5) направленная на создание и финансирование объектов, использование которых не отвечает экологическим, санитарно-гигиеническим и другим требованиям законодательства Российской Федерации;

б) способствующая:

а) производству, разведению и использованию растений, животных и других организмов, не свойственных естественным экологическим системам, а также созданных искусственным путем, без разработки эффективных мер по предотвращению их неконтролируемого размножения, положительного заключения государственной экологической экспертизы, разрешения федеральных органов исполнительной власти, осуществляющих государственное управление в области охраны окружающей среды, иных федеральных органов исполнительной власти в соответствии с их компетенцией и законодательством Российской Федерации;

б) выращиванию и разведению растений и животных, генетическая программа которых изменена с использованием методов геной инженерии и которые содержат гено-инженерный материал, внесение которого не может являться результатом природных (естественных) процессов, за исключением выращивания и разведения таких растений и животных при проведении экспертиз и научно-исследовательских работ;

7) приводящая к загрязнению почв, поверхностных и подземных вод, поверхности водосборов и атмосферного воздуха;

8) ведущая к захоронению вредных отходов на территории и вблизи городов, других населенных пунктов, в районах с высокой концентрацией населения, водных объектах, лечебно-оздоровительных и рекреационных зонах и иных местах, где может быть создана опасность ухудшения состояния окружающей среды и здоровья населения;

9) использующая в промышленности химические и иные вещества, разрушающие озоновый слой;

10) иная деятельность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

3. Не допускается выдача разрешения на ввод объекта капитального строительства, который является объектом, оказывающим негативное воздействие на окружающую

среду, и относится к областям применения наилучших доступных технологий, в эксплуатацию в случае, если на указанном объекте применяются технологические процессы с технологическими показателями, превышающими технологические показатели наилучших доступных технологий.

Статья 28. Экологическая экспертиза

1. Экологическая экспертиза – установление соответствия документов и (или) документации, обосновывающих намечаемую в связи с реализацией объекта экологической экспертизы хозяйственную и иную деятельность, экологическим требованиям, установленным техническими регламентами и законодательством Российской Федерации в области охраны окружающей среды, в целях предотвращения негативного воздействия такой деятельности на окружающую среду.

2. В Республике Саха (Якутия) осуществляются государственная экологическая экспертиза и общественная экологическая экспертиза.

Государственная экологическая экспертиза объектов республиканского уровня организуется и проводится уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области экологической экспертизы в порядке, установленном Федеральным законом от 23 ноября 1995 года № 174-ФЗ «Об экологической экспертизе».

Общественная экологическая экспертиза организуется и проводится в порядке, установленном федеральным законодательством.

3. Объектами государственной экологической экспертизы республиканского уровня являются:

1) проекты нормативно-технических и инструктивно-методических документов в области охраны окружающей среды, утверждаемых органами государственной власти Республики Саха (Якутия);

2) проекты республиканских государственных программ, предусматривающих строительство и эксплуатацию объектов хозяйственной деятельности, оказывающих воздействие на окружающую среду, в части размещения таких объектов с учетом режима охраны природных объектов;

3) объект государственной экологической экспертизы республиканского уровня, указанный в настоящей статье и ранее получивший положительное заключение государственной экологической экспертизы, в случае:

а) доработки такого объекта по замечаниям проведенной ранее государственной экологической экспертизы;

б) реализации такого объекта с отступлениями от документации, получившей положительное заключение государственной экологической экспертизы, и (или) в случае внесения изменений в указанную документацию;

в) истечения срока действия положительного заключения государственной экологической экспертизы;

г) внесения изменений в документацию, на которую имеется положительное заключение государственной экологической экспертизы.

4. Финансовое обеспечение проведения государственной экологической экспертизы объектов республиканского уровня, в том числе ее повторное проведение, осуществляется за счет средств государственного бюджета Республики Саха (Якутия) при условии внесения заказчиком документации, подлежащей государственной экологической экспертизе, сбора, рассчитанного в соответствии со сметой расходов на проведение государственной экологической экспертизы, определяемой осуществляющим экологическую экспертизу уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области экологической экспертизы в порядке, установленном федеральным органом исполнительной власти в области экологической экспертизы.

ГЛАВА 8. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОСВЕЩЕНИЕ

Статья 29. Организационные основы государственной политики Республики Саха (Якутия) в сфере экологического образования и просвещения

Организационными основами государственной политики Республики Саха (Якутия) в области экологического образования и просвещения являются:

1) участие в реализации федеральной политики в области экологического образования на территории Республики Саха (Якутия);

2) создание системы общего и профессионального экологического образования и просвещения и соответствующих социально-экономических условий для формирования экологической культуры;

3) обеспечение обязательного преподавания основ экологических знаний, а также специальных курсов по охране окружающей среды и рациональному природопользованию в организациях, осуществляющих образовательную деятельность, независимо от их типа и вида;

4) обеспечение экологического просвещения для людей всех возрастов;

- 5) обеспечение свободного доступа населения к экологической информации;
- 6) подготовка руководителей организаций и специалистов в области охраны окружающей среды и экологической безопасности, ответственных за принятие решений при осуществлении хозяйственной и иной деятельности, которая оказывает или может оказать негативное воздействие на окружающую среду;
- 7) распространение экологических знаний;
- 8) создание организаций и иных объединений в области экологического образования и просвещения;
- 9) обеспечение равных прав и свобод в области сохранения и развития национальных традиций коренных малочисленных народов Севера, Сибири и Дальнего Востока Российской Федерации в сфере формирования экологической культуры.

Статья 30. Система экологического образования

1. В целях формирования экологической культуры и профессиональной подготовки специалистов в области охраны окружающей среды устанавливается система всеобщего и комплексного экологического образования, включающая в себя общее образование, среднее профессиональное образование, высшее образование и дополнительное профессиональное образование специалистов, а также распространение экологических знаний, в том числе через средства массовой информации, музеи, библиотеки, учреждения культуры, природоохранные учреждения, организации спорта и туризма.

2. Система всеобщего и комплексного экологического образования в Республике Саха (Якутия) представляет собой совокупность взаимодействующих:

- 1) эколого-образовательных программ и государственных образовательных стандартов в области экологического образования различного уровня и направленности;
- 2) организаций различных организационно-правовых форм, типов и видов.

Статья 31. Общие требования к содержанию экологического образования и просвещения

1. Экологическое образование и просвещение должно обеспечивать:

- 1) выполнение федеральных требований к экологическому образованию с учетом региональных экологических, социальных и экономических особенностей территории;
- 2) формирование у обучающихся адекватной уровню знаний и ступени обучения экологической картины мира;
- 3) формирование человека и гражданина, интегрированного в современное ему общество и нацеленного на оптимизацию окружающей среды.

2. Содержание профессионального образования любого уровня должно обеспечивать получение обучающимися базовых знаний и умений в области охраны окружающей среды.

3. Педагогическое образование любого уровня, обеспечивая усвоение фундаментальных экологических знаний, включает профессиональную эколого-педагогическую подготовку, результатом которой является готовность педагогов к формированию экологической культуры учащихся.

***Статья 32. Государственные образовательные стандарты
в области экологического образования***

1. В Республике Саха (Якутия) в области экологического образования действуют государственные образовательные стандарты, которые являются основой для разработки учебных программ и мониторинга его качества для всех видов, форм и уровней образования.

2. Образовательные программы в области охраны окружающей среды включают региональные особенности природы, населения, истории, культуры, экономики и экологического состояния Республики Саха (Якутия).

Статья 33. Экологическое просвещение

1. Экологическое просвещение – распространение экологических знаний, информации о состоянии окружающей среды, природных ресурсов, экологической безопасности в целях формирования в обществе основ экологической культуры. Экологическое просвещение является неотъемлемой частью системы экологического образования.

2. В целях формирования экологической культуры в обществе, воспитания бережного отношения к природе, рационального использования природных ресурсов осуществляется экологическое просвещение посредством распространения экологических знаний об экологической безопасности, информации о состоянии окружающей среды и об использовании природных ресурсов.

3. Распространение экологических знаний и достоверной информации о состоянии окружающей среды, природных ресурсов может осуществляться через средства массовой информации, в том числе посредством выпуска специализированных радио- и телепрограмм, социальной рекламы, печатных изданий, программ и передач экологического характера.

4. Библиотеки в Республике Саха (Якутия) могут осуществлять деятельность в области просвещения. В этих целях они комплектуют экологические книжные фонды, формируют банки библиографических данных о состоянии окружающей среды и здоровья населения, целенаправленно осуществляют эколого-просветительскую деятельность в соответствии со своей компетенцией.

5. Музеи в Республике Саха (Якутия) могут осуществлять деятельность в области просвещения. В этих целях они могут комплектовать музейные фонды вещественными, документальными, фото-, видео- и иными мультимедийными материалами, организовывать экспозиции, стационарные и передвижные выставки о состоянии окружающей среды и здоровья населения и осуществлять эколого-просветительскую деятельность.

6. Государственные учреждения Республики Саха (Якутия) и муниципальные учреждения, созданные для управления особо охраняемыми природными территориями, осуществляют эколого-просветительскую деятельность.

В этих целях осуществляются:

1) организация постоянно действующей системы экологического просвещения на базе государственных заповедников и природных парков Республики Саха (Якутия), создание в них соответствующих структурных подразделений, информационно-просветительских центров и музеев природы;

2) разработка и реализация эколого-просветительских программ и проектов с учетом природных особенностей и экологической обстановки в регионе, местных традиций и задач, стоящих перед конкретной особо охраняемой природной территорией;

3) создание условий для проведения летних экологических лагерей и экспедиций, в первую очередь для учащихся школ, профессиональной стажировки педагогов и студентов;

4) развитие экологического туризма как эффективной формы экологического просвещения.

7. Общественные объединения и иные некоммерческие организации экологической направленности всемерно содействуют разработке и внедрению эколого-образовательных и просветительских программ для населения, осуществляют эколого-просветительскую деятельность в соответствии со своими уставными обязательствами.

Статья 34. Управление в области экологического образования и просвещения

Функции управления в области экологического образования и просвещения осуществляются Правительством Республики Саха (Якутия), органами местного самоуправления, республиканскими учреждениями дополнительного образования, государственными органами в пределах их полномочий.

**ГЛАВА 9. ИНФОРМАЦИЯ О СОСТОЯНИИ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ
(ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ)**

***Статья 35. Информация о состоянии окружающей среды
(экологическая информация)***

1. Информация о состоянии окружающей среды (экологическая информация) является общедоступной информацией, к которой не может быть ограничен доступ, за исключением информации, отнесенной законодательством Российской Федерации к государственной тайне.

2. Информация о состоянии окружающей среды (экологическая информация), обладателями которой являются федеральные органы государственной власти, органы государственной власти Республики Саха (Якутия) и органы местного самоуправления, предоставляется указанными органами в порядке, установленном Федеральным законом от 9 февраля 2009 года № 8-ФЗ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления», с учетом особенностей, предусмотренных Федеральным законом от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды».

3. Уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды, органы местного самоуправления, которые обладают информацией о состоянии окружающей среды (экологической информацией), или уполномоченные ими организации размещают на официальных сайтах в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» или с помощью государственных и муниципальных информационных систем информацию о состоянии окружающей среды (экологическую информацию) в форме открытых данных, содержащую в том числе сведения (сообщения, данные):

1) о состоянии и загрязнении окружающей среды, включая состояние и загрязнение атмосферного воздуха, поверхностных вод водных объектов, почв;

2) о радиационной обстановке;

3) о стационарных источниках, об уровне и (или) объеме или о массе выбросов, сбросов загрязняющих веществ;

4) об обращении с отходами производства и потребления;

5) о мероприятиях по снижению негативного воздействия на окружающую среду.

4. Правила размещения и обновления уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды, органами местного самоуправления или уполномоченными ими организациями информации о состоянии окружающей среды (экологической информации) на официальных сайтах в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» или с помощью государственных и муниципальных информационных систем, в том числе содержание информации о состоянии окружающей среды (экологической информации) и форма ее размещения, утверждаются Правительством Российской Федерации.

5. Информация о состоянии окружающей среды (экологическая информация) предоставляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды, органами местного самоуправления гражданам, юридическим лицам, индивидуальным предпринимателям, общественным объединениям и некоммерческим организациям на безвозмездной основе, если иное не установлено Федеральным законом от 9 февраля 2009 года № 8-ФЗ «Об обеспечении доступа к информации о деятельности государственных органов и органов местного самоуправления», законодательством Российской Федерации в области гидрометеорологии и смежных с ней областях.

***Статья 36. Источники информации о состоянии окружающей среды
(экологической информации)***

Источниками информации о состоянии окружающей среды (экологической информации) в соответствии с законодательством Российской Федерации могут являться:

1) статистические данные по охране окружающей среды и природопользованию;

2) научно-исследовательские работы, связанные с охраной окружающей среды и охраной здоровья населения;

3) результаты государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды);

4) результаты производственного экологического контроля;

5) государственные кадастры природных объектов и природных ресурсов;

6) государственные программы по охране окружающей среды;

7) бюллетени социально-гигиенического мониторинга;

8) данные государственного учета объектов, оказывающих негативное воздействие на окружающую среду;

9) радиационно-гигиенический паспорт организаций и территории Республики Саха (Якутия);

10) экологический паспорт территории Республики Саха (Якутия);

11) государственные информационные системы в области природопользования и охраны окружающей среды;

12) доклад о состоянии и об охране окружающей среды в Республике Саха (Якутия);

13) факты хозяйственной и иной деятельности, создающие угрозу окружающей среде, жизни, здоровью и имуществу граждан.

***Статья 37. Региональная государственная информационная система
природопользования и охраны окружающей среды
Республики Саха (Якутия)***

1. Региональная государственная информационная система природопользования и охраны окружающей среды Республики Саха (Якутия) функционирует на основе программных, технических средств и информационных технологий, обеспечивающих сбор, обработку, хранение, предоставление, размещение и использование информации, содержащейся в ее базах данных, создание единого информационного пространства для территориальных органов федеральных органов исполнительной власти, исполнительных органов государственной власти Республики Саха (Якутия), органов местного самоуправления, юридических лиц, индивидуальных предпринимателей, граждан и автоматизацию соответствующих процессов.

2. Положение о региональной государственной информационной системе природопользования и охраны окружающей среды Республики Саха (Якутия) утверждается Главой Республики Саха (Якутия).

***Статья 38. Экологическая паспортизация территории
Республики Саха (Якутия)***

1. Под экологической паспортизацией территории Республики Саха (Якутия) понимается сбор данных о состоянии природных комплексов, территорий и воздействующих на них антропогенных факторов, который формируется на основе фактографической и статистической информации о состоянии окружающей среды, ее загрязнении (сведений учетных, кадастровых, мониторинговых, научно-

исследовательских, обследовательских работ, геологических изысканий, а также иных официальных материалов), результатом которого является формирование экологического паспорта территории.

Экологический паспорт территории – совокупность достоверных данных о состоянии природных комплексов, территорий и воздействующих на них антропогенных факторов, которые формируются исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия).

2. Экологическая паспортизация территории Республики Саха (Якутия) осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды в порядке, установленном Правительством Республики Саха (Якутия), и в соответствии с Положением о региональной государственной информационной системе природопользования и охраны окружающей среды Республики Саха (Якутия), утвержденным Главой Республики Саха (Якутия).

ГЛАВА 10. ОХРАНА И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПОНЕНТОВ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ

§ 1. Охрана земель в тундровой зоне

Статья 39. Понятие и цели охраны земель в тундровой зоне Республики Саха (Якутия)

Охрана земель в тундровой зоне Республики Саха (Якутия) представляет собой систему правовых, организационных, экономических, технологических и иных мероприятий, направленных на предотвращение деградации, загрязнения, захламления, нарушения почвенно-растительного покрова земель, других негативных воздействий хозяйственной и иной деятельности на земли в тундровой зоне.

Статья 40. Основные направления охраны земель в тундровой зоне

1. В целях охраны земель в тундровой зоне на территории Республики Саха (Якутия) определяются следующие приоритетные направления:

- 1) ведение государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды) состояния земель в тундровой зоне;
- 2) охрана земель в тундровой зоне от негативного воздействия пожаров, предупреждение пожаров;

3) предупреждение несанкционированного движения вездеходных транспортных средств на гусеничном ходу вне отведенных дорог в тундровой зоне;

4) предупреждение нарушения и восстановление нарушенного почвенно-растительного покрова при разведке и добыче полезных ископаемых, выполнении строительно-монтажных работ, прокладке трубопроводов и строительстве дорог на землях тундровой зоны;

5) предотвращение деградации земель и (или) их восстановление посредством приведения земель в состояние, пригодное для их использования в соответствии с целевым назначением и разрешенным использованием.

2. Мероприятия по охране земель проводятся в соответствии с Земельным кодексом Российской Федерации, Федеральным законом от 16 июля 1998 года № 101-ФЗ «О государственном регулировании обеспечения плодородия земель сельскохозяйственного назначения», Федеральным законом от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды».

Статья 41. Предупреждение движения вездеходных транспортных средств вне отведенных дорог по землям тундровой зоны

1. Экологические и иные требования к охране земель тундровой зоны при движении вездеходных транспортных средств вне отведенных дорог определяются в соответствии с законодательством Российской Федерации.

2. На землях тундровой зоны в период отсутствия устойчивого снежного покрова запрещается движение вне отведенных дорог вездеходных транспортных средств на гусеничном и колесном ходу (движителях), а также грузовых автомобилей и их шасси, используемых для перевозки грузов, за исключением использования их в целях ведения оленеводства, ликвидации чрезвычайных ситуаций.

§ 2. Охрана почв

Статья 42. Плодородный слой почвы

1. При осуществлении хозяйственной и иной деятельности плодородный слой почвы должен сохраняться.

2. Снятие плодородного слоя почвы осуществляется на основании проектно-технической документации, утвержденной в установленном порядке, в случае, если осуществление хозяйственной и иной деятельности невозможно без нарушения плодородного слоя почвы.

3. Снятый и сохраненный в установленном порядке плодородный слой почвы используется для восстановления нарушенных земель в соответствии с утвержденным проектом рекультивации земель, восстановления и улучшения состояния почв на иных нарушенных, деградированных землях и повышения плодородия почв на малопродуктивных землях.

4. Использование плодородного слоя почвы сельскохозяйственных угодий в целях рекультивации нарушенных, загрязненных земель и озеленения не допускается.

Статья 43. Оценка состояния почв

1. Оценка состояния почв проводится в целях получения информации о состоянии почв, выявления деградированных, нарушенных земель и загрязненных почв, разработки мероприятий по их восстановлению, оценки вреда окружающей среде, причиненного в результате порчи земель.

2. При оценке состояния почв устанавливается соответствие их качества санитарно-эпидемиологическим требованиям и экологическим нормативам.

3. При ликвидации и (или) консервации объектов, оказывающих негативное воздействие на почвы, проведение мероприятий по оценке состояния почв обеспечивается лицами, которые использовали указанные объекты.

4. Проведение почвенных обследований и оценки состояния почв осуществляется в соответствии с законодательством Российской Федерации

Статья 44. Восстановление загрязненных почв

1. Восстановление почв, подвергшихся химическому или биологическому загрязнению, осуществляется при проведении рекультивационных и иных восстановительных работ.

2. При восстановлении сильно загрязненных почв допускается снятие загрязненных слоев почвы с вывозом их на площадки, обустроенные в соответствии с экологическими требованиями для проведения необходимых мероприятий по их восстановлению.

3. Восстановленный плодородный слой почвы загрязненных земель подлежит возврату на участок, с которого был снят, при условии его соответствия санитарно-эпидемиологическим требованиям и экологическим нормативам либо может быть использован для проведения биологической рекультивации в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Статья 45. Охрана редких и находящихся под угрозой исчезновения почв

1. В целях сохранения природного разнообразия почв Республики Саха (Якутия) редкие и находящиеся под угрозой исчезновения почвы подлежат особой охране и занесению в Красную книгу почв Республики Саха (Якутия).

2. Запрещается осуществление хозяйственной и иной деятельности на территории Республики Саха (Якутия), которая может привести к деградации и нарушению редких и находящихся под угрозой исчезновения почв.

3. Порядок установления режимов использования земельных участков, почвы которых отнесены к редким и находящимся под угрозой исчезновения, определяется законодательством Российской Федерации.

4. Порядок отнесения почв к редким и находящимся под угрозой исчезновения почвам определяется законодательством Российской Федерации.

Статья 46. Красная книга почв Республики Саха (Якутия)

1. Красная книга почв Республики Саха (Якутия) является сводом данных о редких и находящихся под угрозой исчезновения почвах, а также о необходимых мерах по их сохранению и восстановлению.

2. Ведение Красной книги почв Республики Саха (Якутия) осуществляется в соответствии с законодательством Российской Федерации на основе систематически обновляемых научных данных о состоянии соответствующих почв уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

3. Периодичность систематизации обновляемых научных данных о состоянии соответствующих почв определяется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

Статья 47. Охрана вечной мерзлоты

1. Охрана вечной мерзлоты в Республике Саха (Якутия) регулируется законодательством Российской Федерации.

2. Мониторинг вечной мерзлоты осуществляется уполномоченными исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) в пределах их компетенции в порядке, установленном Правительством Республики Саха (Якутия). Мониторинг вечной мерзлоты включает также наблюдения в специализированных геокриологических стационарах и на полигонах научных организаций.

§ 3. Охрана водных объектов

Статья 48. Общие положения в области использования и охраны водных объектов

1. Под охраной водных объектов понимается система мероприятий, направленных на сохранение и восстановление водных объектов.

2. Охрана водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия), а также водных объектов или их частей, находящихся в федеральной собственности и расположенных на территории Республики Саха (Якутия), осуществляется уполномоченными исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) в пределах их компетенции.

3. Собственники водных объектов осуществляют мероприятия по охране водных объектов, предотвращению их загрязнения, засорения и истощения вод, а также меры по ликвидации последствий указанных явлений. Охрана водных объектов, находящихся в федеральной собственности, собственности Республики Саха (Якутия), собственности муниципальных образований, осуществляется исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) или органами местного самоуправления в пределах их полномочий в соответствии со статьями 24–27 Водного кодекса Российской Федерации.

4. Физические лица, юридические лица при использовании водных объектов обязаны соблюдать требования законодательства Российской Федерации в области водных отношений.

Статья 49. Осуществление мер по охране водных объектов

Мероприятия по охране водных объектов или их частей, находящихся в федеральной собственности, расположенных на территории Республики Саха (Якутия), осуществляемые исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) в рамках переданных федеральных полномочий, включают в себя:

1) установление границ водоохраных зон и границ прибрежных защитных полос поверхностных водных объектов, в том числе обозначение на местности посредством специальных информационных знаков;

2) предотвращение загрязнения, засорения поверхностных водных объектов и истощения вод, а также ликвидацию последствий указанных явлений, извлечение объектов механического засорения;

3) расчистку поверхностных водных объектов от донных отложений;

- 4) аэрацию водных объектов;
- 5) биологическую рекультивацию водных объектов;
- 6) залужение и закрепление кустарниковой растительностью берегов;
- 7) оборудование хозяйственных объектов сооружениями, обеспечивающими охрану поверхностных водных объектов от загрязнения, засорения, заиления и истощения вод, в соответствии со статьей 65 Водного кодекса Российской Федерации.

***Статья 50. Осуществление мер по предотвращению негативного
воздействия вод и ликвидации его последствий***

1. Меры по предотвращению негативного воздействия вод и ликвидации его последствий в отношении водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия), а также в отношении водных объектов, находящихся в федеральной собственности и полностью расположенных на территории Республики Саха (Якутия), осуществляются уполномоченными исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) в пределах их компетенции.

2. Мероприятия по предотвращению негативного воздействия вод и ликвидации его последствий в отношении водных объектов, находящихся в федеральной собственности и полностью расположенных на территории Республики Саха (Якутия), осуществляемые исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия), включают в себя:

1) увеличение пропускной способности русел рек, их расчистка, дноуглубление и спрямление, расчистка водных объектов, включая проектные работы;

2) предпаводковое и послепаводковое обследование паводкоопасных территорий и водных объектов, приобретение гидрометеорологической информации (за исключением информации в области гидрометеорологии и мониторинга загрязнения окружающей среды общего назначения);

3) проведение ледокольных, ледорезных работ, работ по ликвидации ледовых заторов и ослаблению прочности льда;

4) мероприятия по противопаводковой защите, включающие уполаживание берегов, их биогенное закрепление, укрепление берегов песчано-гравийной и каменной наброской на наиболее проблемных участках, террасированию склонов, включая проектные работы.

Статья 51. Предоставление прав пользования водными объектами

1. Предоставление водных объектов, находящихся в собственности Республики Саха (Якутия), а также водных объектов или их частей, находящихся в федеральной собственности и расположенных на территории Республики Саха (Якутия), в пользование на основании договоров водопользования, решений о предоставлении водных объектов в пользование, за исключением водных объектов, находящихся в федеральной собственности, в пользование для обеспечения обороны страны и безопасности государства, а также водоемов, которые полностью расположены на территории Республики Саха (Якутия) и использование водных ресурсов которых осуществляется для обеспечения питьевого и хозяйственно-бытового водоснабжения двух и более субъектов Российской Федерации, осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области водных отношений.

2. Принудительное прекращение права пользования водными объектами в случаях возникновения необходимости их использования для государственных нужд осуществляется Правительством Республики Саха (Якутия) в пределах его компетенции в соответствии с федеральным законодательством.

§ 4. Охрана атмосферного воздуха***Статья 52. Общие положения в области охраны атмосферного воздуха***

1. Под охраной атмосферного воздуха понимается система мер, осуществляемых органами государственной власти Российской Федерации, органами государственной власти Республики Саха (Якутия), органами местного самоуправления, юридическими и физическими лицами в целях улучшения качества атмосферного воздуха и предотвращения его вредного воздействия на здоровье человека и окружающую среду.

2. Требования к охране атмосферного воздуха при проектировании, размещении, строительстве, реконструкции и эксплуатации объектов хозяйственной и иной деятельности, установок очистки газа установлены федеральным законодательством.

3. Юридические и физические лица при осуществлении хозяйственной и иной деятельности обязаны соблюдать требования законодательства Российской Федерации в области охраны атмосферного воздуха.

Статья 53. Регулирование выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух

1. Правительство Республики Саха (Якутия) может вводить ограничения использования нефтепродуктов и других видов топлива, сжигание которых приводит к загрязнению атмосферного воздуха на соответствующей территории, а также стимулировать производство и применение экологически безопасных видов топлива и других энергоносителей.

2. В целях охраны атмосферного воздуха, уменьшения выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух и соблюдения режима особо охраняемых природных территорий Правительство Республики Саха (Якутия) в пределах своей компетенции может вводить ограничения на въезд транспортных и иных передвижных средств в населенные пункты, места отдыха и туризма на особо охраняемых природных территориях и регулировать передвижение транспортных и иных передвижных средств на указанных территориях.

3. Для территории населенного пункта или его части, на которой расположены объекты, оказывающие негативное воздействие на окружающую среду, и иные объекты, влияющие на качество атмосферного воздуха, исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды вправе организовать проведение сводных расчетов загрязнения атмосферного воздуха в случаях превышения гигиенических нормативов качества атмосферного воздуха на территории населенного пункта или его части в целях сокращения или исключения выбросов загрязняющих веществ, а также в иных случаях для предотвращения такого превышения. Порядок организации работ по проведению сводных расчетов загрязнения атмосферного воздуха утверждается исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

Статья 54. Мероприятия по защите населения при изменении состояния атмосферного воздуха, угрожающего жизни и здоровью людей

1. В городских и иных поселениях в периоды неблагоприятных метеорологических условий уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды и органы местного самоуправления организуют работы по регулированию выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух.

2. Порядок проведения указанных в части 1 настоящей статьи работ, в том числе подготовки и передачи соответствующих прогнозов, определяется Правительством

Республики Саха (Якутия) по представлениям территориальных органов федерального органа исполнительной власти в области гидрометеорологии и смежных областях и территориальных органов других федеральных органов исполнительной власти.

3. При получении прогнозов неблагоприятных метеорологических условий юридические лица и индивидуальные предприниматели, имеющие источники выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух, обязаны проводить мероприятия по уменьшению выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух, согласованные с исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия), уполномоченным на осуществление регионального государственного экологического контроля (надзора), в соответствии с требованиями к мероприятиям по уменьшению выбросов вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух в периоды неблагоприятных метеорологических условий, установленными федеральным органом исполнительной власти, осуществляющим функции по выработке государственной политики и нормативно-правовому регулированию в сфере охраны окружающей среды. Мероприятия по уменьшению выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух в периоды неблагоприятных метеорологических условий не проводятся на объектах IV категории, определенных в соответствии с законодательством Российской Федерации в области охраны окружающей среды.

4. При изменении состояния атмосферного воздуха, которое вызвано аварийными выбросами вредных (загрязняющих) веществ в атмосферный воздух и при котором создается угроза жизни и здоровью человека, принимаются экстренные меры по защите населения в соответствии с законодательством Российской Федерации о защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера.

§ 5. Охрана, защита и воспроизводство лесов

Статья 55. Общие положения об охране, о защите лесов, воспроизводстве лесов

1. Леса подлежат охране от пожаров, от загрязнения (в том числе радиоактивного и нефтяного) и от иного негативного воздействия, защите от вредных организмов, а также подлежат воспроизводству.

2. Охрана и защита лесов направлены на выявление негативно воздействующих на леса процессов, явлений, а также на их предупреждение и ликвидацию.

3. Охрана, защита, воспроизводство лесов осуществляются органами государственной власти, органами местного самоуправления в пределах их полномочий, определенных в соответствии со статьями 81–84 Лесного кодекса Российской Федерации.

4. Невыполнение гражданами, юридическими лицами, осуществляющими использование лесов, лесохозяйственного регламента и проекта освоения лесов является основанием для досрочного расторжения договоров аренды лесного участка или договоров купли-продажи лесных насаждений, а также принудительного прекращения права постоянного (бессрочного) пользования лесным участком или безвозмездного пользования лесным участком, прекращения сервитута, публичного сервитута.

Статья 56. Лесной план Республики Саха (Якутия)

1. В лесном плане Республики Саха (Якутия) в соответствии с федеральным законодательством определяются цели и задачи лесного планирования, а также мероприятия по осуществлению планируемого освоения лесов и зоны интенсивности такого освоения. Разработку лесного плана Республики Саха (Якутия) осуществляет уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия).

2. К лесному плану Республики Саха (Якутия) прилагаются карты с обозначением границ лесничеств, а также зон их планируемого освоения.

3. По результатам осуществления мероприятий по ликвидации чрезвычайной ситуации в лесах, возникшей вследствие лесных пожаров, и последствий этой чрезвычайной ситуации, санитарно-оздоровительных мероприятий, мероприятий по ликвидации очагов вредных организмов вносятся изменения в лесной план Республики Саха (Якутия).

4. В лесном плане Республики Саха (Якутия) определяются территории, предназначенные для лесовосстановления или лесоразведения в целях компенсации лесных насаждений, расположенных на земельных участках, сведения о которых исключены из государственного лесного реестра в связи с приведением его в соответствие с Единым государственным реестром недвижимости. Мероприятия по лесовосстановлению или лесоразведению на таких территориях осуществляются в приоритетном порядке.

5. Лесной план Республики Саха (Якутия) утверждается Главой Республики Саха (Якутия).

Статья 57. Порядок использования бюджетных средств и материальных ресурсов Республики Саха (Якутия) для осуществления переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений

1. Органы государственной власти Республики Саха (Якутия) имеют право дополнительно использовать собственные материальные ресурсы и финансовые средства для осуществления переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений в порядке, установленном настоящим Кодексом.

2. Дополнительное финансовое обеспечение за счет средств бюджета Республики Саха (Якутия) переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений осуществляется на проведение мероприятий по обеспечению охраны лесов (в том числе осуществление мер пожарной безопасности и тушение лесных пожаров, за исключением выполнения взрывных работ в целях локализации и ликвидации лесных пожаров и осуществления мероприятий по искусственному вызыванию осадков в целях тушения лесных пожаров), защиты лесов (за исключением лесозащитного районирования и государственного лесопатологического мониторинга) и воспроизводства лесов (за исключением лесосеменного районирования, формирования федерального фонда семян лесных растений и государственного мониторинга воспроизводства лесов), расположенных на землях лесного фонда, в том числе на:

- 1) содержание и оснащение пожарно-химических станций;
- 2) создание и эксплуатацию лесных дорог, предназначенных для охраны, защиты и воспроизводства лесов, в том числе подготовку проектно-сметной документации на их создание;
- 3) проведение работ по противопожарному обустройству лесов и тушению лесных пожаров;
- 4) проведение мероприятий по внесению изменений в лесной план Республики Саха (Якутия) и лесохозяйственные регламенты;
- 5) проведение мероприятий по выращиванию посадочного материала для искусственного лесовосстановления на землях лесного фонда;
- 6) проведение мероприятий по охране лесов от загрязнения, иного негативного воздействия, а также защите лесов от вредных организмов;
- 7) исполнение иных мероприятий, связанных с осуществлением переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений, предусмотренных государственными программами Республики Саха (Якутия).

3. Объем средств бюджета Республики Саха (Якутия), подлежащих направлению для дополнительного финансового обеспечения осуществления переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений, устанавливается законом Республики Саха (Якутия) о государственном бюджете на очередной финансовый год.

Расходование средств государственного бюджета, выделяемых на дополнительное финансовое обеспечение переданных Российской Федерацией полномочий в сфере лесных отношений, осуществляется в соответствии с Бюджетным кодексом Российской Федерации согласно направлениям, предусмотренным настоящим Кодексом.

Статья 58. Лесопарковый зеленый пояс

1. В целях реализации права граждан на благоприятную окружающую среду могут создаваться лесопарковые зеленые пояса – зоны с ограниченным режимом природопользования и иной хозяйственной деятельности, включающие в себя территории, на которых расположены леса, водные объекты или их части, природные ландшафты, и территории зеленого фонда в границах городских населенных пунктов, которые прилегают к указанным лесам или составляют с ними единую естественную экологическую систему и выполняют средообразующие, природоохранные, экологические, санитарно-гигиенические и рекреационные функции.

2. Не подлежат включению в лесопарковый зеленый пояс территории, не указанные в части 1 настоящей статьи, а также территории в случаях:

1) их загрязнения, наличия на них отходов производства и потребления, нарушения почвенного покрова;

2) если на них расположены земельные участки, предоставленные для размещения объектов капитального строительства, либо земельные участки, на которых находятся объекты капитального строительства (в том числе объекты незавершенного строительства), за исключением объектов здравоохранения, образования, объектов для осуществления рекреационной деятельности, туризма, физкультурно-оздоровительной и спортивной деятельности;

3) если на них расположены земельные участки, зарезервированные для государственных или муниципальных нужд;

4) если в отношении них заключен договор о комплексном развитии территории;

5) если территория в соответствии с утвержденными документами территориального планирования и (или) документацией по планировке территории предназначена для размещения объектов федерального значения, объектов регионального значения или объектов местного значения либо в отношении территории принято решение

о подготовке документации по планировке территории или обеспечивается подготовка документации по планировке территории;

6) если территория или расположенные на ней земельные участки указаны в лицензии на пользование недрами или в соответствии с Законом Российской Федерации от 21 февраля 1992 года № 2395-1 «О недрах» подана заявка о предоставлении права пользования участком недр, над поверхностью которого расположен земельный участок, принято решение о проведении конкурса или аукциона на право пользования таким участком недр, либо принято решение о предоставлении в пользование такого участка недр, либо месторождение полезных ископаемых, расположенное в границах соответствующего земельного участка, содержит запасы полезных ископаемых, поставленных на государственный баланс, либо участок недр включен в перечень участков недр федерального или местного значения;

7) если на них расположены участки недр, включенные в федеральный фонд резервных участков недр;

8) если на них расположены земельные участки, изъятые для государственных или муниципальных нужд.

3. Приоритетными направлениями деятельности на территории лесопаркового зеленого пояса являются:

- 1) охрана окружающей среды, природных комплексов и объектов;
- 2) проведение научных исследований;
- 3) ведение эколого-просветительской работы и развитие туризма.

4. В случае включения в лесопарковый зеленый пояс территорий с более строгим режимом природопользования и иной хозяйственной деятельности (в том числе защитных лесов, особо защитных участков лесов) их правовой режим сохраняется.

***Статья 59. Порядок принятия Государственным Собранием (Ил Тумэн)
Республики Саха (Якутия) решения о создании лесопаркового
зеленого пояса либо об отказе в его создании***

1. С мотивированным ходатайством о создании лесопаркового зеленого пояса в Общественную палату Республики Саха (Якутия) вправе обратиться субъекты, указанные в части 1 статьи 62² Федерального закона от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды».

2. Ходатайство о создании лесопаркового зеленого пояса должно содержать:

1) обоснование необходимости создания лесопаркового зеленого пояса на соответствующей территории;

2) схему планируемых границ лесопаркового зеленого пояса в текстовом и графическом виде;

3) информацию о планируемой площади лесопаркового зеленого пояса;

4) копии документов, подтверждающих отсутствие обстоятельств, препятствующих включению в границы лесопаркового зеленого пояса территорий, указанных в части 3 статьи 62¹ Федерального закона от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды», в том числе копии документов территориального планирования и (или) документации по планировке территории.

3. Общественная палата Республики Саха (Якутия) в срок, установленный частью 2 статьи 62² Федерального закона от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды», и порядке, определенном Федеральным законом от 21 июля 2014 года № 212-ФЗ «Об основах общественного контроля в Российской Федерации», организует общественные (публичные) слушания по вопросу о создании лесопаркового зеленого пояса.

4. В случае, если большинством участников общественных (публичных) слушаний было одобрено создание лесопаркового зеленого пояса, ходатайство о его создании и итоговый документ (протокол), подготовленный по результатам общественных (публичных) слушаний, в установленном законодательством Российской Федерации порядке направляются Общественной палатой Республики Саха (Якутия) в Государственное Собрание (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия).

5. Вопрос о создании лесопаркового зеленого пояса в установленном законодательством Российской Федерации порядке рассматривается Государственным Собранием (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия).

Статья 60. Порядок принятия решения об упразднении лесопаркового зеленого пояса либо об отказе в его упразднении, решения об изменении площади лесопаркового зеленого пояса

Решение об упразднении лесопаркового зеленого пояса либо об отказе в его упразднении, решение об изменении площади лесопаркового зеленого пояса принимаются в том же порядке, что и решение о создании лесопаркового зеленого пояса и о его площади.

Статья 61. Установление и изменение границ лесопаркового зеленого пояса

1. Уполномоченный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в течение 180 дней после принятия Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики

Саха (Якутия) решения о создании лесопаркового зеленого пояса устанавливает его границы.

2. Изменение границ лесопаркового зеленого пояса осуществляется уполномоченным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в случае необходимости включения в указанные границы или исключения из указанных границ определенных территорий.

3. Исключение из границ лесопаркового зеленого пояса определенных территорий производится с соблюдением требований, указанных в части 9 статьи 62² Федерального закона от 10 января 2002 года № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды».

4. В случае, если в результате установления или изменения границ лесопаркового зеленого пояса его фактическая площадь окажется больше или меньше площади, указанной в постановлении Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) о создании лесопаркового зеленого пояса, в данное постановление вносятся соответствующие изменения.

5. Установление и изменение границ лесопаркового зеленого пояса осуществляется уполномоченным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

§ 6. Охрана растительного мира

Статья 62. Общие положения в области охраны среды произрастания объектов растительного мира

1. Любая деятельность, влекущая за собой изменение среды произрастания объектов растительного мира, условий их вегетации и размножения, должна осуществляться с соблюдением требований, обеспечивающих охрану растительного мира.

2. При размещении, проектировании и строительстве населенных пунктов, предприятий, сооружений и других объектов капитального строительства, совершенствовании существующих и внедрении новых технологических процессов, введении в хозяйственный оборот заболоченных, прибрежных и занятых кустарниками территорий, мелиорации земель, использовании лесов, проведении геологоразведочных работ, добыче полезных ископаемых, определении мест выпаса и прогона сельскохозяйственных животных, разработке туристических маршрутов и организации мест массового отдыха населения и осуществлении других видов хозяйственной деятельности должны предусматриваться и проводиться мероприятия по сохранению среды произрастания объектов растительного мира.

3. В целях обеспечения защиты ценных в научном и хозяйственном отношении объектов растительного мира могут выделяться особо охраняемые природные территории, для которых устанавливается режим особой охраны.

Статья 63. Охрана редких и находящихся под угрозой исчезновения объектов растительного мира

1. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения объекты растительного мира заносятся в Красную книгу Республики Саха (Якутия).

2. Действия, которые могут привести к гибели, снижению численности, сокращению ареала произрастания или нарушению среды произрастания объектов растительного мира, занесенных в Красную книгу Республики Саха (Якутия), не допускаются.

3. Объекты растительного мира, относящиеся к видам, занесенным в Красную книгу Республики Саха (Якутия), подлежат изъятию из хозяйственного использования.

4. Использование объектов растительного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации, регулируется федеральным законодательством.

Статья 64. Интродукция объектов растительного мира

Проведение мероприятий, связанных с интродукцией новых для флоры Республики Саха (Якутия) объектов растительного мира, запрещается.

Статья 65. Предотвращение массового распространения вредителей и болезней объектов растительного мира при осуществлении производственных процессов

1. Юридические и физические лица обязаны принимать меры по предотвращению массовых заболеваний и распространения вредителей объектов растительного мира при проведении сельскохозяйственных и других работ, а также при эксплуатации ирригационных и мелиоративных систем, транспортных средств.

2. Правила разработки, проведения испытаний и нормативы применения химических и биологических препаратов, а также перечень этих препаратов утверждаются в соответствии с федеральным законодательством.

Статья 66. Регулирование численности и условий произрастания объектов растительного мира

1. В целях предотвращения заболеваний и ослабления сельскохозяйственных культур, предотвращения нанесения ущерба растительному миру и среде его произрастания осуществляются меры по регулированию численности и условий произрастания отдельных объектов растительного мира.

2. Регулирование численности и условий произрастания отдельных объектов растительного мира должно осуществляться после проведения научной экспертизы способами, исключающими причинение вреда другим объектам растительного мира и обеспечивающими сохранность среды их произрастания, и по согласованию с исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

Статья 67. Условия пользования растительным миром

1. Пользование растительным миром осуществляется с соблюдением требований законодательства Российской Федерации.

2. Пользование растительным миром осуществляется в комплексе с системой мер по охране и воспроизводству объектов растительного мира, сохранению среды их произрастания.

3. На одной территории могут осуществляться несколько видов пользования растительным миром, если осуществление одного из них не препятствует осуществлению другого.

4. Пользование лесной растительностью осуществляется в соответствии с федеральным законодательством.

Статья 68. Права пользователей растительным миром

Пользователи растительным миром имеют право:

- 1) собственности на заготовленные объекты растительного мира и продукцию, полученную от них;
- 2) вести переработку продукции, полученной в процессе осуществления разрешенных видов пользования растительным миром, производить изделия из объектов растительного мира;
- 3) реализовывать произведенную продукцию;
- 4) предъявлять в установленном федеральным законодательством порядке иски за ущерб, причиненный неправомерными действиями юридических лиц и граждан;

5) оказывать воздействие на среду произрастания объектов растительного мира, улучшающее состояние объектов растительного мира, по согласованию с землевладельцами (землепользователями) и уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области лесных отношений.

Статья 69. Пищевые лесные ресурсы и лекарственные растения

1. К пищевым лесным ресурсам, заготовка которых осуществляется в соответствии с Лесным кодексом Российской Федерации, относятся дикорастущие плоды, ягоды, орехи, грибы, семена, березовый сок и подобные лесные ресурсы.

2. К лекарственным растениям, сбор которых осуществляется в соответствии с Лесным кодексом Российской Федерации, относятся растения, используемые в медицине с лечебными и профилактическими целями.

§ 7. Охрана животного мира

Статья 70. Общие положения в области охраны, воспроизводства и использования объектов животного мира и среды их обитания

1. Под охраной животного мира понимается деятельность, осуществляемая органами государственной власти Российской Федерации, органами государственной власти Республики Саха (Якутия), органами местного самоуправления, направленная на сохранение биологического разнообразия и обеспечение устойчивого существования животного мира, а также на создание условий для устойчивого использования и воспроизводства объектов животного мира.

2. Требования к охране животного мира направлены на предупреждение, выявление и пресечение нарушений органами государственной власти, органами местного самоуправления, а также юридическими лицами, их руководителями и иными должностными лицами, индивидуальными предпринимателями, их уполномоченными представителями и гражданами, установлены в соответствии с международными договорами Российской Федерации, Федеральным законом от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире», другими федеральными законами, принимаемыми в соответствии с ними иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия) в области охраны, воспроизводства и использования объектов животного мира и среды их обитания.

***Статья 71. Право государственной собственности
на объекты животного мира***

1. Животный мир в пределах территории Республики Саха (Якутия) является государственной собственностью.

2. Вопросы владения, пользования, распоряжения животным миром на территории Республики Саха (Якутия) относятся к совместному ведению Российской Федерации и Республики Саха (Якутия).

3. Отношения по владению, пользованию и распоряжению объектами животного мира регулируются гражданским законодательством Российской Федерации в той мере, в какой они не урегулированы Федеральным законом от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире».

4. Объекты животного мира, изъятые в установленном порядке из среды обитания, могут находиться в частной, государственной, муниципальной или иных формах собственности. Отношения по владению, пользованию и распоряжению такими животными регулируются гражданским законодательством Российской Федерации, Федеральным законом от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире», другими федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия), а также настоящим Кодексом.

***Статья 72. Осуществление охраны и воспроизводства
объектов животного мира***

Охрана и воспроизводство объектов животного мира обеспечиваются путем:

1) установления норм и правил в области охраны, воспроизводства и рационального использования объектов животного мира и федерального государственного надзора за их соблюдением;

2) установления запретов и ограничений на пользование животным миром;

3) пресечения самовольного использования объектов животного мира и других нарушений установленного порядка пользования животным миром;

4) поддержания в благоприятном состоянии среды обитания, сохранения путей миграции, мест размножения, зимовки и постоянной концентрации объектов животного мира;

5) предотвращения гибели объектов животного мира при осуществлении производственных процессов;

- б) защиты редких и находящихся под угрозой исчезновения объектов животного мира;
- 7) создания специализированных центров (зоопарков, питомников, рыбопитомников) по разведению объектов животного мира, сохранению их генетического фонда и восстановлению в естественной среде обитания;
- 8) оказания помощи объектам животного мира в случае возникновения эпидемий, заболеваний, угрозы их гибели при стихийных бедствиях и по иным причинам;
- 9) установления иных мер по охране и воспроизводству объектов животного мира.

Статья 73. Ограничения пользования животным миром

1. В целях сохранения объектов животного мира и среды их обитания могут устанавливаться следующие ограничения пользования животным миром:

- 1) запрет на осуществление отдельных видов пользования животным миром на определенных территориях (акваториях);
- 2) ограничение пользования определенными объектами животного мира на определенных территориях (акваториях);
- 3) установление периодов (сроков) пользования объектами животного мира;
- 4) установление допустимых к использованию видов орудий и способов добычи объектов животного мира;
- 5) иные установленные в соответствии с федеральными законами ограничения пользования животным миром.

2. Ограничения пользования животным миром в отношении объектов животного мира, отнесенных к охотничьим ресурсам, в том числе запрет на осуществление охоты, устанавливаются в порядке, предусмотренном Федеральным законом от 24 июля 2009 года № 209-ФЗ «Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации».

3. Ограничения пользования животным миром в отношении объектов животного мира, отнесенных к водным биологическим ресурсам, в том числе запрет на осуществление вида пользования объектами животного мира, предусмотренного абзацем третьим части первой статьи 34 Федерального закона от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире», устанавливаются в порядке, предусмотренном Федеральным законом от 20 декабря 2004 года № 166-ФЗ «О рыболовстве и сохранении водных биологических ресурсов».

4. Ограничения пользования животным миром, за исключением ограничений охоты и рыболовства, устанавливаются уполномоченным федеральным органом исполнительной

власти или Правительством Республики Саха (Якутия) по согласованию с федеральными органами исполнительной власти, осуществляющими федеральный государственный надзор в области охраны, использования и воспроизводства объектов животного мира и среды их обитания в пределах их компетенции в соответствии с разграничением полномочий, предусмотренным статьями 5 и 6 Федерального закона от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире».

***Статья 74. Охрана редких и находящихся под угрозой исчезновения
объектов животного мира***

1. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения объекты животного мира Республики Саха (Якутия) заносятся в Красную книгу Российской Федерации и Красную книгу Республики Саха (Якутия), которые ведутся в соответствии с законодательством в области охраны окружающей среды и Федеральным законом от 24 апреля 1995 года № 52-ФЗ «О животном мире».

2. Занесение (исключение) в Красную книгу Республики Саха (Якутия) редких и находящихся под угрозой исчезновения объектов животного мира осуществляется на основании данных государственного мониторинга и опубликованных научных данных (научных оценок численности).

3. В случае занесения в Красную книгу Российской Федерации, Красную книгу Республики Саха (Якутия) редких и находящихся под угрозой исчезновения объектов животного мира, в отношении которых осуществляется охота, в обязательном порядке учитываются естественные колебания численности популяций и указываются границы их обитания (ареала).

4. Предложения о занесении (об исключении) в Красную книгу Российской Федерации, Красную книгу Республики Саха (Якутия) объектов животного мира, а также обосновывающие и пояснительные материалы (данные государственного мониторинга, научные данные) размещаются в информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» на официальном сайте уполномоченного федерального органа исполнительной власти не менее чем за 180 дней до дня принятия соответствующего решения органом государственной власти, осуществляющим ведение Красной книги Российской Федерации, Красной книги Республики Саха (Якутия).

5. Действия, которые могут привести к гибели, сокращению численности или нарушению среды обитания объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации, Красную книгу Республики Саха (Якутия), не допускаются. Юридические лица и граждане, осуществляющие хозяйственную деятельность на

территориях (акваториях) обитания объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации, Красную книгу Республики Саха (Якутия), несут ответственность за сохранение и воспроизводство этих объектов животного мира в соответствии с законодательством Российской Федерации.

6.оборот объектов животного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации, допускается в исключительных случаях по разрешению, выдаваемому специально уполномоченным государственным органом по охране окружающей среды в порядке, предусмотренном Правительством Российской Федерации. Содержание указанных животных в неволе и выпуск их в естественную природную среду также допускаются в исключительных случаях, определяемых Правительством Российской Федерации.

Статья 75. Интродукция объектов животного мира

Проведение мероприятий, связанных с интродукцией новых для фауны Республики Саха (Якутия) объектов животного мира, допускается по разрешениям, выданным уполномоченным органом государственной власти Республики Саха (Якутия), специально уполномоченными государственными органами Российской Федерации по охране, контролю и регулированию использования объектов животного мира и среды обитания, при наличии заключения компетентных научных организаций с учетом требований экологической безопасности. Самовольное проведение интродукции объектов животного мира запрещается.

ГЛАВА 11. ОХРАНА ОСОБО ОХРАНЯЕМЫХ ПРИРОДНЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Статья 76. Общие положения в области особо охраняемых природных территорий

1. Особо охраняемые природные территории – участки земли, водной поверхности и воздушного пространства над ними, где располагаются природные комплексы и объекты, которые имеют особое природоохранное, научное, культурное, эстетическое, рекреационное и оздоровительное значение, которые изъяты решениями органов государственной власти полностью или частично из хозяйственного использования и для которых установлен режим особой охраны.

Особо охраняемые природные территории относятся к объектам общенационального достояния.

2. Государственное управление в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий республиканского значения осуществляется Правительством Республики Саха (Якутия) и уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

3. Управление в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий местного значения осуществляется органами местного самоуправления.

4. Вопросы, касающиеся особенностей регулирования земельных отношений особо охраняемых природных территорий и иные вопросы, не включенные в настоящий Кодекс, регулируются Федеральным законом от 14 марта 1995 года № 33-ФЗ «Об особо охраняемых природных территориях».

Статья 77. Категории особо охраняемых природных территорий

1. В Республике Саха (Якутия) в соответствии с законодательством Российской Федерации и с учетом особенностей режима особо охраняемых природных территорий устанавливаются следующие категории особо охраняемых природных территорий республиканского и местного значения:

- 1) природные парки (Аан Айылгылар);
- 2) государственные природные заказники;
- 3) памятники природы (Айылга Мэнэлэрэ);
- 4) дендрологические парки и ботанические сады;
- 5) ресурсные резерваты (Эркээйи Сирдэр);
- 6) охраняемые ландшафты (Улуу Туолбэлэр);
- 7) уникальные озера;
- 8) зоны покоя;
- 9) геологические парки (геопарки).

2. Природные парки (Аан Айылгылар), государственные природные заказники, памятники природы (Айылга Мэнэлэрэ), дендрологические парки и ботанические сады могут быть отнесены к особо охраняемым природным территориям республиканского значения.

Ресурсные резерваты (Эркээйи Сирдэр), охраняемые ландшафты (Улуу Туолбэлэр), уникальные озера и зоны покоя могут быть отнесены к особо охраняемым природным территориям республиканского значения или особо охраняемым природным территориям местного значения.

3. Ресурсные резерваты (Эркээйи Сирдэр) создаются в целях:

1) сохранения природных ресурсов данной территории для будущих поколений путем воспрепятствования и сдерживания хозяйственной деятельности на научной основе;

2) создания условий, необходимых для защиты объектов животного и растительного мира, водных биологических ресурсов;

3) сохранения исконной среды обитания коренных малочисленных народов Севера Республики Саха (Якутия) и создания оптимальных условий для естественного развития их культуры, сохранения традиционной хозяйственной деятельности и уклада жизни, экологического просвещения населения.

Ресурсные резерваты состоят из единой зоны традиционного природопользования. Могут быть выделены зоны абсолютного покоя в местах обитания диких животных, а также в местах произрастания редких исчезающих и нуждающихся в охране растений.

4. К категории охраняемых ландшафтов (Улуу Туолбэлэр) с целью сохранения природных ландшафтов (долин рек, аласов, озер, лесных массивов, гор) могут быть отнесены участки земли и водных объектов, имеющие историческую, культурную и религиозную ценность, при обеспечении возможности их использования в туристических и рекреационных целях в ходе осуществления хозяйственной деятельности на этих территориях.

Охраняемые ландшафты являются ландшафтами высокой эстетической и хозяйственной ценности. Объявление объектов охраняемыми ландшафтами производится без изъятия земель, водных и других природных ресурсов.

5. К категории уникальных озер могут быть отнесены водные объекты или их части, имеющие особое природоохранное, научное, культурное, эстетическое, рекреационное и оздоровительное значение, представляющие особую экономическую, социальную и историческую ценность для нынешних и будущих поколений.

6. К категории зон покоя могут быть отнесены места отела диких копытных животных, места гнездования водоплавающих птиц, водоемы либо их участки, где нерестятся рыбы.

7. Геологический парк (геопарк) является географическим объектом, в котором места геологического наследия являются частью целостной концепции сохранения, образования и устойчивого развития уникальных природных территорий. Геологический парк (геопарк) создается без изъятия земельных участков у собственников и пользователей. Ключевые геологические и иные природные и культурные объекты, являющиеся основой геологического парка (геопарка), подлежат охране и особому режиму их использования.

***Статья 78. Управление в области организации и функционирования
особо охраняемых природных территорий***

1. Государственное управление в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий республиканского значения осуществляется Правительством Республики Саха (Якутия) и уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

2. Управление в области организации и функционирования особо охраняемых природных территорий местного значения осуществляется органами местного самоуправления.

***Статья 79. Создание, изменение категорий, изменение границ
и упразднение особо охраняемых природных территорий***

1. Создание особо охраняемых природных территорий, связанное с изъятием земельных участков или водных объектов, используемых для общегосударственных нужд, осуществляется Правительством Республики Саха (Якутия) по согласованию с Правительством Российской Федерации.

2. Создание особо охраняемых природных территорий производится как с изъятием, так и без изъятия земельных участков из других категорий земель.

3. В границах особо охраняемых природных территорий могут устанавливаться различные функциональные зоны с учетом категорий и режима особой охраны этих территорий.

4. Сведения о функциональной зоне содержатся в положении об особо охраняемой природной территории.

Статья 80. Режим особой охраны особо охраняемых природных территорий

1. Режим особой охраны природных парков и государственных природных заказников устанавливается их положениями, утверждаемыми Главой Республики Саха (Якутия).

2. Режим особой охраны особо охраняемых природных территорий, за исключением природных парков и государственных природных заказников, устанавливается их положениями, в соответствии с типовыми положениями, утверждаемыми Правительством Республики Саха (Якутия).

Статья 81. Охрана территорий особо охраняемых природных территорий

1. Охрана территорий природных парков, государственных природных заказников и других особо охраняемых природных территорий осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды, его подведомственными учреждениями, в ведении которых они находятся, в порядке, предусмотренном нормативными правовыми актами Российской Федерации, а также нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия).

2. Уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды и органы местного самоуправления могут осуществлять охрану особо охраняемых природных территорий республиканского и местного значения через специально созданные для этой цели структурные подразделения, государственные и муниципальные учреждения, наделенные соответствующими полномочиями.

Статья 82. Порядок пользования природными ресурсами особо охраняемых природных территорий

1. На территории объектов республиканской системы особо охраняемых природных территорий в зависимости от установленного режима разрешается проведение работ в научных, культурных, познавательных, оздоровительных целях, а также занятие традиционными отраслями хозяйствования.

2. Порядок и виды пользования природными ресурсами особо охраняемых природных территорий республиканского и местного значения осуществляются в соответствии с положениями об этих территориях и не должны противоречить целям образования особо охраняемых природных территорий.

3. Предоставление в пользование юридическим лицам ресурсов особо охраняемых природных территорий республиканского значения, необходимых для ведения традиционного природопользования и традиционной хозяйственной деятельности, осуществляются на основании договора, физическим лицам – на основании разрешения на указанное пользование.

4. Порядок пользования ресурсами особо охраняемых природных территорий местного значения устанавливается органами местного самоуправления.

5. Организация деятельности по экологическому туризму и отдыху на территории объектов республиканской системы особо охраняемых природных территорий осуществляется в соответствии с их положениями.

6. Иная деятельность на особо охраняемых природных территориях осуществляется по согласованию с уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды на основании положений об этих территориях.

7. Посещение физическими лицами особо охраняемых природных территорий осуществляется в соответствии с установленным для таких территорий режимом особой охраны.

ГЛАВА 12. ОБРАЩЕНИЕ С ОТХОДАМИ ПРОИЗВОДСТВА И ПОТРЕБЛЕНИЯ

Статья 83. Регулирование в области обращения с отходами производства и потребления

1. Организация деятельности по накоплению (в том числе разделному накоплению), сбору, транспортированию, обработке, утилизации, обезвреживанию и захоронению твердых коммунальных отходов, регулирование деятельности региональных операторов, за исключением установления порядка проведения их конкурсного отбора, на территории Республики Саха (Якутия) осуществляется Правительством Республики Саха (Якутия).

2. Регулирование тарифов в области обращения с твердыми коммунальными отходами осуществляется исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия), уполномоченным в области государственного регулирования тарифов в соответствии с федеральным законодательством.

3. Инвестиционные программы по обращению с твердыми коммунальными отходами утверждаются для операторов по обращению с твердыми коммунальными отходами, осуществляющих регулируемые виды деятельности в области обращения с твердыми коммунальными отходами и осуществляющих строительство, реконструкцию объектов обработки, обезвреживания, захоронения твердых коммунальных отходов (далее – регулируемая организация), юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, не осуществляющих регулируемые виды деятельности в области обращения с твердыми коммунальными отходами и осуществляющих строительство, реконструкцию объектов накопления, обработки, утилизации, обезвреживания, размещения твердых коммунальных отходов (далее – нерегулируемая организация), в том числе в соответствии с концессионным соглашением, соглашением о государственно-частном партнерстве, муниципально-частном партнерстве, инвестиционным договором.

4. Проекты инвестиционных программ в области обращения с твердыми коммунальными отходами разрабатываются регулируемой и нерегулируемой организацией и утверждаются уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области жилищно-коммунального хозяйства.

5. Проекты производственных программ в области обращения с твердыми коммунальными отходами разрабатываются регулируемой организацией и утверждаются уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области государственного регулирования тарифов.

6. Нормативы накопления твердых коммунальных отходов устанавливаются уполномоченными исполнительными органами государственной власти Республики Саха (Якутия) или органами местного самоуправления поселений или городских округов (в случае наделения их соответствующими полномочиями законом Республики Саха (Якутия)).

7. Порядок накопления твердых коммунальных отходов, в том числе их раздельного накопления, на территории Республики Саха (Якутия) утверждается Правительством Республики Саха (Якутия).

8. Территориальная схема обращения с отходами разрабатывается и утверждается уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области обращения с твердыми коммунальными отходами в соответствии с документами территориального планирования.

Статья 84. Республиканский кадастр отходов производства и потребления

1. Республиканский кадастр отходов включает республиканский классификационный каталог отходов, реестр объектов размещения отходов, перечень юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, занимающихся лицензируемым видом деятельности в области обращения с отходами, информацию, предоставляемую юридическими лицами и индивидуальными предпринимателями в установленном Правительством Республики Саха (Якутия) порядке.

2. Юридические лица и индивидуальные предприниматели, осуществляющие хозяйственную или иную деятельность на территории Республики Саха (Якутия), обязаны представлять информацию для республиканского кадастра отходов в порядке и сроки, установленные Правительством Республики Саха (Якутия).

3. Ведение республиканского кадастра отходов осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области

охраны окружающей среды в соответствии с порядком, установленным Правительством Республики Саха (Якутия), и порядком о ведении региональной государственной информационной системы природопользования и охраны окружающей среды Республики Саха (Якутия), утвержденным Главой Республики Саха (Якутия).

ГЛАВА 13. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ АТОМНОЙ ЭНЕРГИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЮ РАДИАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Статья 85. Экологические требования при использовании радиоактивных веществ и ядерных материалов

1. Юридические и физические лица обязаны соблюдать правила производства, хранения, транспортировки, применения, захоронения радиоактивных веществ (источников ионизирующих излучений) и ядерных материалов, не допускать превышение установленных предельно допустимых нормативов ионизирующего излучения, а в случае их превышения немедленно информировать органы исполнительной власти в области обеспечения радиационной безопасности о повышенных уровнях радиации, опасных для окружающей среды и здоровья человека, принимать меры по ликвидации очагов радиационного загрязнения.

2. Юридические и физические лица, не обеспечивающие соблюдения правил обращения с радиоактивными веществами, ядерными материалами и радиоактивными отходами, несут ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Статья 86. Экологические требования при обращении с радиоактивными отходами

1. Радиоактивные отходы подлежат сбору, накоплению, утилизации, обезвреживанию, транспортировке, хранению и захоронению, условия и способы которых должны быть безопасными для окружающей среды и регулироваться законодательством Российской Федерации.

2. Запрещаются:

1) сброс отходов производства и потребления, в том числе радиоактивных отходов, в поверхностные и подземные водные объекты, на водосборные площади, в недра и на почву;

2) размещение отходов I–IV классов опасности и радиоактивных отходов на территориях, прилегающих к городским и сельским поселениям, в лесопарковых,

курортных, лечебно-оздоровительных, рекреационных зонах, на путях миграции животных, вблизи нерестилищ и в иных местах, в которых может быть создана опасность для окружающей среды, естественных экологических систем и здоровья человека;

3) захоронение отходов I–IV классов опасности и радиоактивных отходов на водосборных площадях подземных водных объектов, используемых в качестве источников водоснабжения, в бальнеологических целях, для извлечения ценных минеральных ресурсов;

4) ввоз отходов I–IV классов опасности в Российскую Федерацию в целях их захоронения и обезвреживания;

5) захоронение в объектах размещения отходов производства и потребления продукции, утратившей свои потребительские свойства и содержащей озоноразрушающие вещества, без рекуперации данных веществ из указанной продукции в целях их восстановления для дальнейшей рециркуляции (рециклирования) или уничтожения.

Статья 87. Экологические требования при транспортировке

ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов

1. Транспортирование ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов должно осуществляться в соответствии со специальными правилами, правилами транспортирования особо опасных грузов, с нормами и правилами в области использования атомной энергии, законодательством Российской Федерации в области охраны окружающей среды.

2. Правила транспортирования ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов должны предусматривать права, обязанности и ответственность отправителя, перевозчика и получателя, меры безопасности, физической защиты, систему согласованных мер по недопущению транспортных происшествий и аварий при перевозке ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов, требования к упаковке, маркировке и транспортным средствам, мероприятия по локализации и ликвидации последствий возможных аварий при транспортировании указанных материалов и веществ. Правила транспортирования ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов должны предусматривать все возможные виды транспорта.

3. Перевозчик ядерных материалов, радиоактивных веществ и отходов должен иметь разрешение (лицензию), выданное соответствующим органом государственного регулирования безопасности, на право ведения работ в области использования атомной энергии.

Статья 88. Допустимые уровни радиоактивности строительных материалов, минерального сырья и удобрений, металлолома и лесоматериалов

1. Допустимые уровни радиоактивности строительных материалов, минерального сырья и материалов, минеральных удобрений и агрохимикатов устанавливаются нормами радиационной безопасности, лома цветных и черных металлов, лесоматериалов – санитарными правилами и нормами.

2. Удельная эффективная активность естественных радионуклидов в строительных материалах, а также активность искусственных радионуклидов в лесоматериалах не должна превышать установленных нормативов.

3. Организации, осуществляющие деятельность с использованием источников ионизирующего излучения, добывающие и перерабатывающие минеральное и органическое сырье с повышенным содержанием природных радионуклидов, а также предприятия, занимающиеся сбором, хранением, переработкой и транспортировкой лома цветного и черного металла, проводят производственный радиационный контроль в целях обеспечения радиационной безопасности.

Статья 89. Обеспечение радиационной безопасности при воздействии природных радионуклидов

1. Облучение населения и работников (физических лиц, которые постоянно или временно работает непосредственно с источниками ионизирующих излучений), обусловленное радоном, продуктами его распада, а также другими долгоживущими природными радионуклидами, в жилых и производственных помещениях не должно превышать установленные нормативы.

2. В целях защиты населения и работников (физических лиц, которые постоянно или временно работает непосредственно с источниками ионизирующих излучений) от влияния природных радионуклидов должны осуществляться:

1) выбор земельных участков для строительства зданий и сооружений с учетом уровня выделения радона из почвы и гамма-излучения;

2) проектирование и строительство зданий и сооружений с учетом предотвращения поступления радона в воздух этих помещений;

3) проведение производственного контроля строительных материалов, приемка зданий и сооружений в эксплуатацию с учетом уровня содержания радона в воздухе помещений и гамма-излучения природных радионуклидов;

4) эксплуатация зданий и сооружений с учетом уровня содержания радона в них и гамма-излучения природных радионуклидов.

3. Запрещается использовать строительные материалы и изделия, не отвечающие требованиям к обеспечению радиационной безопасности.

4. Радиационный контроль и санитарно-эпидемиологическая оценка по показателям радиационной безопасности земельных участков, отводимых под строительство жилых домов, общественных и производственных зданий и сооружений, осуществляется в соответствии с методическими указаниями федерального органа исполнительной власти по надзору в сфере защиты прав потребителей и благополучия человека, уполномоченного по государственному санитарно-эпидемиологическому надзору и контролю.

***Статья 90. Требования к размещению объектов
использования атомной энергии***

1. Размещение ядерных установок (в том числе атомных станций), радиационных источников, пунктов хранения ядерных материалов и радиоактивных веществ, пунктов хранения, хранилищ радиоактивных отходов осуществляется при наличии по проектам и иным обосновывающим материалам положительных заключений государственной экологической экспертизы и иных государственных экспертиз, предусмотренных законодательством Российской Федерации и подтверждающих экологическую и радиационную безопасность объектов использования атомной энергии в соответствии с законодательством Российской Федерации.

2. Проекты размещения ядерных установок (в том числе атомных станций), радиационных источников, пунктов хранения ядерных материалов и радиоактивных веществ, пунктов хранения, хранилищ радиоактивных отходов должны содержать решения, обеспечивающие безопасный вывод их из эксплуатации или закрытие пунктов захоронения радиоактивных отходов.

***Статья 91. Радиационно-гигиенический паспорт организаций
и территории Республики Саха (Якутия)***

1. При планировании и проведении мероприятий по обеспечению радиационной безопасности, принятии решений в области обеспечения радиационной безопасности, анализе эффективности указанных мероприятий органами государственной власти Республики Саха (Якутия) и органами местного самоуправления, а также организациями, осуществляющими деятельность с использованием источников ионизирующего излучения, проводится оценка радиационной безопасности, результаты которой ежегодно

заносятся в радиационно-гигиенический паспорт организаций и территории Республики Саха (Якутия).

2. Оценка радиационной безопасности осуществляется по следующим основным показателям:

- 1) характеристика радиоактивного загрязнения окружающей среды;
- 2) анализ обеспечения мероприятий по радиационной безопасности и выполнения норм, правил и гигиенических нормативов в области радиационной безопасности;
- 3) вероятность радиационных аварий и их масштаб;
- 4) степень готовности к эффективной ликвидации радиационных аварий и их последствий;
- 5) анализ доз облучения, получаемых отдельными группами населения от всех источников ионизирующего излучения;
- 6) число лиц, подвергшихся облучению выше установленных пределов доз облучения.

3. Результаты оценки ежегодно заносятся в радиационно-гигиенические паспорта организаций и территории.

4. Заполнение радиационно-гигиенического паспорта организаций и территорий Республики Саха (Якутия) осуществляется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области обеспечения радиационной безопасности в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

Статья 92. Государственный учет и контроль радиоактивных веществ и отходов

1. Уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области обеспечения радиационной безопасности обеспечивает государственный учет и контроль радиоактивных веществ и отходов на территории Республики Саха (Якутия) (кроме организаций, подведомственных федеральному органу исполнительной власти, осуществляющему государственное управление использованием атомной энергии, а также воинских частей и организаций Вооруженных Сил Российской Федерации) в установленном законодательством Российской Федерации порядке, обеспечивает представление информации (отчетов), в том числе в электронном виде, в центральный информационно-аналитический центр в порядке, установленном Госкорпорацией «Росатом», и с учетом требований законодательства Российской Федерации о государственной тайне, коммерческой и служебной тайне.

2. Организации осуществляют учет и контроль объектов государственного учета и контроля в соответствии с законодательством Российской Федерации и требованиями федеральных норм и правил в области использования атомной энергии, своевременно представляют отчеты, в том числе в электронном виде, в информационно-аналитический центр в порядке, установленном Госкорпорацией «Росатом», и с учетом требований законодательства Российской Федерации о государственной тайне, коммерческой и служебной тайне, а также представляют копии отчетов, содержащих информацию по вопросам учета радиоактивных отходов в региональный информационно-аналитический центр.

3. Порядок деятельности регионального (республиканского) информационно-аналитического центра сбора, обработки и передачи информации системы учета и контроля радиоактивных веществ и отходов определяется уполномоченным исполнительным органом государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды.

ГЛАВА 14. ЗОНЫ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ, ЗОНЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО БЕДСТВИЯ

Статья 93. Зоны чрезвычайной экологической ситуации, зоны экологического бедствия

1. Участки территории Республики Саха (Якутия), где в результате хозяйственной и иной деятельности происходят устойчивые отрицательные изменения в окружающей природной среде, угрожающие здоровью населения, состоянию естественных экологических систем, генетических фондов растений и животных, приостановка и предотвращение которых невозможны только за счет организационно-управленческого потенциала и материально-финансовых ресурсов данной территории, могут быть объявлены зонами чрезвычайной экологической ситуации или зонами экологического бедствия.

2. Порядок объявления и установления режима зон экологического бедствия устанавливается законодательством о зонах экологического бедствия.

3. Защита окружающей среды в зонах чрезвычайных ситуаций регулируется Федеральным законом от 21 декабря 1994 года № 68-ФЗ «О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера», другими федеральными законами и иными нормативными правовыми актами Российской

Федерации, законами и иными нормативными правовыми актами Республики Саха (Якутия).

4. В соответствии с законодательством в области охраны окружающей среды и законодательством в области защиты населения и территорий от чрезвычайных ситуаций зонами экологического бедствия, зонами чрезвычайных ситуаций могут объявляться водные объекты и речные бассейны, в которых в результате техногенных и природных явлений происходят изменения, представляющие угрозу здоровью или жизни человека, объектам животного и растительного мира, другим объектам окружающей среды.

5. В целях предотвращения негативного воздействия вод на определенные территории и объекты и ликвидации его последствий принимаются меры по предотвращению негативного воздействия вод и ликвидации его последствий в соответствии с Водным кодексом Российской Федерации, обеспечивается инженерная защита территорий и объектов от затопления, подтопления, разрушения берегов водных объектов, заболачивания и другого негативного воздействия вод.

Статья 94. Порядок объявления территорий зонами чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия

1. Инициатором объявления территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия (далее – инициатор) могут быть органы государственной власти Республики Саха (Якутия), органы местного самоуправления этих территорий.

Для постановки вопроса об объявлении территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия инициатор подготавливает материалы о состоянии окружающей природной среды.

Инициатор обращается в Правительство Республики Саха (Якутия) с обоснованием необходимости объявления территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия.

2. В целях изучения территории, на которой предполагается чрезвычайная экологическая ситуация или экологическое бедствие, создается комиссия, утверждаемая Правительством Республики Саха (Якутия) (далее – комиссия).

Создание комиссии вправе инициировать уполномоченный исполнительный орган государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды и органы местного самоуправления.

3. Комиссия в целях установления обоснованности обращения организует подготовку материалов, обосновывающих объявление территории статуса зоной

чрезвычайной экологической ситуации или зоной экологического бедствия. Источниками для подготовки материалов являются официальные данные о состоянии окружающей среды и здоровья населения, полученные в результате многолетних наблюдений. При отсутствии официальных данных организуются работы по оценке состояния окружающей среды и здоровья населения, а также по оценке риска для здоровья населения.

4. Состав и содержание материалов, обосновывающих объявление территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или зоной экологического бедствия, должны содержать требования к материалам, утвержденные федеральными органами исполнительной власти в области защиты населения и охраны окружающей среды.

5. Материалы, обосновывающие объявление территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или зоной экологического бедствия, получившие в установленном порядке положительное заключение государственной экологической экспертизы, вносятся комиссией в установленном порядке в Правительство Республики Саха (Якутия).

6. Правительство Республики Саха (Якутия) в целях объявления территории зоной чрезвычайной экологической ситуации или зоной экологического бедствия обращается в Правительство Российской Федерации с обоснованием необходимости объявления территории зоной чрезвычайной экологической ситуации либо зоной экологического бедствия.

Статья 95. Порядок снятия с территории статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации и зоны экологического бедствия

1. Комиссия с участием уполномоченного исполнительного органа государственной власти Республики Саха (Якутия) в области охраны окружающей среды и органа местного самоуправления подготавливает материалы, обосновывающие снятие с территории статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия.

Материалы должны содержать оценку состояния окружающей среды и здоровья населения, а также оценку рисков для здоровья населения, выполненную с учетом данных государственного экологического мониторинга (государственного мониторинга окружающей среды).

2. Правительство Республики Саха (Якутия) для снятия с территории статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия обращается в Правительство Российской Федерации с обоснованием необходимости снятия с

территории статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия.

3. Решение о снятии с территории статуса зоны чрезвычайной экологической ситуации или экологического бедствия принимается по результатам государственной экологической экспертизы по истечении срока, установленного Правительством Российской Федерации.

ГЛАВА 15. РАЗРЕШЕНИЕ СПОРОВ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Статья 96. Разрешение споров в области охраны окружающей среды

Споры в области охраны окружающей среды разрешаются в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

Статья 97. Ответственность за нарушения законодательства в области охраны окружающей среды

1. Лица, виновные в нарушении законодательства в области охраны окружающей среды, несут ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

2. Привлечение к ответственности за нарушение законодательства в области охраны окружающей среды не освобождает виновных лиц от обязанности устранить допущенное нарушение и возместить причиненный ими вред.

Статья 98. Возмещение вреда окружающей среде, причиненного нарушением законодательства в области охраны окружающей среды

1. Юридические и физические лица, причинившие вред окружающей среде в результате ее загрязнения, истощения, порчи, уничтожения, нерационального использования природных ресурсов, деградации и разрушения естественных экологических систем, природных комплексов и природных ландшафтов и иного нарушения законодательства в области охраны окружающей среды, обязаны возместить его в полном объеме в соответствии с законодательством Российской Федерации.

2. Вред окружающей среде, причиненный юридическим лицом или индивидуальным предпринимателем, в том числе на проект которой имеется положительное заключение государственной экологической экспертизы, включая деятельность по изъятию компонентов природной среды, подлежит возмещению заказчиком и (или) юридическим лицом или индивидуальным предпринимателем.

3. Вред окружающей среде, причиненный юридическим лицом или индивидуальным предпринимателем, возмещается в соответствии с утвержденными в установленном порядке таксами и методиками исчисления размера вреда окружающей среде, а при их отсутствии исходя из фактических затрат на восстановление нарушенного состояния окружающей среды с учетом понесенных убытков, в том числе упущенной выгоды.

4. Вред, причиненный здоровью и имуществу граждан негативным воздействием окружающей среды в результате хозяйственной и иной деятельности юридических и физических лиц, подлежит возмещению в полном объеме.

5. Определение объема и размера возмещения вреда, причиненного здоровью и имуществу граждан в результате нарушения законодательства в области охраны окружающей среды, осуществляется в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Статья 99. Соблюдение иностранными юридическими и физическими лицами, лицами без гражданства законодательства в области охраны окружающей среды

1. Иностранные юридические и физические лица, лица без гражданства обязаны соблюдать на территории Республики Саха (Якутия) законодательство в области охраны окружающей среды.

2. В случае нарушения иностранными юридическими и физическими лицами, лицами без гражданства законодательства в области охраны окружающей среды указанные лица несут ответственность в порядке, установленном законодательством Российской Федерации.

**ГЛАВА 16. МЕЖДУНАРОДНОЕ И МЕЖРЕГИОНАЛЬНОЕ
СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ**

Статья 100. Участие в осуществлении международного и межрегионального сотрудничества в области охраны окружающей среды

Республика Саха (Якутия) принимает участие в деятельности международных, межрегиональных организаций по охране окружающей среды, подготовке и проведении международных и межрегиональных конференций, разработке и реализации экологических программ, проектов, научно-исследовательских работ в области охраны

окружающей среды с соблюдением установленных процедур согласования с федеральными органами.

Статья 101. Участие в осуществлении межрегионального сотрудничества в области охраны окружающей среды

Республика Саха (Якутия) с другими субъектами Российской Федерации принимает меры по совместному предупреждению и (или) уменьшению трансграничного воздействия хозяйственной и иной деятельности на окружающую природную среду в установленном федеральным законодательством порядке.

ГЛАВА 17. ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 102. Признание утратившими силу отдельных законодательных актов (положений законодательных актов) Республики Саха (Якутия) в связи с вступлением в силу настоящего Кодекса

Признать утратившими силу:

- 1) Закон Республики Саха (Якутия) от 25 декабря 2003 года 104-З № 211-III «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;
- 2) Закон Республики Саха (Якутия) от 15 июля 2004 года 155-З № 317-III «О радиационной безопасности населения и окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;
- 3) Закон Республики Саха (Якутия) от 27 января 2005 года 205-З № 415-III «Об экологическом образовании и просвещении»;
- 4) Закон Республики Саха (Якутия) от 27 января 2005 года 206-З № 417-III «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Саха (Якутия) «О радиационной безопасности населения и окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;
- 5) Закон Республики Саха (Якутия) от 16 июня 2005 года 251-З № 509-III «Об экологическом мониторинге Республики Саха (Якутия)»;
- 6) Закон Республики Саха (Якутия) от 13 июля 2006 года 366-З № 747-III «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;
- 7) Закон Республики Саха (Якутия) от 27 ноября 2006 года 395-З № 803-III «О внесении изменений в статью 5 Закона Республики Саха (Якутия) «О радиационной безопасности населения и окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

8) Закон Республики Саха (Якутия) от 27 ноября 2006 года 396-З № 805-III «О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

9) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 февраля 2007 года 430-З № 875-III «О региональном государственном экологическом контроле (надзоре) Республики Саха (Якутия)»;

10) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 апреля 2007 года 454-З № 923-III «О внесении изменений в статью 22 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

11) Закон Республики Саха (Якутия) от 31 января 2008 года 549-З № 1113-III «О внесении изменений и дополнения в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

12) Закон Республики Саха (Якутия) от 19 июня 2008 года 573-З № 37-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

13) Закон Республики Саха (Якутия) от 19 февраля 2009 года 652-З № 197-IV «О внесении изменения в статью 26 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

14) Закон Республики Саха (Якутия) от 23 апреля 2009 года 677-З № 245-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об экологическом образовании и просвещении»;

15) Закон Республики Саха (Якутия) от 23 апреля 2009 года 688-З № 267-IV «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

16) Закон Республики Саха (Якутия) от 18 июня 2009 года 698-З № 319-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об экологическом мониторинге Республики Саха (Якутия)»;

17) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 октября 2009 года 733-З № 357-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об экологическом образовании и просвещении»;

18) Закон Республики Саха (Якутия) от 18 ноября 2009 года 751-З № 389-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

19) Закон Республики Саха (Якутия) от 16 декабря 2009 года 773-З № 453-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом контроле Республики Саха (Якутия)»;

20) Закон Республики Саха (Якутия) от 1 марта 2011 года 910-3 № 713-IV «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

21) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 апреля 2011 года 933-3 № 735-IV «О внесении изменений в статьи 22 и 27 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

22) Закон Республики Саха (Якутия) от 10 ноября 2011 года 967-3 № 851-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

23) Закон Республики Саха (Якутия) от 29 марта 2012 года 1050-3 № 983-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об экологическом мониторинге Республики Саха (Якутия)»;

24) Закон Республики Саха (Якутия) от 29 марта 2012 года 1051-3 № 981-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом контроле Республики Саха (Якутия)»;

25) Закон Республики Саха (Якутия) от 25 апреля 2012 года 1066-3 № 1027-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

26) Закон Республики Саха (Якутия) от 11 октября 2012 года 1103-3 № 1093-IV «О внесении изменений в статью 3 Закона Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

27) Закон Республики Саха (Якутия) от 11 октября 2012 года 1105-3 № 1095-IV «О внесении изменения в статью 4 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

28) Закон Республики Саха (Якутия) от 8 ноября 2012 года 1116-3 № 1143-IV «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

29) Закон Республики Саха (Якутия) от 5 декабря 2013 года 1241-3 № 37-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

30) Закон Республики Саха (Якутия) от 5 февраля 2014 года 1271-3 № 97-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об экологическом образовании и просвещении»;

31) Закон Республики Саха (Якутия) от 5 февраля 2014 года 1278-3 № 113-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

32) статью 1 Закона Республики Саха (Якутия) от 10 июня 2014 года 1332-З № 219-V «О внесении изменений в статью 27 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)» и статьи 4.2 и 14.3 Кодекса Республики Саха (Якутия) об административных правонарушениях»;

33) статью 17 Закона Республики Саха (Якутия) от 10 июня 2014 года 1336-З № 227-V «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Республики Саха (Якутия) в связи с принятием Федерального закона «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации и признании утратившими силу отдельных положений законодательных актов Российской Федерации по вопросам охраны здоровья граждан в Российской Федерации»;

34) Закон Республики Саха (Якутия) от 15 декабря 2014 года 1393-З № 341-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О радиационной безопасности населения и окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

35) Закон Республики Саха (Якутия) от 15 декабря 2014 года 1394-З № 343-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом надзоре Республики Саха (Якутия)»;

36) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 марта 2015 года 1439-З № 433-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

37) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 марта 2015 года 1440-З № 435-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

38) Закон Республики Саха (Якутия) от 17 июня 2015 года 1477-З № 511-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

39) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 марта 2016 года 1598-З № 723-V «О внесении изменений в статьи 15 и 15.1 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

40) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 марта 2016 года 1599-З № 725-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

41) Закон Республики Саха (Якутия) от 15 июня 2016 года 1695-З № 943-V «О внесении изменений в статьи 17 и 34 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)» и статьи 7 и 7.1 Закона Республики Саха

(Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

42) Закон Республики Саха (Якутия) от 15 июня 2016 года 1703-З № 961-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

43) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 октября 2016 года 1737-З № 1031-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

44) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 октября 2017 года 1891-З № 1341-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом надзоре Республики Саха (Якутия)»;

45) Закон Республики Саха (Якутия) от 22 ноября 2017 года 1922-З № 1401-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

46) Закон Республики Саха (Якутия) от 20 декабря 2017 года 1950-З № 1459-V «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

47) Закон Республики Саха (Якутия) от 19 декабря 2018 года 2072-З № 71-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

48) Закон Республики Саха (Якутия) от 19 декабря 2018 года 2075-З № 77-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

49) Закон Республики Саха (Якутия) от 30 января 2019 года 2094-З № 99-VI «О внесении изменения в статью 23.2 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

50) Закон Республики Саха (Якутия) от 30 января 2019 года 2095-З № 101-VI «О внесении изменений в статью 6 Закона Республики Саха (Якутия) «Об особо охраняемых природных территориях Республики Саха (Якутия)»;

51) Закон Республики Саха (Якутия) от 25 апреля 2019 года 2134-З № 179-VI «О внесении изменений в статьи 27.1 и 28 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

52) Закон Республики Саха (Якутия) от 25 апреля 2019 года 2135-З № 181-VI «О внесении изменений в статьи 1 и 12 Закона Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

53) Закон Республики Саха (Якутия) от 17 февраля 2021 года 2315-3 № 539-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

54) Закон Республики Саха (Якутия) от 17 февраля 2021 года 2316-3 № 541-VI «О внесении изменений в статьи 3 и 10 Закона Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом надзоре Республики Саха (Якутия)»;

55) Закон Республики Саха (Якутия) от 17 февраля 2021 года 2318-3 № 545-VI «О внесении изменения в статью 27 Закона Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

56) Закон Республики Саха (Якутия) от 17 февраля 2021 года 2328-3 № 567-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

57) Закон Республики Саха (Якутия) от 7 апреля 2021 года 2343-3 № 597-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)» и Закон Республики Саха (Якутия) «Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов»;

58) Закон Республики Саха (Якутия) от 26 мая 2021 года 2360-3 № 631-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)» и Закон Республики Саха (Якутия) «О государственном экологическом надзоре Республики Саха (Якутия)»;

59) Закон Республики Саха (Якутия) от 30 июня 2021 года 2382-3 № 675-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)»;

60) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 декабря 2021 года 2435-3 № 781-VI «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Республики Саха (Якутия) и признании утратившими силу отдельных законодательных актов (положений законодательных актов) Республики Саха (Якутия) в сфере контроля и надзора»;

61) Закон Республики Саха (Якутия) от 3 марта 2022 года 2450-3 № 811-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

62) Закон Республики Саха (Якутия) от 14 июня 2022 года 2516-3 № 943-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «О региональном государственном экологическом контроле (надзоре) Республики Саха (Якутия)»;

63) Закон Республики Саха (Якутия) от 25 октября 2022 года 2527-З № 965-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об отходах производства и потребления на территории Республики Саха (Якутия)»;

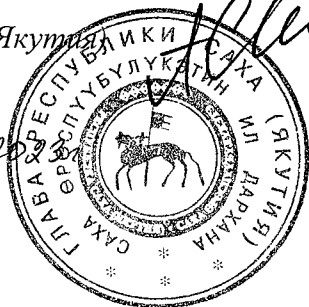
64) Закон Республики Саха (Якутия) от 9 декабря 2022 года 2565-З № 1041-VI «О внесении изменений в Закон Республики Саха (Якутия) «Об охране окружающей среды Республики Саха (Якутия)».

Статья 103. Вступление в силу настоящего Кодекса

Настоящий Кодекс вступает в силу по истечении десяти дней после дня его официального опубликования.

Глава Республики Саха (Якутия)

г. Якутск, 23 марта 2023 г.
2609-З № 1129-VI

А. Николаев
А.НИКОЛАЕВ

САХА ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТИН ЭКОЛОГИЯ КОДЕКСА

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ
2023 сыл олунньу 28 күнүгэр ылынна

Саха Өрөспүүбүлүкэтин элбэх омуктаах норуотун олобун-дьаһабын хааччыйыы сүрүн төрүтэ кини айылҕата уонна айылҕатын баайа буолар. Айылҕаны харыстааһын, айылҕа баайын табыгастаахтык туһаныы, экологияҕа куттал суоһаабатын хааччыйыы Саха Өрөспүүбүлүкэтин экэниэмикэтин уонна олобун-дьаһабын сайдытытын бигэ туругун арахсыспат өрүтэ буолар.

Бу экология Кодекса (салгыы – Кодекс) киһи үтүө туруктаах тулалыыр эйгэбэ, ол туругун туһунан чакчылаах иһитиннэриигэ-биллэриигэ уонна кини доруобуйатыгар эбэтэр баайыгар-дуолугар тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэһэн туран оноһуллубут хоромньуну толуйтарыыга Төрүт сокуонунан бэриллибит быраабын көмүскүүр, билинҥи уонна кэлэр көлүөнэ туһугар тулалыыр эйгэни харыстааһын быраап, экэниэмикэ уонна олох-дьаһах өттүнэн төрүтүн онорууга, экологияны үөрэтиигэ, экологияны сырдаттыыга уонна экология култууратын сайыннарыыга көмөлөһөр, экологияҕа куттал суох буолуутун уонна айылҕа баайын табыгастаахтык туһаныыны, ону оннунан хаалларыыны уонна чөлүгэр түһэриини хааччыйар аналлах.

1 БАС. УОПСАЙ БАЛАҤЫАНҤА

1 ыстатыйа. Бу Кодекс сүрүннүүр сыһыаннаһыылара

1. Бу Кодекс Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тулалыыр эйгэни харыстааһын, ойуур сыһыаннаһыыларын, уу сыһыаннаһыыларын, кыыл-сүөл уонна

үүнээйи көрүнгөнүн, айылжа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһын уонна туһаныы, экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү), тынар салгыны харыстааһын, онорон таһаарыы уонна туттуу тобоһун харайыы, радиацияттан куттал суох буолуутун, экологияны үөрэтии уонна сырдатыы, экологияны экспертизалааһын, экологияжа ыксаллаах быһыы-майгы уонна экология иэдээнэ үөскүүр зоналарыгар тулалыыр эйгэни харыстааһын, экологияны судаарыстыбаннай хонтуруоллааһын (экология кэтэбилин) эйгэтигэр сыһыаннаһылары сүрүннүүр.

2. Бу Кодекс сүрүннүүр сыһыаннаһыларыгар тулалыыр эйгэни киртийииттэн, буомурууттан, кэхтииттэн, буортулааһынтан, суох онорууттан уонна хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэ буортулаах дьайытыттан харыстааһын эбийиэктэринэн туһааннаах айылжа эйгэтин араас көрүнгө, айылжа биир кэлим көстүүтэ уонна айылжа холбоһуга буолар.

2 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуона

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуона Россия Федерациятын Конституциятыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Төрүт сокуонугар, федеральнай сокуоннарга, Россия Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин атын нуормалыыр быраап аакталарыгар олоһурар уонна бу Кодекстан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарыттан уонна атын нуормалыыр быраап аакталарыттан турар.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сыһыаннаһыларын сүрүннүүр Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннара уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин атын нуормалыыр быраап аакталара бу Кодекса сөп түбэһиэхтээхтэр. Бу Кодекс уонна ыйыллыбыт нуормалыыр быраап аакталарын икки ардыларыгар утарсар түбэлтэлэригэр бу Кодекс туһаныллар.

3 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни, биологической эгэлгэ арааһын уонна айылжа баайын харыстааһынга усуллубуйаны тэрийии

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни, биологической эгэлгэ арааһын уонна айылжа баайын, ол иһигэр айылжаны харыстааһынга, наукаҕа,

култуураҕа, эстетикаҕа, сынньалан уонна чэбдигирии өттүнэн ураты суолталаах айылҕа холбоһуктарын уонна көрүнгүнэрин харыстааһынна усулуобуйа тэриллэр.

2. Бу ыстатыйа 1 чааһыгар ыйыллыбыт усулуобуйалары хааччыйар туһугар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бу Кодексынэн сүрүннэнэр сыһыаннаһылар эйгэлэригэр, ол иһигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун олоххо киллэрии иһинэн, туһааннаах дьаһаллары олохтуур.

4 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһын тускуллара

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр тулалыыр эйгэни харыстааһын уонна экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйыы манньык тускулларга олобуран толоруллар:

- 1) киһи үтүө туруктаах тулалыыр эйгэбэ быраабын тутуһуу;
- 2) киһи олоҕор-дьаһаҕар сөптөөх усулуобуйаны хааччыйыы;
- 3) бигэ туруктаах сайдыыны уонна үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни хааччыйар туһугар киһи, уопсастыба уонна судаарыстыба экологияҕа, экэниэмикэбэ уонна олоххо-дьаһахха туһун наука өттүнэн олохтооһуннаахтык дьүөрэлэһиннэри;
- 4) үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни уонна экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйыы сөптөөх усулуобуйатын быһыытынан айылҕа баайын харыстааһын, ону чөлүгэр түһэри уонна табыгастаахтык туһаныы;
- 5) туһааннаах сиргэ-уокка үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни уонна экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйар инниттэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, олохтоох салайыныы уорганнара хоруйу сүгүүлэрэ;
- 6) айылҕаны төлөбүрдээх туһаныы уонна тулалыыр эйгэбэ оһоһуллубут буортуну толуйуу;
- 7) судаарыстыбаннай экология хонтуруола (кэтэбилэ) тутулуга суох буолуута;
- 8) былаан быһыытынан оһоһуллар хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ экологияҕа куттала суох буолуутун эрдэттэн сабаҕалаан көрүү;
- 9) хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор туһунан быһаарыыны ылыныыга ол тулалыыр эйгэбэ сабыдыалын булгуччулаахтык сыаналааһын;
- 10) тулалыыр эйгэбэ буортуну оноруон, дьон олоҕор, доруобуйатыгар уонна баайыгар-дуолугар кутталы үөскэтиэн сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни олохтуур бырайыактар уонна атын докумуон тулалыыр эйгэни харыстааһын техникскэй регламенын ирдэбилигэр сөп түбэһитин Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн булгуччулаахтык бэрэбиэркэлээһин;

11) хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни былааннааһынга уонна толорууга айылҕа уонна олох-дьаһах өттүнэн сир-уот уратытын аахсыы;

12) экология төрүт тиһигин, айылҕа баар көстүүтүн уонна айылҕа кэлимин чөл хаалларыны бастаанны суолтаҕа ууруу;

13) туруоруллар ирдэбилтэн көрөн хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ тулалыыр эйгэни харыстааһынга айылҕа эйгэтигэр сөптөөхтүк дьайыыта;

14) экэниэмикэ уонна олох-дьаһах чахчыларын аахсан туран, бастын технологиялары туһаныыга олобуран хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ буортулаах дьайыытын тулалыыр эйгэни харыстааһын нормативыгар сөп түбэһиннэрэн намтатыны хааччыйыы;

15) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, олохтоох салайыныы уорганнара, уопсастыбаннай холбоһуктар уонна коммерческайа суох тэрилтэлэр, юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон тулалыыр эйгэни харыстааһын үлэтигэр булгуччулаахтык кыттыылара;

16) биология эгэлгэтин арааһын чөл хаалларыы;

17) хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни толорор эбэтэр бу үлэни былаанныыр юридическай тэрилтэлэргэ уонна биирдиилээн урбаанныыттарга туттуллар тулалыыр эйгэни харыстааһынга судаарыстыба сүрүннүүр дьаһалын олохтооһунга уопсай уонна биирдиилээн сыһыан дьүөрэлэһиитин хааччыйыы;

18) экология төрүт тиһигин кэбиннэриигэ, үүнээйи, кыыл-сүөл уонна атын организмнар генетическэй пуондалара уларыыыларыгар уонна (эбэтэр) олору суох онорууга, айылҕа баайын буомурдууга уонна тулалыыр эйгэни атын буортулаах уларыыыларга тирдиэн сөптөөх тулалыыр эйгэҕэ хайдах дьайара биллибэт хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни, бырайыактары онорууну бобуу;

19) хас биирдии киһи тулалыыр эйгэ туругун туһунан чахчылаах иһитиннэриини-биллэриини ылар быраабын, итиэннэ гражданнар үтүө туруктаах тулалыыр эйгэҕэ бырааптарыгар сыһыаннаах быһаарыыны ылыныыга кинилэр сокуонга сөп түбэһиннэрэн кыттар бырааптарын тутуһуу;

20) тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэһии иһин хоруйу сүгүү;

21) экологияны үөрэтии тиһигин тэрийии уонна сайыннарыы, экология култууратын үөскэтии уонна онно иитии;

22) тулалыыр эйгэни харыстааһын сороктарын быһаарыыга гражданнар, уопсастыбаннай холбоһуктар уонна коммерческайа суох тэрилтэлэр кыттыылара;

23) тулалыыр эйгэни көмүскээһингэ туһуламмыт баҕа өттүнэн (волонтер) үлэни өйөөһүн, уопсастыбаҕа экология культууратын үөскэтии;

24) тулалыыр эйгэни харыстааһынна аан дойдутааҕы бииргэ үлэлээһин;

25) тулалыыр эйгэ киртийиитигэр тиэрдэр эбэтэр тиэрдиэн сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни толорор юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанныыттар тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны туоратар уонна (эбэтэр) аччатар, бу дьайыы содулун суох онгорор дьаһалы булгуччулаахтык үбүлээһиннэрэ.

2 БАС. ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҤЫНЫ САЛАЙЫ ТӨРҮТТЭРЭ

5 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарын икки ардыларыгар боломуочуйалары тыырсыы

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарын икки ардыларыгар боломуочуйалары тыырсыы Россия Федерациятын Конституциятыгар уонна федеральной сокуоннарга сөп түбэһиннэрэн олохтонор.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна толорор былаас федеральной уорганнарын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнарын икки ардыларыгар сорох боломуочуйалары толорууну биэрэр туһунан Сөбүлэһии Россия Федерациятын Конституциятыгар уонна федеральной сокуоннарга сөп түбэһиннэрэн түһэрсиллэр.

6 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин боломуочуйата

Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин боломуочуйатыгар киирэр:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарын уонна атын нуормалыыр быраап аакталарын ылыныы;

2) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр география, айылҕа, олох-дьаһах-экэниэмикэ өтгүнэн уонна атын уратылары аахсан туран тулалыыр эйгэни харыстааһын сүрүн хайысхаларын быһаарыыга кыттыы;

3) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии туһунан эбэтэр ону тэрийиини akkaастааһын туһунан, ойуурдаах күөх балаһаны тохтотуу туһунан эбэтэр ону тохтотууну akkaастааһын туһунан Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн быһаарыыны ылыныы;

4) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыы иһин, айылҕаны харыстааһын тэрээһиннэригэр киирбит уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүгэр аабыллыбыт төлөбүр үбэ тус сыалга туһаныллыытын хонтуруоллааһын;

5) Россия Федерациятын сокуонунан көрүлүбүт атын болумуочуйаны толоруу.

7 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин

Ил Дарханын болумуочуйата

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын болумуочуйатыгар киирэр:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбатын бэлиитикэтин сүрүн хайысхаларын быһаарыы;

2) судаарыстыбаннай былаас федеральной уорганнарыгар, Россия Федерациятын субъектарын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыныы уорганнарыгар сыһыаннаан Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирэйдээн көрдөрүү;

3) тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарын үлэлэрин сүрүннээһин;

4) Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнара толорор былаас федеральной уорганнарын уонна олох сирдээҕи-уоттааҕы уорганнарын, олохтоох салайыныы уорганнарын уонна уопастыбаннай холбоһуктары кытта тулалыыр эйгэни харыстааһынна хардарыта дьайсыыларын тэрийии;

5) тулалыыр эйгэни харыстааһын, ойуур уонна уу сыһыаннаһыыларын, үүнээйи эйгэтин табыгастаахтык туһаныы уонна чөлүгэр түһэри, кыыл-сүөл эйгэтин харыстааһын уонна туһаныы, айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии уонна үлэлэти, тыһынар салгыны харыстааһын, тобоҕу харайыы, экология экспертизатын, радиацияттан куттал суох буолуутун, экологияны сырдатты, экологияны үөрэти уонна экология култууратын

үөскэтии уонна айылҕа баайын табыгастаахтык туһаныы, ону толорууну хонтуруоллааһын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин нуормалыыр быраап аакталарын онорон таһаарыы;

6) экология экспертизатын эйгэтигэр бэриллибит болумуочуйаны толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганын салайааччытын солоҕо анааһын уонна солоттон ууратыы;

7) экология экспертизатын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганын тутулун бигэргэтии;

8) экология экспертизатын эйгэтигэр Россия Федерациятын бэриллибит болумуочуйаларын толорууга үлэни тэрийии;

9) Россия Федерациятын экология экспертизатын эйгэтигэр бэриллибит болумуочуйаларын толоруу туһунан, тус сыаллаах билгэлиир көрдөрүүнү ситиһии туһунан, өскөтүн ону олохтуур түбэлтэбэ, болумуочуйалаах уорганна бэриллибит болумуочуйа боппуруоһугар олохтоммут көрүннээх отчуоту, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганна ылынар нуормалыыр быраап аакталарын экземплярдарын кэмигэр киллэриини хааччыйыы;

10) ойуурдаах күөх балаһаны туһаныы эйгэтигэр болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын быһаарыы;

11) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаататыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии туһунан олохтоһуннаах көрдөһүүнү киллэрии;

12) өскөтүн ойуурдаах күөх балаһа Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр уонна Россия Федерациятын атын субъектарын сирдэригэр-уоттарыгар тэриллэр түбэлтэтигэр Россия Федерациятын субъектарын уопсастыбаннай палааталарыгар ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии туһунан олохтоһуннаах көрдөһүүнү киллэрии;

13) экологияҕа ыксаллаах быһыы-майгы эбэтэр экология иэдээнэ үөскээбит зоналарыгар тулалыыр эйгэни харыстааһын дьаһалын толорууну тэрийии;

14) экологияҕа ыксаллаах быһыы-майгы эбэтэр экология иэдээнэ үөскээбит зоналарыгар тулалыыр эйгэ туругун тупсарыыга айылҕаны харыстааһын дьаһалын сүрүннээһин;

15) уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр Россия Федерациятын бэриллибит болумуочуйаларын толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганын салайааччытын солоҕо анааһын уонна солоттон ууратыы;

16) уу сыһыаннаһыларын эйгэтигэр боломуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын тутулун бигэргэтии;

17) уу сыһыаннаһыларын эйгэтигэр Россия Федерациятын бэриллибит боломуочуйаларын толорууга үлэни тэрийи;

18) Россия Федерациятын уутун Кодексын 26 ыстатыйатын 8 чааһыгар ыйыллыбыт регламент бигэргэтиллиэр диэри бэриллибит боломуочуйа эйгэтигэр судаарыстыба өнөтүн биэри уонна судаарыстыба аналын толоруу административнай регламены бигэргэтии бырааба;

19) толорор былаас боломуочуйалаах федеральной уорганыгар бэриллибит субвенцияны туттуу туһунан, тус сыаллаах билгэлиир көрдөрүүнү ситиһи туһунан ол олохтонор түбэлтэтигэр кыбаарталлаабы отчуоту, итиэннэ уу сыһыаннаһыларын эйгэтигэр Россия Федерациятын бэриллибит боломуочуйаларын боппуруостарыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара ылынар нуормалыыр быраап аакталарын кэмигэр киллэриини хааччыйы;

20) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит көрүгнэргэ киирсэр харамай эйгэтин бултааһын Быраабылатын бигэргэтии;

21) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит көрүгнэргэ киирсэр айылба үүнээйитин уонна тэллэйи хомуйуу Быраабылатын бигэргэтии;

22) кыыл-сүөл эйгэтин харыстааһынна уонна туһаныга Россия Федерациятын бэриллибит боломуочуйатын толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын боломуочуйалаах толорор уорганын салайааччытын солобо анааһын уонна солоттон босхолооһун;

23) кыыл-сүөл эйгэтин харыстааһынна уонна туһаныга Россия Федерациятын бэриллибит боломуочуйатын толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын тутулун бигэргэтии;

24) федеральной сокуоннарга уонна Россия Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарыгар, итиэннэ «Кыыл-сүөл эйгэтин туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээби 52-ФС №-дээх Федеральной сокуон 6 ыстатыйатын 4 чааһыгар көрүллүбүт нуормалыыр быраап аакталарыгар сөп түбэһиннэрэн, Россия Федерациятын кыыл-сүөл эйгэтин харыстааһынна уонна туһаныга бэриллибит боломуочуйаларын толорууга үлэни тэрийи;

25) толорор былаас туһааннаах федеральной уорганнарыгар бэриллибит субвенцияны туттуу туһунан, тус сыаллаах билгэлиир көрдөрүү туһунан олохтонор түбэлтэтигэр кыбаарталлаабы отчуоту, кыыл-сүөл эйгэтин харыстааһынна уонна

туһаныга бэриллит болумочуйаны толоруу бопуруоһугар Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай уорганнара ылынар нуормалыыр быраап аакталарын экзэмплярдарын, итиэннэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара бэриллит болумочуйаны төһө көдүүстээхтик уонна хаачыстыбалаахтык толорууларын хонтуруоллааһынна аналлаах атын докумуоннары уонна иһитиннэриини-биллэриини кэмигэр киллэриини хааччыйы;

26) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар кыыл-сүөл эйгэтин туһаныга хааччағы олохтооһун, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар, итиэннэ федеральной сокуонунан көрүллүбүт түбэлтэлэргэ атын сирдэргэ бултааһын уонна балыктааһын хааччағыттан, кыыл-сүөл эйгэтин туһаны хааччағыттан ураты;

27) өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа пааркаларын, судаарыстыбаннай айылҕа заказниктарын, дендрология пааркаларын уонна ботанической саадтары тэрийэр туһунан быһаарыыны ылыны;

28) Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 1 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн бэриллит болумочуйаны толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын тутулун бигэргэтии;

29) Саха Өрөспүүбүлүкэтэ Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 1 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн бэриллит болумочуйаны толоруутун федеральной сокуоннарга уонна Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 10 чааһыгар көрүллүбүт нуормалыыр быраап аакталарыгар сөп түбэһиннэрэн тэрийи;

30) Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 10 чааһыгар ыйылыбыт регламент бигэргэтиллиэр диэри Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 1 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн бэриллит болумочуйа эйгэтигэр судаарыстыба өнөтүн биэри уонна судаарыстыба аналын толоруу регламенын бигэргэтии бырааба;

31) бэриллит болумочуйаны толорууну хонтуруоллуур толорор былаас болумочуйалаах федеральной уорганыгар Россия Федерациятын ойуур Кодексын 83 ыстатыйатын 1 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн бэриллит Россия Федерациятын болумочуйатын толоруу туһунан отчуоту кэмигэр киллэриини хааччыйы;

32) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былаанын бигэргэтии;

33) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр ойуур баһаарын умуруоруу түмүллүбүт былаанын толорор былаас болумочуйалаах федеральной уорганын кытта сөбүлэһиннэрэн бигэргэтии;

34) Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата олохтообут ыксаллаах быһыы-майгы классификациятыгар олобуран, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тустаах сиригэр эбэтэр кини сиригэр-уотугар бүтүннүүтүгэр ыксаллаах быһыы-майгы режимин киллэриити;

35) Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт болумуочуйа иһинэн олохтоммут атын болумуочуйаны толоруу.

**8 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин
Бырабыыталыстыбатын болумуочуйата**

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын болумуочуйатыгар киирэр:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынна:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр, география, айылҕа, олох-дьаһах-экэниэмикэ өттүнэн уонна атын уратылары аахсан туран, тулалыыр эйгэни харыстааһын сүрүн хайысхаларын быһаарыыга кыттыы;

б) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр Россия Федерациятыгар экологияны сайыннарыы федеральной бэлиитикэтин уонна тулалыыр эйгэни харыстааһын туһааннаах тосхоллорун олоххо киллэриигэ кыттыы;

в) Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн, тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарын барылларын бэлэмнээһин уонна атын нуормалыыр быраап аакталарын ылыныы, итиэннэ олору толорууну хонтуруоллааһын;

г) тулалыыр эйгэни харыстааһынна уонна экологияҕа куттал суох буолуутугар, кытаанах коммунальной тобоҕу харайыыга Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун уонна муниципалитеттар икки ардыларынааҕы тосхоллору уонна бырайыактары ырытан оноруу уонна бигэргэтиити;

д) федеральной таһымна олохтоммут ирдэбилтэн уонна нуорматтан итэбэһэ суох туһааннаах ирдэбиллээх уонна нуормалаах тулалыыр эйгэ үтүө туругун нуорматын олохтоһун;

е) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр экология үөрэбин уонна экология култууратын тиһигин тэрийиити уонна сайыннарыы;

ж) федеральной таһымна олохтоммут ирдэбилтэн, нуорматтан уонна быраабылаттан итэбэһэ суох туһааннаах ирдэбиллээх тулалыыр эйгэни харыстааһын нуорматын уонна нуормалыыр докумуоннарын бигэргэтиити;

з) тулалыыр эйгэни харыстааһынна уонна айылҕаны туһаныыга Саха Өрөспүүбүлүкэтин уонна Россия Федерациятын, итиэннэ Россия Федерациятын субъектарын икки ардыларыгар үөскүүр боппуруостары көрүү уонна быһаарыы үлэтигэр кыттар бэрэстэбиитэллэри анааһын;

и) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Хоту дойду төрүт олохтоох аҕыйах ахсааннаах норуоттарын үгэс быһыытынан олорор уонна үгэс буолбут хаһаайыстыбанан дьарыктанар сирдэригэр уонна үгэскэ кубулуйбут айылҕаны туһанар сирдэригэр бас билии бары көрүгүнээх тэрилтэлэр хаһаайыстыбаларын үлэтигэр бэйэ болумуочуйатын иһинэн хааччаҕы олохтоохун;

к) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии (тохтотууну) кытта сибээстээх боппуруостарга Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганнара Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин кытта хардарыта дьайсыыларын хааччыйыы;

л) ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии (тохтотуу) туһунан көрдөһүүнү уонна ойуурдаах күөх балаһаны тэрийии (тохтотуу) туһунан Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнигэр кирибит боппуруоска уопсастыбаннас (аһаҕас) истиитин түмүгүнэн бэлэмнэниллибит докумуону көрүүгэ кыттыы;

м) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтин толоруу;

н) регионнааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) толоруу болумуочуйата бэриллибит Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнарын быһаарыы, олох тэриллэр тутууларын, болумуочуйаларын, анализдарын, үлэлэрин бэрээдэгин олохтоохун уонна ыйыллыбыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнарын солороох дьонун уонна кинилэр болумуочуйаларын быһаарыы;

о) регионнааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) тэрийии уонна толоруу бэрээдэгин бигэргэтии;

п) хонтуруол көрүгүнү сүрүн көрдөрүүлэрин бигэргэтии уонна ол экология хонтуруолугар (кэтэбилигэр) анаан тус сыаллаах суолтата, сүбэлиир хайысхалаах көрдөрүүтэ;

2) уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан бас билээччи болумуочуйатын толоруу;

б) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар уу эбийиэктэрин туһаныы иһин төлөбүр ыстаапкатын, бу төлөбүрү ааҕыы уонна тутан ылыы бэрээдэгин олохтоохун;

- в) уу сэбиэтин үлэтигэр кыттыы;
  - г) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар уу эбийиэктэрин эбэтэр ол сорҕотун туһаныга уонна харыстааһынга Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхолун ырытан оноруу, бигэргэтии уонна олоххо киллэри;
  - д) иһэр ууну уонна хаһаайыстыбаҕа, олоххо-дьаһахха туттуллар ууну хаһааны;
  - е) «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральной сокуонга сөп түбэһиннэрэн, регионааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолугар (кэтэбилигэр) түбэхэр уу эбийиэктэригэр, олор ууну харыстыыр зоналарын уонна кытыл энээрдээҕи көмүскүүр балаһа сирдэригэр-уоттарыгар сыһыаннаан регионааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун толоруу;
  - ж) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр кыра кээмэйдээх суднолар сырыыларыгар анаан уу эбийиэктэрин туһаныы Быраабылатын бигэргэтии;
  - з) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр уу эбийиэктэригэр дьон олоҕун харыстааһын Быраабылатын бигэргэтии;
  - и) уу эбийиэктэрин судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү тэрийиигэ уонна толорууга кыттыы;
  - к) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан буортулаах дьайыыны туоратыы уонна ол содулун суох оноруу дьаһалын олохтооһун;
  - л) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар уу эбийиэктэрин харыстааһын дьаһалын олохтооһун;
- 3) ойуур сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр:
- а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар ойуур учаастактарыгар сыһыаннаан бас билээччи болумуочуйатын толоруу;
  - б) ойуур пуондатын уонна куорат ойуурун туһаныы, харыстааһын, көмүскээһин, ойууру чөлүгэр түһэри федеральной судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан онорууга кыттыы;
  - в) ойууру туһаныыны салайыы экэниэмикэ өттүнэн уонна атын ньыматын киллэри уонна тупсарыы, ойуур сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр судаарыстыбаннай салайыы көдьүүһүн үрдэтии;
  - г) ойууру ойуур пааркатын балаһатыгар, күөх зонаҕа баар ойуур ахсааныгар киллэри туһунан быһаарыыны ылыныы;
  - д) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар сир учаастактарыгар киирэр ойуурга баһаартан куттал суох буолуутун дьаһалын тэрийи;

е) «Дьону-сэргэни уонна сири-уоту айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыыттан-майгыттан көмүскээһин туһунан» 1994 сыл ахсынньы 21 күнүнээҕи 68-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан олохтоммут болумуочуйаларга сөп түбэһиннэрэн, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар ыксаллаах быһыыны-майгыны сэргэти уонна суох оноруу биир уопсай судаарыстыбаннай тиһигин күүһүнэн уонна тэриллэринэн сиргэ (айылҕаҕа) турар уоту умуруорууну тэрийии (ойуур пуондатын сиригэр, оборона уонна куттал суох буолуутун сиригэр, айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар Россия Федерациятын ойуур Кодексын 51 ыстатыйатын 5 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн ойуур баһаарын уонна атын сиргэ (айылҕаҕа) турбут баһаары умуруорууттан ураты);

ж) тыалаах ойуур пааркатын анал балаһаларын быһаарыы, Россия Федерациятын ойуур Кодексын 114 ыстатыйатын 1 чааһын 3 уонна 4 пууннарыгар ыйыллыбыт ойуурдаах сир иэнин уонна кыраныыссатын олохтооһун уонна уларытыы;

4) тыһынар салгыны харыстааһын эйгэтигэр:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар тыһынар салгыны харыстааһынга судаарыстыба бэлиитикэтин ытытыга кыттыы;

б) федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн тыһынар салгыны харыстааһын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарын барылларын ырытан оноруу, нуормалыыр быраап аакталарын ылыныы, итиэннэ олору толорууну хонтуруоллааһын;

в) тыһынар салгыны харыстааһын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан оноруу уонна олоххо киллэри;

г) тыһынар салгын киртийиитин түмүгэр дьон олоҕор уонна доруобуйатыгар ыксаллаах быһыы-майгы куттала үөскээтэбинэ, дьону-сэргэни көмүскүүр дьаһалы тэрийии;

д) тыһынар салгынга буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн аччатар туһугар нэһилиэнньэлээх пууннарга, сынньалан уонна туризм сирдэригэр, ураты харыстанар сиргэ-уокка тырааныспар сырыытын хааччахтааһын;

е) тыһынар салгыны судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү тэрийиигэ уонна ытытыга кыттыы;

5) кыыл-сүөл уонна үүнээйи эйгэтин көрүүнүн харыстааһын уонна туһаныы эйгэтигэр:

а) кыыл-сүөл көрүүнүн уонна кинилэр олохсуйар эйгэлэрин харыстааһынга уонна туһаныыга Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарын барылларын ырытан оноруу уонна атын нуормалыыр быраап аакталарын ылыныы, итиэннэ олору толорууну хонтуруоллааһын;

б) кыыл-сүөл көрүүннэрин уонна үүнээйи эйгэтин харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэриигэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан оноруу уонна олоххо киллэрииттэн ураты;

в) кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэрин уонна кинилэр олохсуйбут эйгэлэрин харыстааһынна уонна туһаныыга судаарыстыба бэлиитикэтин онорор уонна нуорманан-быраабынан сүрүннүүр аналлаах толорор былаас федеральной уорганын кытта сөбүлэһиннэриллибит кыыл-сүөл көрүүннэрин тутан ылыы кэринин (лимиттин) олохтообун, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар кыыл-сүөл көрүүннэриттэн ураты;

г) кыыл-сүөл көрүүннэрин уонна кинилэр олохсуйар эйгэлэрин харыстааһынна уонна туһаныыга судаарыстыба бэлиитикэтин онорор уонна нуорманан-быраабынан сүрүннүүр аналлаах толорор былаас федеральной уорганнара олохтообут бэрээдэктэринэн кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэрин ахсаанын сүрүннээһин, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэриттэн ураты;

д) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар кыыл-сүөл эйгэтин туһаныыга хааччаҕы олохтообун, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар, итиэннэ федеральной сокуоннарынан көрүллүбүт түбэлтэлэргэ атын сирдэргэ бултааһын уонна балыктааһын хааччаҕыттан, кыыл-сүөл эйгэтин туһаныы хааччаҕыттан ураты;

е) Саха Өрөспүүбүлүкэтин чэрчитинэн кыыл-сүөл көрүүннэрин судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү уонна судаарыстыбаннай кадастрын толоруу, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар, итиэннэ федеральной сокуоннарынан көрүллүбүт түбэлтэлэргэ атын сирдэргэ баар кыыл-сүөл көрүүннэриттэн, итиэннэ Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэрин судаарыстыбаннай кадастрыттан ураты;

ж) кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэрин туһаныыга көңүлү биэрииттэн, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар көрүүннэртэн, итиэннэ Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэриттэн ураты;

з) кыыл-сүөл эйгэтин, ол иһигэр көңүл анаардаах усуллубуйаҕа уонна искусственайдык тэриллибит эйгэҕэ олохсуйбут булт баайыгар киллэриллибит көрүүннэрин (Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыыл-сүөл эйгэтин көрүүннэриттэн ураты) көрүүгэ-истиигэ уонна үөскэтиигэ көңүлү биэрииттэн, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар, көңүл анаардаах

усулуобуйаҕа уонна искусственнойдык тэриллибит эйгэҕэ олохсуйбут кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэрин көрүү-истии уонна үөскэтии көнүлүттэн ураты;

и) айылҕа издээнин түмүгэр уонна атын төрүөтүнэн кэһиллибит кыыл-сүөл көрүҥнэрин уонна кинилэр олохсуйбут эйгэлэрин чөлүгэр түһэри дьаһалын толоруу, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэриттэн уонна кинилэр олохсуйбут эйгэлэриттэн ураты;

к) кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэрин харыстааһыны уонна хат онорууну тэрийии уонна толоруу, федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэриттэн ураты, итиэннэ бу кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэрэ олохсуйбут эйгэлэрин харыстааһын;

л) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэрин уонна кинилэр олохсуйбут эйгэлэрин харыстааһыҥна уонна туһаныыга федеральной судаарыстыбаннай кэтэбил, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар федеральной суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэриттэн уонна кинилэр олохсуйбут эйгэлэриттэн ураты;

м) кыыл-сүөл эйгэтин көрүҥнэрин харыстааһыҥна уонна туһаныыга Россия Федерациятын аан дойдутааҕы дуогабардарын толорууга, бу дуогабардарынан Россия Федерациятын эбэһэтэлистибэлэрин олоххо киллэрэр толорор былаас федеральной уорганнарын кытта сөбүлэһиннэриллибит бэрээдэгинэн кыттыы;

н) Россия Федерациятын төрүт олохтоох аҕыйах ахсааннаах норуоттарын уонна атын этническэй уопсастыбалар, кинилэр үгэс быһыытынан олохсуйан олорор уонна үгэскэ кубулуйбут хаһаайыстыбаларын үлэтин сирдэригэр, кыыл-сүөл көрүҥнэрин харыстааһын уонна ону бигэтик туһаныы өттүнэн бырааптарын көмүскээһин, үгэс быһыытынан олохсуйан олорор уонна төрүт олохторун сиэрин харыстааһын;

б) айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии уонна үлэлэтии эйгэтигэр:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун олохтоохун уонна сайыннарыы схематын наука өттүнэн дакаастааһыннаах бигэргэтии;

б) өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун кыраныссаларын уларытыы туһунан быһаарыыны ылыныы;

в) өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһын уонна үлэлэтии эйгэтигэр болумуочуйаны быһаарыы уонна бу болумуочуйаны тулалыыр эйгэни харыстааһыҥна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай быһааһын толорор уорганыгар бас бэринэр айылҕа харыстабылын учреждениеларыгар биэрии;

г) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийиигэ сир учаастактарын анаан хааллары туһунан уонна ологго хаһаайыстыба үлэтин хааччахтааһын туһунан быһаарыыны ылыныы;

д) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии, уларытан тэрийии уонна тохтотуу туһунан быһаарыыны ылыныы;

е) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах уонна олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии, уларытан тэрийии уонна тохтотуу бэрээдэгин бигэргэтии;

ж) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун кыраныыссаларын олохтооһун;

з) айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан биир киэптээх балаһыанньаны, нуормалыыр быраап аактатын бигэргэтии;

и) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа пааркатын, судаарыстыбаннай айылҕа заказнигы, дендрологической паарка уонна ботанической саад туһунан балаһыанньаны бигэргэтии;

к) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар биирдиилээн дьон сылдыһыларын иһин төлөбүр кээмэйин олохтооһун эбэтэр онтон босхолооһун;

л) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун салайыыга болумуочуйалаах судаарыстыбаннай бүддьүөт учреждениеларын быһаарыы;

м) өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун салайыыга болумуочуйалаах судаарыстыбаннай бүддьүөт учреждениелара бас бэриниилээх буолууларын уонна олору үбүлээһин бэрээдэгин быһаарыы;

7) экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү) толоруу эйгэтигэр:

а) экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү) толоруу эйгэтигэр сыһыаннаһылары уонна тулалыыр эйгэ, айылҕа уонна айылҕа-антропогеннай эбийиэктэрин туруктарын туһунан иһитиннэриини туһаныыны сүрүннүүр Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуонун барылларын ырытан оноруу уонна нуормалыыр быраап аакталарын ылыныы;

б) экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү) толоруу эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганын быһаарыы;

8) онорон таһаарыы уонна туттуу тобоһун харайыы эйгэтигэр:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тобоҕу харайыы эйгэтигэр судаарыстыба бэлиитикэтин ытыгыга кыттыы;

б) федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин нуормалыыр быраап аактатын ылыныы, ол иһигэр регионааҕы оператордар үлэлэрин Быраабылатын олохтооһунна, ону толорууну хонтуруоллааһын;

в) тобоҕу харайыы эйгэтигэр, ол иһигэр кытаанах коммунальной тобоҕу, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан оноруу уонна олоххо киллэри, тобоҕу харайыы эйгэтигэр федеральной тосхоллору ырытан онорууга уонна толорууга кыттыы;

г) тобоҕу харайыы үлэтин толорууга үөскээбит айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыыны-майгыны сэрэтии уонна туораты дьаһалын ытыгы;

д) тобоҕу харайыы эйгэтигэр иһитиннэриигэ-биллэриигэ киирэр көгүлү хааччыйыы;

е) тобох регионааҕы кадастрын оноруу бэрээдэгин олохтооһун;

ж) Саха Өрөспүүбүлүкэтин олоҕун-дьаһаҕын уонна экэниэмикэтин сайдыытын тосхоллоругар харайыллыахтаах кытаанах коммунальной тобох ахсаанын сабаҕалыыр былаанын уонна ону аҕыйатыы дьаһалын быһаарыы;

з) кытаанах коммунальной тобоҕу мунньуу (ол иһигэр ону тус-туһунан арааран мунньуу) бэрээдэгин бигэргэтии;

9) радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы уонна атом эниэргийэтин туһаныы эйгэтигэр:

а) радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарын уонна атын нуормалыыр быраап аакталарын ырытан оноруу, радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы эйгэтигэр бэйэ болумуочуйатын иһинэн гражданныр бырааптары олоххо киллэриигэ уонна көмүскээһингэ уонна судаарыстыба туһун тутуһууга усулуобуйаны хааччыйыы;

б) радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы уонна атом эниэргийэтин туһаныы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхолун ырытан оноруу уонна олоххо киллэри;

в) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр радиация туругун бэйэ болумуочуйатын иһинэн хонтуруоллааһын;

г) федеральной бас билиигэ баар эбэтэр федеральной эбэтэр регионнар икки ардыларынааҕы суолталаах эбэтэр сабыылаах дьаһалталаах сир-уот тэриллитин сиригэр-уотугар туруоруллар уонна оҥоһуллар ядернай тутуу, радиациялаах тэрил уонна харайар

пуун миэстэтин туһунан быһаарыыны Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбатын кытта сөбүлэһиннэри;

д) Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар радиациялаах, радиоактивнай веществолаах тэрил туруоруллар уонна тутуллар сирин туһунан быһаарыыны ылыны;

е) Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр (атом эниэргийэтин туһаныны судаарыстыба өттүттэн салайар толорор былаас федеральной уорганыгар бас бэринэр тэрилтэлэртэн, итиэннэ Россия Федерациятын Сэбилэниилээх Күүстэрин байыаннай чаастарыттан уонна тэрилтэлэриттэн ураты) радиоактивнай вещество судаарыстыбаннай учуотун уонна хонтуруолун хааччыйы;

ж) радиация саахалын куттала үөскүүр түбэлтэтигэр суһал дьаһалы тэрийгэ уонна ытытыга кытты, радиация саахалын содулун туораты дьаһалын толорууга кытты;

з) Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр радиация-гигиена пааспарын ырытан оноруу;

и) Россия Федерациятын куорат тутуутун Кодексынан уонна «Атом эниэргийэтин туһаны туһунан» 1995 сыл сэтинньи 21 күнүнээҕи 170-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр радиация тобоҕун харайар пууннары олохтооһун уонна тутуу туһунан быһаарыыны сөбүлэһиннэри;

к) федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйы уонна атом эниэргийэтин туһаны эйгэтигэр атын болумуочуйаны толоруу;

10) экологияны үөрэтии, сырдатты уонна экология култууратын эйгэтигэр:

а) Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр экологияны үөрэтии уонна сырдатты эйгэтигэр судаарыстыба биир уопсай бэлиитикэтин олоххо киллэригэ кытты;

б) экологияны үөрэтии уонна сырдатты эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан оноруу уонна олоххо киллэри, федеральной уонна аан дойдутааҕы тосхоллору ырытан онорууга уонна толорууга кытты;

в) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр дьону-сэргэни экологияҕа иити уонна үөрэтии быстыспат тиһигин тэрийи, экология култууратын үөскэти;

11) экология ыксаллаах быһыытын-майгытын, экология иэдээнин зоналарыгар тулалыыр эйгэни харыстааһын эйгэтигэр:

а) экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зоналарыгар тулалыыр эйгэни харыстааһын дьаһалын толоруу;

б) экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зоналарыгар, экология иэдээнин зоналарыгар тулалыыр эйгэни харыстааһын дьаһалын сүрүннээһин уонна толоруу;

в) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан быһаарар хамыһыһыаны тэрийии;

г) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатын эбэтэр экология иэдээнин зонатын анал туругун биллэрии, эбэтэр ону уһулуу туһунан Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбатыгар туһаайан этиини киллэрии;

12) Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт атын болумуочуйаны толоруу.

2. Бу ыстатыйа 1 чааһын 1–12 пууннарыгар ыйыллыбыт болумуочуйалары Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата быһаччы эбэтэр кини болумуочуйалаабыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнара олохтуулар.

9 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганнарын болумуочуйалара

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тулалыыр эйгэни харыстааһынна судаарыстыбаннай салайыны тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана федеральнай сокуонунан олохтоммут болумуочууа иһинэн толорор.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганнарын болумуочуйалара Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дарханын эбэтэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын нуормалыыр быраап аакталарынан быһаарыллар.

10 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайынытын уорганнарын болумуочуйалара

1. Олохтоох салайыны уорганнара бэйэлэрин болумуочуйаларын иһинэн тулалыыр эйгэни харыстааһын сыһыаннаһыларын сүрүннүүр муниципальной быраап аакталарын бэчээккэ таһаарыахтарын сөп.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһыҥна Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнарын болумуочуйалара федеральной сокуоннарынан уонна Россия Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарынан уонна атын нуормалыыр быраап аакталарынан, бу Кодексынан, муниципальной тэриллии устаабынан уонна муниципальной нуормалыыр быраап аакталарынан олохтонолор.

3. Олохтоох салайыныы уорганнара тулалыыр эйгэни харыстааһыны федеральной сокуоннарга уонна Россия Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарыгар уонна атын нуормалыыр быраап аакталарыгар, муниципальной тэриллииэр устааптарыгар уонна муниципальной нуормалыыр быраап аакталарыгар сөп түбэһиннэрэн салайаллар.

4. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии уонна үлэлэтии эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнарын болумуочуйаларыгар киирэр:

1) олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии, уларытан тэрийии туһунан уонна ону тохтотуу туһунан быһаарыыны ылыныы;

2) олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан балаһыанньаны бигэргэтии;

3) олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун кыраныыссаларын олохтоохун, уларытыы туһунан быһаарыыны ылыныы;

4) туһааннаах муниципальной тэриллии бас билиитигэр баар сир учаастактарыгар олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһын уонна туһаныы эйгэтигэр манабылы тэрийии, муниципальной хонтуруолу олохтоохун;

5) Россия Федерациятын бүддьүөт Кодексыгар сөп түбэһиннэрэн олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийиини уонна үлэлэтиини үбүлээһин;

б) өскөтүн олохтоох салайыныы уоргана тэрийэр айылҕа ураты харыстанар сир-уота муниципальной тэриллии бас билиитигэр баар сир учаастактарын уопсай иэнин биэс бырыһыаныттан улаханын ылар түбэлтэтигэр айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии туһунан быһаарыыны сөбүлэһиннэри.

5. Муниципальной тэриллии бас билиитигэр баар уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнарын болумуочуйаларыгар киирэр:

1) маннык уу эбийиэктэрин баһылааһын, туһаныы, дьаһайыы;

2) ууга буортулаах дьайыыны онорууну туоратыы уонна ол содулун суох оноруу дьаһалын толоруу;

3) маннык уу эбийиэктэрин харыстааһын дьаһалын толоруу;

4) маннык уу эбийиэктэринэн туһаныы иһин төлөбүр ыстаапкатын, ону аабыы уонна төлөбүрү тутан ылыы бэрээдэгин олохтооһун.

6. Уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр куораттаабы поселение олохтоох салайыныытын уорганнарын бу ыстатыа 5 чааһынан көрүллүбүт болумуочуйаларыгар дьон-сэргэ куораттаабы поселение сиригэр-уотугар баар бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэригэр уонна олоор кытылларын балаһаларыгар көнүл кириитин хааччыйыы уонна куораттаабы поселение сиригэр-уотугар баар бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэригэр ууну туһаныы хааччахтарын туһунан дьонно-сэргэбэ иһитиннэри-биллэри киирэр.

7. Уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр бу ыстатыа 5 чааһынан олохтоммут болумуочуйалары тыа сиринээби поселение олохтоох салайыныытын уорганнара Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуонунан тыа сиринээби поселениеба туһааннаах олохтоох суолталаах боппуруостар сыһыарыллар түбэлтэлэригэр олоххо киллэрэллэр, оттон маннык сыһыарыы суох буолар түбэлтэтигэр ону муниципальной оройуон олохтоох салайыныытын уорганнара олоххо киллэрэллэр.

8. Уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр муниципальной оройуон олохтоох салайыныытын уорганнарын бу ыстатыа 5 чааһынан көрүллүбүт болумуочуйаларыгар, бу ыстатыа 5 чааһынан көрүллүбүт уу эбийиэктэрин бас билээччи болумуочуйатын таһынан муниципальной оройуон сиригэр-уотугар баар бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэрин тус бэйэбэ уонна олоххо-дьаһахха анаан туһаныы быраабылатын олохтооһун, бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэригэр уонна олоор кытылларын балаһаларыгар дьон-сэргэ көнүл кириитин хааччыйыыны киллэрэн туран, уонна муниципальной оройуон кыраныссаларыгар сэлиэннэлэр быыстарынаабы сиргэ-уокка баар бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэригэр ууну туһаныы хааччабын туһунан дьонно-сэргэбэ иһитиннэри киирэр.

9. Уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр куораттаабы уокурук олохтоох салайыныытын уорганнарын бу ыстатыа 5 чааһынан көрүллүбүт болумуочуйаларыгар, бу ыстатыа 5 чааһынан көрүллүбүт уу эбийиэктэрин бас билээччи болумуочуйатын таһынан куораттаабы уокурук сиригэр-уотугар баар бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэрин тус бэйэбэ уонна олоххо-дьаһахха анаан туһаныы быраабылатын олохтооһун, бүтүүн туһаныллар уу эбийиэктэригэр уонна олоор кытылларын балаһаларыгар дьон-сэргэ көнүл

кириитин хааччыйыны киллэрэн туран, уонна куораттаабы уокурук сиригэр-уотугар баар бүтүүн туһанылар уу эбийэктэригэр ууну туһаны хааччабын туһунан дьонно-сэргэбэ иһитиннэри-биллэри киирэр.

10. Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнара дьонно-сэргэбэ экологияны сырдаталлар, ол иһигэр тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуоннарын уонна экологияба куттал суох буолуутун сокуоннарын туһунан иһитиннэрэллэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнара экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр уопсастыбаба экология култууратын үөскэтии, айылбаба харыстабыллаахтык сыһыаннаһыга иитии, айылба баайын көдүүстээхтик туһаны инниттэн маннык бырааптаахтар:

1) муниципальной таһымна экологияны үөрэтии уонна сырдататы быстыспат тиһигин тэрийэр уонна ону хааччыйар;

2) экологияны үөрэтии уонна сырдататы боппуруоһугар муниципальной биэдэмистибэ икки ардынаабы хамыһыһыаны тэрийэр;

3) экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун ырытан онорууга уонна олоххо киллэриигэ кыттар;

4) экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр муниципальной тосхоллору ырытан онорор уонна олоххо киллэрэр.

11. Ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһугар олохтоох салайыныы уорганнара ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийии туһунан манныктарга олохтоһуннаах көрдөһүүнү киллэрэр бырааптаахтар:

1) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаататыгар, өскөтүн ойуур пааркатын күөх балаһата Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тэриллэр түбэлтэтигэр;

2) Россия Федерациятын субъектарын уопсастыбаннай палааталарыгар, өскөтүн ойуур пааркатын күөх балаһата Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр уонна Россия Федерациятын атын субъектарын сирдэригэр-уоттарыгар тэриллэр түбэлтэтигэр.

12. Атом эниэргийэтин туһаны эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнарын боломуочуйаларыгар киирэр:

1) бэйэлэрин бас билэр сирдэригэр-уоттарыгар ядернай тутууну, радиациялаах тэрили, радиацияны үөскэтээччини уонна ону харайар пууну туруоруу боппуруоһун дьүүллэһиигэ уонна быһаарыыга кыттыы;

2) бэйэлэрин бас билэр сирдэригэр-уоттарыгар муниципальной тэриллиилэр бас билиилэригэр баар радиацияны үөскэтээччини, радиоактивнай веществу туруоруу уонна тутуу туһунан быһаарыыны ылыныы;

3) бэйэлэрин бас билэр сирдэригэр-уоттарыгар радиация туругун туһунан сонуну киэнник тарҕатар ситимнэринэн дьонно-сэргэбэ иһитиннэри;

4) Россия Федерациятын куорат тутуугун Кодексын 3 баһынан уонна «Атом эниэргийэтин туһаны туһунан» 1995 сыл сэттиньи 21 күнүнээби 170-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн туһааннаах муниципальной тэрилли сиригэр-уотугар радиация тобоҕун харайар пууннары олохтоохун туһунан быһаарыыны ылыныыга кытты.

13. Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнарыгар «Россия Федерациятыгар олохтоох салайыныыны тэрийи уопсай тускулларын туһунан» 2003 сыл алтынны 6 күнүнээби 131-ФС №-дээх Федеральной сокуонга сөп түбэһиннэрэн тулалыыр эйгэни харыстааһынга судаарыстыба тустаах болумуочуйата бэриллэн сөп.

14. Саха Өрөспүүбүлүкэтин олохтоох салайыныытын уорганнара Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт болумуочуйа иһинэн экология эйгэтигэр атын да болумуочуйаны толороллор.

3 БАС. ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҤЫНГА ГРАЖДАННАР, УОПСАСТЫБАННАЙ ХОЛБОНУКТАР УОННА КЭМИЭРЧЭСКЭЙЭ СУОХ ТЭРИЛТЭЛЭР БЫРААПТАРА УОННА ЭБЭЭИИНЭСТЭРЭ

11 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга гражданнар бырааптара уонна эбээһинэстэрэ

1. Хас биирдии гражданин үтөө туруктаах тулалыыр эйгэбэ, хаһаайыстыба уонна атын үлэ, айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыы-майгы онорор буортулаах дьайытыттан көмүскэнэр, тулалыыр эйгэ туругун туһунан кырдыктаах иһитиннэриини-биллэриини ылар уонна тулалыыр эйгэбэ оноһуллубут буортуну толуйтарар бырааптаах.

2. Гражданнар бырааптаахтар:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһын үлэтин толорор уопсастыбаннай холбонуктары уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэри тэрийэр;

2) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыны

урганнарыгар, атын тэрилтэлэргэ уонна сололоох дьонго бэйэтин олорор сириэнэн тулалыыр эйгэ туругун, ону харыстааһын дьаһалын туһунан толору уонна кырдыктаах иһитиннэриини-биллэриини кэмигэр ылар туһунан туһаайан этиини ыттар;

3) тулалыыр эйгэни харыстааһын боппуруоһугар мунньахха, миитингэ, демонстрацияҕа, хаамсыыга уонна пикеткэ, петицияҕа илии баттааһыны хомуйууга, референдумга уонна Россия Федерациятын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарыгар утарсыбат атын аахсыйаларга кыттар;

4) уопсастыбаннай экология экспертизатын ыттар туһунан этиини туруорсар уонна олохтоммут бэрээдэгинэн ону ытытыга кыттар;

5) тулалыыр эйгэни харыстааһын боппуруоһун быһаарыыга Россия Федерациятын судаарыстыбаннай быһааһын урганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай быһааһын урганнарыгар, олохтоох салайыны урганнарыгар көмөлөһөр;

б) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай быһааһын урганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай быһааһын урганнарыгар, олохтоох салайыны урганнарыгар, атын тэрилтэлэргэ тулалыыр эйгэни харыстааһынга, тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорууга сыһыаннаах боппуруоска үнсүүнү, сайабыллыанньаны уонна этиини киллэрэр;

7) сокуонунан көрүллүбүт атын да быраабынан туһанар.

3. Гражданнар эбээһинэстээхтэр:

1) айылҕаны уонна тулалыыр эйгэни харыстыыр;

2) айылҕаҕа уонна айылҕа баайыгар харыстабыллаахтык сыһыаннаһар;

3) сокуон атын ирдэбиллэрин тутуһар.

12 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга уопсастыбаннай холбоһуктар уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэр бырааптара уонна эбээһинэстэрэ

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһын үлэтин толорор Саха Өрөспүүбүлүкэтин уопсастыбаннай холбоһуктара уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэрэ бырааптаахтар:

1) олохтоммут бэрээдэгинэн тулалыыр эйгэни харыстааһын тосхолун ырытан онорор, кизэнник тарҕатар уонна олоххо киллэрэр, тулалыыр эйгэни харыстааһынга гражданнар бырааптарын уонна сокуонунан көрүллүбүт тустарын көмүскүүр, тулалыыр эйгэни харыстааһын үлэтин толорууга баҕа өттүнэн гражданнары тардар;

2) бэйэ үбүн уонна тардыллыбыт үп суотугар тулалыыр эйгэни харыстааһын, айылҕа баайын чөлүгэр түһэри, экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйыы үлэтин толорор уонна киэнник тарҕатар;

3) тулалыыр эйгэни харыстааһын боппуруоһун быһаарыыга Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыныы уорганнарыгар көмөнү онорор;

4) Россия Федерациятын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарыгар сөп түбэһиннэрэн мунһаҕы, миитини, демонстрацияны, хаамсыыны уонна пикети, петицияҕа илии баттааһыны тэрийэр уонна бу тэрээһиннэргэ кыттар, тулалыыр эйгэни харыстааһын боппуруоһугар референдуму ыттар туһунан уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынга сыһыаннаах бырайыагы дьүүллэхэр туһунан этиини киллэрэр;

5) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыныы уорганнарыгар, атын тэрилтэлэргэ уонна сололоох дьонно тулалыыр эйгэ туругун, ону харыстааһын дьаһалын туһунан, тулалыыр эйгэҕэ, гражданнар олохторугар, доруобуйаларыгар уонна баайдарыгар-дуолларыгар кутталы үөскэтэр быһыы-майгы туһунан уонна хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ онорор баар чаччытын туһунан толору уонна кырдыктаах иһитиннэриини-биллэриини кэмигэр ылар туһунан туһаайан этиини ыттар;

6) тулалыыр эйгэҕэ, гражданнар олохторугар, доруобуйаларыгар уонна баайдарыгар-дуолларыгар буортулаах дьайыыны оноруон сөптөөх хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ олоххо киирэр быһаарыыларын ылыныыга олохтоммут бэрээдэгинэн кыттар;

7) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыныы уорганнарыгар, атын тэрилтэлэргэ тулалыыр эйгэни харыстааһынга, тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорууга сыһыаннаах боппуруоска үнсүүнү, сайабылыанньаны, ирдэбили уонна этиини киллэрэр уонна кэмигэр олохтоһуннаах хоруйу ылар;

8) тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны оноруон, гражданнар олохторугар, доруобуйаларыгар уонна баайдарыгар-дуолларыгар кутталы үөскэтиэн сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор эбийиэктэри бырайыактааһын, тарҕатан туруоруу боппуруоһугар олохтоммут бэрээдэгинэн истиилэри тэрийэр уонна ыттар;

9) экология экспертизатын олохтоммут бэрээдэгинэн тэрийэр уонна ыттар;

10) бэйэтин бэрэстэбиитэллэригэр судаарыстыбаннай экология экспертизатын ытыгыга кытталарыгар сүбэлиир;

11) Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнарыгар, олохтоох салайыны уорганнарыгар, суукка тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны оноруон сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор эбийиэктэри бырайыактааһын, тарҕатан туруоруу, тутуу, уларытан тутуу туһунан, тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни хааччахтыыр туһунан, тохтото түһэр уонна тохтотор туһунан туһаайан этиини киллэрэр;

12) сокуонунан көрүллүбүт атын да быраабынан туһанар.

2. Уопсастыбаннай холбоһуктар уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэр тулалыыр эйгэни харыстааһын үлэтин толороллоругар тулалыыр эйгэни харыстааһын ирдэбилин тутуһар эбээһинэстээхтэр.

13 ыстатыйа. Үтүө туруктаах тулалыыр эйгэбэ быраабы хааччыыы

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, олохтоох салайыны уорганнара уонна солороох дьон гражданнарга, уопсастыбаннай холбоһуктарга уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэргэ кинилэр тулалыыр эйгэни харыстааһынна бырааптарын олоххо киллэрэллэригэр көмөлөһөр эбээһинэстээхтэр.

2. Тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны оноруон сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор эбийиэктэри тарҕатан туруорууга, олору туруоруу туһунан быһаарыы Саха Өрөспүүбүлүкэтин дьонун-сэргэтин санаатын эбэтэр референдум түмүгүн аахсан туран ылыныллар.

3. Өскөтүн солороох дьон «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээби 7-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан уонна атын федеральной сокуоннарынан, Россия Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарынан көрүллүбүт бырааптарын олоххо киллэриилэригэр гражданнарга, итиэннэ уопсастыбаннай холбоһуктарга уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэргэ мэхэйдэхэр түбэлтэлэригэр бу солороох дьон олохтоммут бэрээдэгинэн хоруйга тардыллар.

4 БАС. ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҢЫНЫ ЭКЭНИЭМИКЭ ӨТТҮНЭН СҮРҮННЭЭҢИН

*14 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстыыр туһугар толоруллар
хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни
судаарыстыба өйөөһүнэ*

1. Тулалыыр эйгэни харыстыыр туһугар хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни судаарыстыба өйөөһүнэ маннык хайысхаларга оноһуллуон сөп:

1) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны намтатыга табыгастаах технологияны киллэриигэ уонна атын дьаһалы олохтооһунга туһуламмыт инвестиция үлэтин толорууга көмөлөһүү;

2) тулалыыр эйгэни харыстааһынга үөрэтэр үлэни толорууга уонна тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны намтаты дьаһалын иһитиннэриинэн-биллэриинэн өйөөһүнэ көмөлөһүү;

3) эниэргийэ хат эргийэр төрүтүн, иккистээн оноһулар сырьену туттууга, тулалыыр эйгэ киртийиитин уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынга атын көдүүстээх дьаһал олоххо кириитин Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн хонтуруоллааһын санга ньыматын ырытан онорууга көмөлөһүү.

2. Тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны намтатыга табыгастаах технологияны киллэри уонна атын дьаһалы олохтооһун үлэтин судаарыстыба өйөөһүнэ манныктар көмөлөрүнэн оноһуллуон сөп:

1) түһээн уонна хомуур туһунан Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн түһээн чэпчэтиитин биэри;

2) Россия Федерациятын сокуонунан уонна онуоха сөп түбэһиннэрэн ылыныллыбыт Россия Федерациятын нуормалыыр быраап аакталарынан олохтоммут бэрээдэгинэн тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыы иһин төлөбүргэ чэпчэтиини биэри;

3) Россия Федерациятын бүддьүөт сокуонугар сөп түбэһиннэрэн федеральной бүддьүөт уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүн үбүн анааһын.

3. Бу ыстатыйа 2 чааһыгар сөп түбэһиннэрэн судаарыстыба өйөөһүнэ маннык дьаһаллары олоххо киллэриигэ оноһулар:

1) табыгастаах технологияны киллэриигэ;

2) манныктары бырайыактааһынга, тутууга, уларытан тутууга:

а) уунан хааччыыы эргийэр уонна сүүрүгүрдүүтэ суох ситимин;

б) ууну ытыты (канализация) кииннэммит ситимин, канализация ситимин, биир сиргэ турар (хаһайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэ тустаах эбийиэктэригэр анаан) кирдээх, ол иһигэр сүүрүгүрбүт ууну, олох-дьаһах убаһас тобоһун уонна кирдээх уу сөнүүтүн ыраастыыр тутууну уонна оноһугу;

в) бырабыллыбыт киртитэр веществу хомуйар уонна суох онорор, гааһы салгыһна түһүөн иннинэ итиинэн ыраастыыр тутууну уонна оноһугу;

3) манныктары туруоруу:

а) оттугу уматы режимин тупсарар тэриллэри;

б) онорон таһаары уонна туттуу тобоһун туһанар тизэйэр-таһар, ыраастыыр оноһуктары;

в) кирдээх уу састаабын, кэринин эбэтэр маассатын хонтуруоллуур автоматизацияламмыт ситимнэри, лабораториялары;

г) киртитэр вещество састаабын уонна ол салгыһна түһэриллибит кэринин эбэтэр маассатын хонтуруоллуур автоматизацияламмыт ситимнэри, лабораториялары (биир сиргэ турар уонна көһө сылдьар);

д) тулалыыр эйгэ туругун, ол иһигэр айылҕа эйгэтин көрүннэрин кэтээн көрөр автоматизацияламмыт ситими, лабораторияны (биир сиргэ турар уонна көһө сылдьар);

4) мэнэһик ньиэптээх гааһы барыстаахтык туһаныыны хааччыыы.

4. Тулалыыр эйгэни харыстааһыһна анаан Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүн үбүн суотугар толоруллар хаһайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни судаарыстыба өйөөһүнүгэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонунан атын дьаһаллар олохтоһуохтарын сөп.

15 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны оноруу иһин төлөбүрү туһаныы

1. Россия Федерациятын бүддьүөтүн тиһигин бүддьүөттүнэн тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны оноруу иһин төлөбүр тулалыыр эйгэбэ мунһуллабут буортуну онорор эбийиэктэри быһаарыыга уонна сыаналааһыһна уонна (эбэтэр) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун (муниципальной тэриллии) тулалыыр эйгэтигэр мунһуллабут буортуну онорор эбийиэк баара биллэр түбэлтэтигэр тулалыыр эйгэбэ оноһулар мунһуллабут буортуну суох оноруу үлэтин тэрийиигэ, оттон ол суох буоллаһына – тулалыыр эйгэбэ буортулаахтык дьайар хаһайыстыба үлэтин уонна атын үлэни эрдэттэн туоратар уонна (эбэтэр) намтатар, айылҕа эйгэтин чөл хаалларар уонна

чөлүгэр түһэрэр, айылҕа баайын сиэрдээхтик туһанар уонна хат онорон таһаарар, экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйар атын дьаһалларга ытыллар.

2. Россия Федерациятын бүддьүөтүн тиһигин бүддьүөтүттэн тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны оноруу иһин төлөбүр, Россия Федерациятын бүддьүөтүн сокуонугар олохтоммут бэрээдэгинэн, Саха Өрөспүүбүлүкэтин дьаһалларын былааныгар сөп түбэһиннэрэн, тулалыыр эйгэҕэ мунньуллубут буортуну онорор эбийиэктэри быһаарыыга уонна сыаналааһынна уонна (эбэтэр) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сири-уотун (муниципальной тэриллии) тулалыыр эйгэтигэр мунньуллубут буортуну онорор эбийиэк баара биллэр түбэлтэтигэр тулалыыр эйгэҕэ мунньуллубут хоромньуну суох оноруу үлэтин тэрийиигэ, оттон ол суох буоллабына – Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата толорор былаас болумуочуйалаах федеральной уорганын сөбүлэһиитинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах уоргана бигэргэспит, тулалыыр эйгэҕэ буортулаахтык дьайар хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни эрдэттэн туоратар уонна (эбэтэр) намтатар, айылҕа эйгэтин чөл хаалларар уонна чөлүгэр түһэрэр, айылҕа баайын сиэрдээхтик туһанар уонна хат онорон таһаарар, экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйар атын дьаһалга, туһаныллар.

3. Тулалыыр эйгэҕэ мунньуллубут буортуну онорор эбийиэктэри быһаарыыга уонна сыаналааһынна уонна (эбэтэр) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сири-уотун (муниципальной тэриллии) тулалыыр эйгэтигэр мунньуллубут хоромньуну онорор эбийиэк баара биллэр түбэлтэтигэр тулалыыр эйгэҕэ мунньуллубут хоромньуну суох оноруу үлэтин тэрийиигэ, оттон ол суох буоллабына – тулалыыр эйгэҕэ буортулаахтык дьайар хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни эрдэттэн туоратар уонна (эбэтэр) намтатар, айылҕа эйгэтин чөл хаалларар уонна чөлүгэр түһэрэр, айылҕа баайын сиэрдээхтик туһанар уонна хат онорон таһаарар, экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйар атын дьаһалларга Саха Өрөспүүбүлүкэтин дьаһалын былаанын оноруу бэрээдэгин уонна ону сөбүлэһиннэриини, итиэннэ манньк былаан тутулун уонна кини ис хоһоонугар ирдэбилин Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата олохтуур.

4. Тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны оноруу иһин төлөбүр тус сыаллаах майгыннаах уонна бу ыстатыйанан көрүллүбэтэх сыалга туһаныллыан сөбө суох.

16 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллоро

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоло бу Кодексынан көрүллүбүт дьаһалы былаанныырга, ырытан онорууга уонна олоххо киллэриигэ туһуламмыт сыалга ырытан оноһулар.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхолун ырытан оноруу бэрээдэгэ, үбүлээһинэ уонна ону олоххо киллэри Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн олохтоноор.

3. Бу Кодексынан көрүллүбүт Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхоллорун уонна дьаһалларын үбүлээһин Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн бүддьүөт үбүн уонна бүддьүөтү таһынан үп суотугар оноһулар.

4. Үбү-харчыны тус сыалга туһаны Россия Федерациятын туттулла сылдыар сокуонунан көрүллүбүт бэрээдэгинэн хонтуруолланар.

17 ыстатыйа. Экология пуондалара

1. Айылҕаны харыстааһын уталытыллыбат соруугун толорууга, тулалыыр эйгэбэ оноһуллубут алдьатыыны чөлүгэр түһэриигэ, тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорууну толуйууга уонна айылҕаны харыстааһын атын сруктарыгар анаан Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологияба пуондата уонна муниципальной тэриллиилэр экологияба пуондалара (салгыы – пуондалар) тэриллээхтэрин сөп.

2. Пуондалар гражданнар уонна (эбэтэр) юридическай тэрилтэлэр баҕа өттүнэн баай-дуол усунуохун, пуонда үлэтиттэн уонна ол баайын-дуолун туһаныттан ылыллар дохуот, итиэннэ сиэртибэ, грант суотугар, Россия Федерациятын сокуонунан бобуллубат атын кириилэртэн тэриллэллэр.

3. Пуондаларга киирэр үп-харчы тулалыыр эйгэни, нэһилиэнньэни харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэриигэ, тулалыыр эйгэни харыстааһын дьаһалын толорууга уонна тосхолун олоххо киллэриигэ, айылҕа баайын хаттаан төнүннэриигэ, тулалыыр эйгэни харыстааһынна наука чинчийиитигэр, экология өттүнэн ыраас технологияны киллэриигэ, ыраастыыр тутууну тутарга, тулалыыр айылҕа эйгэтэ киртийиититтэн уонна атын буортулаах дьайыттан оноһуллубут гражданнар доруобуйаларыгар оноһуллубут хоромньуну толуйууга, экологияны сырдаттыыны уонна ону үөрэтиини сайыннарыыга

туһуламмыт сыалга, тулалыыр эйгэни харыстааһыны кытта сибээстээх атын сыалга, итиэннэ пуонда үлэтин хааччыйыыга туттуллар.

4. Пуондалар үптэрин-харчыларын тулалыыр эйгэни харыстааһынна сыһыана суох сыалга туттуу бобуллар.

18 ыстатыйа. Экология страховката

1. Экология страховката айылҕа эйгэтигэр буортуну онорууттан уонна хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ буортулаах дьайыытыттан, айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыыттан-майгыттан үөскээбит түбэлтэ содулуттан юридической тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон баай-дуол өттүнэн тустарын көмүскүүр туһугар оноһуллуон сөп.

2. Экология страховката Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн оноһуллар.

19 ыстатыйа. Экология аудита

1. Экология аудита тулалыыр эйгэни харыстааһынна хаһаайыстыба үлэтинэн уонна атын үлэнэн дьарыктанааччы сокуон ирдэбилин тутуһуутун сыаналааһынна туһуламмыт сыалга ыытыллар.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр экология аудита баҕа өттүнэн ыытыллар.

3. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр экология аудитын ыытыы бэрээдэгэ Россия Федерациятын сокуонунан олохтонор.

**5 БАС. ЭКОЛОГИЯНЫ СУДААРЫСТЫБАННАЙ КЭТЭЭН КӨРҮҮ
(ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ СУДААРЫСТЫБАННАЙ КЭТЭЭН КӨРҮҮ)**

***20 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр экологияны
судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү толоруу (тулалыыр эйгэни
судаарыстыбаннай кэтээн көрүү)***

1. Экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү) толорор былаас болумуочуйалаах федеральной уорганнара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнара

экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) биир тэн тиһигин чэрчитинэн Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэйэлэрин дьаһайар кыахтарыгар сөп түбэһиннэрэн, экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) биир тэн тиһигин хос тиһиктэрин чэрчитинэн кэтээн көрүү ситимнэрин уонна иһитиннэри-биллэри эйгэтин тэрийи уонна ол үлэтин хааччыйы (тулалыыр эйгэ туругар уонна киртийиитигэр судаарыстыбаннай кэтэбили, тыһнар салгынна судаарыстыбаннай кэтэбили, радиация быһыытыгар-майгытыгар судаарыстыбаннай кэтэбили, сиргэ судаарыстыбаннай кэтэбили, кыыл-сүөл эйгэтин көрүһнэригэр судаарыстыбаннай кэтэбили, ойуур туругар судаарыстыбаннай кэтэбили, ойууру чөлүгэр түһэригэ судаарыстыбаннай кэтэбили, сир аннын туругар судаарыстыбаннай кэтэбили, уу эбийиэктэригэр судаарыстыбаннай кэтэбили, уу биологическай баайыгар судаарыстыбаннай кэтэбили), итиэннэ Россия Федерациятын Бырабыталыстыбатыттан болумуочуйалаах толорор былаас федеральной органа экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү бу көрдөрүүлэрин судаарыстыбаннай пуондатын тэрийи уонна ону үлэлэтии көмөтүнэн толороллор.

2. Экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) биир тэн тиһигин сорукарынан буолар:

1) тулалыыр эйгэ туругун мэлдьи кэтээн көрүү, ол иһигэр айылба эйгэтин көрүһнэрин, экология төрүт тиһигин, ологго барар хамсааһыннары, көстүүлэри, тулалыыр эйгэ туруга уларыйытын;

2) тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэри-биллэри харайан ууруу, оноруу (түмүү, биир тиһиктэһин);

3) айылба уонна (эбэтэр) дьон онорор дьайыларыттан тулалыыр эйгэ туруга уларыйытын кэмигэр булар, ол уларыйылары сыаналыыр уонна билгэлиир инниттэн ылыллыбыт иһитиннэри-биллэри ырыһалаан көрүү;

4) нэһилиэнньэбэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэри-биллэри.

3. Экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) кыттыылаахтара туһаннаах кэтээн көрүү кэмигэр ылар иһитиннэриилэрин-биллэриилэрин Россия Федерациятын Бырабыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү көрдөрүүлэрин судаарыстыбаннай пуондатын операторыгар ытар эбээһинэстээхтэр.

21 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэ туругун кэтээн көрүү сирдээби-уоттаабы тиһигэ

Тулалыыр эйгэ туругун кэтээн көрүү сирдээби-уоттаабы тиһигин экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн тэрийэр уонна ол үлэтин хааччыйар.

22 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай салайытыгар экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү)

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата болумуочуйалаабыт экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) эйгэтигэр судаарыстыбаннай былаас толорор уорганынан оноһуулар экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү):

1) тулалыыр эйгэ туһунан көрдөрүүнү уонна сибидиэнньэни ылыыны хааччыйар уонна ону Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕаны харыстааһын үлэтин салайыы уонна экологияҕа куттал суох буолуутун хааччыйыы эйгэтигэр быһаарыыны ылынарга анаан иһитиннэриигэ-биллэриигэ кубулутан онорор;

2) үлэ тиһиктээх тускулларыгар олобуран кэтээн көрүү эбийиэктэрин кээмэйдэрин кэтээн көрүү уонна кээмэйдээһин тустаах үлэтин толорор, кэтээн көрүү ситимин үөскэтэр кээмэйдиир тэрили, прибору уонна оноһуугу үлэбэ киллэрэр, кэтээн көрүү эбийиэгин көрүнүн уонна боруобатын химия уонна химия-биология өттүнэн анаалыстыыр, иһитиннэрэр уонна иһитиннэрэр-коммуникационнай технологиялары үлэлэтэр судаарыстыбаннай уонна судаарыстыбаннайа суох тэрилтэлэри түмэр.

6 БАС. РЕГИОННААҔЫ СУДААРЫСТЫБАННАЙ ЭКОЛОГИЯ ХОНТУРУОЛА (КЭТЭБИЛЭ), ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҔЫНГА ОҔОРОН ТАҔААРЫЫ УОННА УОПСАСТЫБАННАЙ ЭКОЛОГИЯ ХОНТУРУОЛА

23 ыстатыйа. Регионнаабы судаарыстыбаннай экология хонтуруола (кэтэбилэ)

1. Регионнаабы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) бу Сокуонна уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бигэргэппит Балаһыанньатыгар

(салгыы – Балаһыанһа) сөп түбэһиннэрэн тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин толорор былааһын боломуочуйалаах уоргана уонна кини салайыытыгар баар учреждениелар ытгаллар.

2. Регионнааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) эйгэтинэн буолар:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынна булгуччулаах ирдэбили тутуһуу, көнүлү биэрэр докумуонна баар уонна Россия Федерациятын куорат тутуутун Кодексынан, Россия Федерациятын уу Кодексынан, «Экология экспертизатын туһунан» 1995 сыл сэттинньи 23 күнүнээҕи 174-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» 1998 сыл бэс ыйын 24 күнүнээҕи 89-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Тыһынар салгыны харыстааһын туһунан» 1999 сыл ыам ыйын 4 күнүнээҕи 96-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Иһитиннэриини-биллэриини, иһитиннэрэр-биллэрэр технологиялар тустарынан уонна иһитиннэриини-биллэриини көмүскээһин туһунан» 2006 сыл от ыйын 27 күнүнээҕи 149-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Уунан хааччыйыы уонна ууну ытыгы туһунан» 2011 сыл ахсынньы 7 күнүнээҕи 416-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» Федеральной сокуонна уонна Россия Федерациятын тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2014 сыл от ыйын 21 күнүнээҕи 219-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, «Киртитэр веществоны быраҕыыны квоталааһынна холоон көрүүнү ытыгы уонна Россия Федерациятын тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар тыһынар салгыны киртитиини намтатыы өтүнэн уларытыы киллэрэр туһунан» 2019 сыл от ыйын 26 күнүнээҕи 195-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан уонна ологго сөп түбэһиннэрэн ылыныллыбыт атын федеральной нуормалыыр быраап аакталарынан, федеральной судаарыстыбаннай экология хонтуруолугар (кэтэбилигэр) түбэспэт эбийиэктэргэ сыһыаннаан Саха Өрөспүүбүлүкэтин нуормалыыр быраап аакталарынан олохтоммут ирдэбили киллэрэн туран;

2) онорооччу, толорооччу (омук онорооччутун аналтын толорор киһи), атыһыт техникскэй регламенынан олохтоммут ирдэбили эбэтэр «Техникскэй сүрүннээһин туһунан» 2002 сыл ахсынньы 27 күнүнээҕи 184-ФС №-дээх Федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн техникскэй регламент күүһүгэр киирэр күнүгэр диэри туһаныллыахтаах булгуччулаах ирдэбили тутуһуута.

3. Балаһыанһа итини таһынан булгуччулаах ирдэбил, техникескэй регламент аата уонна тутулун элэмизинэрэ ыйыллыбыт көнүлү биэрэр докумуон, уонна (эбэтэр) «Техникескэй сүрүннээһин туһунан» 2002 сыл ахсынны 27 күнүнээҕи 184-ФС №-дээх Федеральнай сокуонга сөп түбэһиннэрэн техникескэй регламент күүһүгэр киирэр күнүгэр диэри туһаныллыахтаах булгуччулаах ирдэбил кэрискэтэ, олору тутуһууну сыаналааһын регионнааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) чэрчитинэн оноһулар, итинэнэ регионнааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) эбийиэгинэн буолар бородууксуйа көрүннэрэ ыйыллаллар.

4. Судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) тэрийии уонна толоруу «Россия Федерациятыгар судаарыстыбаннай хонтуруол (кэтэбил) уонна муниципальной хонтуруол туһунан» 2020 сыл от ыйын 31 күнүнээҕи 248-ФС №-дээх Федеральнай сокуонунан сүрүннэнэр, куттал суох буолуутун хааччыйыы эйгэтигэр толорор былаас федеральнай уоргана ытар федеральнай судаарыстыбаннай экология хонтуруолуттан (кэтэбилиттэн) ураты.

5. Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата олохтообут тулалыыр эйгэ мунутуур кыра буортулаах дьайыыны онорор IV категориялаах эбийиэктэргэ хаһаайыстыба үлэтин уонна (эбэтэр) атын үлэни толорор юридическай тэрилтэлэргэ уонна биирдиилээн урбаанныытарга сыһыаннаан былааннамыт хонтуруол (кэтэбил) дьаһала ытыллыбат.

6. Өскөтүн элбэх үп угуллар эбийиэги тутууга, саналы уларытан тутууга судаарыстыбаннай тутуу кэтэбилин ытыы көрүллэр түбэлтэтигэр, элбэх үп угуллар эбийиэги тутууга уонна саналы уларытан тутууга тулалыыр эйгэни харыстааһынна булгуччулаах ирдэбили тутуу куорат тутуутун үлэтин туһунан сокуонга сөп түбэһиннэрэн бырайыак докумуонун экспертизатын уонна судаарыстыбаннай тутуу кэтэбилин ытыы көмөтүнэн хааччыллар, Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт түбэлтэлэртэн ураты.

7. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин толорор былааһын болумуочуйалаах уорганын салайыытыгар баар учреждениелар «Россия Федерациятыгар судаарыстыбаннай хонтуруол (кэтэбил) уонна муниципальной хонтуруол туһунан» 2020 сыл от ыйын 31 күнүнээҕи 248-ФС №-дээх Федеральнай сокуон 45 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн сэрэтэр дьаһаллары ыталлар.

Тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин толорор былааһын болумуочуйалаах уорганын салайыытыгар баар учреждениелар болумуочуйалаах солороох дьоно хонтуруол (кэтэбил) дьаһалларын ытыахтарын, хонтуруол (кэтэбил)

дьаһалларын аакталарын толоруохтарын, регионааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) онорууга ыйыылары биэриэхтэрин сөп.

24 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэр судаарыстыбаннай учуоттара

1. Тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэр судаарыстыбаннай учуоттара тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэр федеральной судаарыстыбаннай реестрдэриттэн уонна тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэр регионааҕы судаарыстыбаннай реестрдэриттэн турар тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэр судаарыстыбаннай реестрдэрин толоруу көрүнгүнэн оҥоһулар.

2. Регионааҕы судаарыстыбаннай экология хонтуруолугар (кэтэбилигэр) түбэһиэхтээх эбийиэктэр кэриискэлэрин тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана быһаарар.

3. Уу эбийиэктэрин туһаны уонна харыстааһын эйгэтигэр регионааҕы судаарыстыбаннай хонтуруолга (кэтэбилгэ) түбэһиэхтээх эбийиэктэр кэриискэлэрин тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана бигэргэтэр.

25 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна онорон таһаарыы хонтуруола (онорон таһаарыыга экология хонтуруола)

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна онорон таһаарыы хонтуруола (онорон таһаарыыга экология хонтуруола) хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорууга тулалыыр эйгэни харыстааһын, айылҕа баайын сиэрдээхтик туһаны уонна чөлүгэр түһэри дьаһалын бытыыны хааччыйар инниттэн, ону тэнэ тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонунан олохтоммут тулалыыр эйгэни харыстааһын ирдэбилин тутуһар инниттэн ытыллар.

2. I, II уонна III категориялаах эбийиэктэргэ хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар онорон таһаарыыга экология хонтуруолун бырагырааматын ырытан онороллор уонна бигэргэтэллэр, олохтоммут ирдэбилгэ сөп түбэһиннэрэн онорон таһаарыыга экология

хонтуруолун ытталлар, иһитиннэриини-биллэриини докумуонна тиһэллэр уонна онорон таһаарыга экология хонтуруолун ытыты түмүгэр ылыллыбыт көрдөрүүлэри харайан уураллар.

3. Онорон таһаарыга экология хонтуруолун бырагырааматыгар манньк сибидиэнньэ киирэр:

1) тынар салгынна киртитэр веществу бырагыны уонна ол төрүтүн бэлиэбэ ылыты туһунан;

2) тулалыыр эйгэбэ киртитэр веществу түһэриини уонна ол төрүтүн бэлиэбэ ылыты туһунан;

3) онорон таһаары уонна туттуу тобоһун уонна ону харайар эбийиэктэри бэлиэбэ ылыты туһунан;

4) онорон таһаарыга экология хонтуруолун ытытыга эппиэттээх хос салаалар уонна (эбэтэр) сололоох дьон туһунан;

5) Россия Федерациятын аккредитация туһунан сокуонугар сөп түбэһиннэрэн аккредитация национальной тиһигэр аккредитациялаах бэйэ уонна (эбэтэр) тастан тардыллар тургутан көрөр лабораториялар (кииннэр) тустарынан;

б) онорон таһаарыга экология хонтуруола хаста ытытыларын уонна ньыматын, боруобаны ылыты миэстэтин уонна кээмэйдээһин методикатын (ньыматын) туһунан.

4. Онорон таһаарыга экология хонтуруолун ытытыга тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыны онорор эбийиэктэ туттуллар технологияны уонна үлэ хаамытын уратыларын көрдөрөр киртитэр веществоба (маркердаах веществоба) сыһыаннаан киртитэр веществу бырагыны, түһэриини кээмэйдээһин булгуччулаах бэрээдэгинэн ытытылар.

5. Онорон таһаарыга экология хонтуруолун ытыты түмүгүн туһунан сибидиэнньэлээх докумуоннарга докумуонна тиһиллибит манньк иһитиннэриини-биллэриини киирэр:

1) технологическай үлэ, технология туһунан, бородууксуйаны (табаары) онорон таһаарыга аналлаах тэрил туһунан, толоруллубут үлэ туһунан, оноһуллубут өнгө туһунан, туттуллар уматык, сырьё уонна матырыяал туһунан, онорон таһаары уонна туһаны тобоһун үөскэтии туһунан;

2) киртитэр веществу бырагыны, киртитэр веществу түһэриини чахчылаах кэринин эбэтэр кээмэин туһунан, физическай дьайыты таһымн туһунан уонна кээмэйдээһин методикатын (ньыматын) туһунан;

3) онорон таһаары уонна туттуу тобоһун дьаһайыты туһунан;

4) тулалыыр эйгэ туругун, боруобаны ылыы миэстэтин, кээмэйдээһин методикатын (ныматын) туһунан.

6. Юридической тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата болумуочуйалаабыт толорор былаас федеральной уорганыгар эбэтэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин толорор былааһын болумуочуйалаах уорганыгар Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата болумуочуйалаабыт толорор былаас федеральной уоргана быһаарбыт бэрээдэгинэн уонна болдьоҕор онорон таһаарыга экология хонтуруолун тэрийии туһунан уонна түмүгүн туһунан отчуоту киллэрэр эбээһинэстээхтэр.

26 ыстатыйа. Экология уопсастыбаннай хонтуруола

1. Экология уопсастыбаннай хонтуруола хас биирдии киһи үтүө туруктаах тулалыыр эйгэбэ быраабын олоххо киллэрэр уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна Россия Федерациятын сокуонун кэһиини эрдэттэн туоратар инниттэн ытыллар.

2. Экология уопсастыбаннай хонтуруолун бэйэлэрин устааптарыгар сөп түбэһиннэрэн, уопсастыбаннай холбоһуктар уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэр, ону тэнэ тулалыыр эйгэни харыстааһынна федеральной сокуонна уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуонугар сөп түбэһиннэрэн гражданнар ытыллар.

3. Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганыгар, толорор былаас болумуочуйалаах уорганыгар, олохтоох салайыныы уорганыгар киллэриллибит экология уопсастыбаннай хонтуруолун түмүгэ Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн булгуччу көрүллүөхтээх.

4. Судаарыстыбаннай хонтуруол (кэтэбил) уорганнара айылҕаны харыстааһынна ытар үлэлэригэр бэйэлэрин баҕаларынан уонна төлөбүрэ суох төрүккэ көмөлөһөр санааларын биллэрбит гражданнар тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэр быһыытынан экология уопсастыбаннай хонтуруолун ытыахтарын сөп. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэр ыйылыбыт үлэни толороругар ойуур уонна экология судаарыстыбаннай кэтэбилин уорганын уопсастыбаннай сэбиэтин кытта хардарыта дьайсар.

5. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэргэ дастабырыанна туттарыллар.

6. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэр бырааптаах:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынна уонна айылҕаны туһаныыга сокуону кэһиини бэлиэбэ ылар, ол иһигэр хаартыскаҕа түһэри уонна видеоҕа устуу көмөтүнэн, уонна административнай буруй бэлиэтэ баарын ыйар көрдөрүүлэрдээх тустаах матырыйаалы судаарыстыбаннай хонтуруол (кэтэбил) уорганыгар ыытар;

2) сокуону кэһии оноһуллубут сиригэр дакаастабыл буолар мал-сал хараллыытын хааччыйар дьаһалы ылынар;

3) тулалыыр эйгэни харыстааһынна биирдиилээн дьон сокуону кэһиилэригэр сыһыаннаах иһитиннэриини-биллэриини биирдиилээн дьонго тылынан тиэрдэр;

4) тулалыыр эйгэни харыстааһынна өрөспүүбүлүкэтээҕи тус сыаллаах тосхолу олоххо киллэриигэ көмөлөһөр, ону тэнэ судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) өттүнэн;

5) тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай хонтуруолу (экология уопсастыбаннай хонтуруолун) ытытыга ирдэнэр тулалыыр эйгэ туругун, ону харыстааһынна ылыныллар дьаһал туһунан, тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор, гражданнар олохторугар-дьаһахтарыгар, доруобуйаларыгар уонна баайдарыгар-дуолларыгар кутталы үөскэтэр хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толоруу быһыытын-майгытын туһунан уонна чахчытын туһунан иһитиннэриини-биллэриини кэмигэр, толору, чахчылаахтык биэрэр туһунан Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганыгар, олохтоох салайыыны уорганыгар, солороох дьонго, тэрилтэлэргэ этии киллэрэр;

6) нэһилиэнньэбэ экологияны сырдатар үлэбэ кыттар.

7. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэр үлэтин тэрийии бэрээдэгин, ону тэнэ дастабырыанна халыыбын, ону туттарыы бэрээдэгин, ойуур уонна экология судаарыстыбаннай кэтэбилин уорганын уопсастыбаннай сэбиэтэ уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна уопсастыбаннай иниспиектэр хардарыта дьайсыы бэрээдэгин толорор былаас боломуочуйалаах федеральной уоргана олохтуур.

7 БАС. ХАҤААЙЫСТЫБА ҮЛЭТИН УОННА АТЫН ҮЛЭНИ ТОЛОРУУГА ЭКОЛОГИЯ ИРДЭБИЛЭ УОННА ЭКОЛОГИЯ ЭКСПЕРТИЗАТА

27 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорууга тулалыыр эйгэни харыстааһын ирдэбилэ

1. Хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон эбээһинэстээхтэр:

1) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны оноруон сөптөөх хаһаайыстыба быһаарыыларын бэлэмнээһин уонна олоххо киллэри олохтоммут бэрээдэгин тутуһар, үлэ лицензияланар көрүҥнэригэр лицензиялаах буолар;

2) хаһаайыстыба үлэтин эбийиэктэрин Россия Федерациятын сокуонун ирдэбилин тутуһан харайар;

3) Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн тулалыыр эйгэни харыстааһын дьаһалын былаанныыр, ырытан онорор уонна толорор;

4) технологическай үлэни уонна тэрили тулалыыр эйгэбэ киртитэр веществуу бырабыыны (түһэриини) хонтуруоллуур тиһигинэн хааччыйар;

5) технологическай режими тутуһар, ыраастыыр тутуу, тобоһу буортута суох оноруу уонна суох оноруу тэрилин уонна сириэстибэтин туруктаах, көдүүстээх үлэтин хааччыйар;

6) радиациялаах веществолары уонна атын ионнаах сарданга төрүттэрин онорон таһаарыы, харайыы, тизийи-таһыы, туһаныы, суох оноруу, ыраастааһын уонна көмүү быраабьлатын тутуһар;

7) онорон таһаарыыга экология хонтуруолун ыытар;

8) регионаабы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) ыытыыга ирдэнэр чакчылаах иһитиннэриини-биллэриини олохтоммут бэрээдэгинэн биэрэр;

9) нэһилиэнньэбэ үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни тэрийии булгуччулаабын аахсан туран, бэйэтин сирин-уотун кэлимник сайыннарар;

10) сокуонна сөп түбэһиннэрэн көмүскэниллэр уонна харабылланар зоналары, ону тэнэ санитарнай-көмүскэниллэр зоналары, көбөрдүллүбүт сирин-уоту, күөх зонаны, оттоох-мастаах зоналары, ойуур зонатын уонна хаһаайыстыба тэтимнээх туһаныытыттан босхоломмут айылҕаны туһаныы хааччахтаммыт режимигэр баар атын көмүскэниллэр уонна харабылланар зоналары тэрийэр;

11) тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн уонна олохтоммут бэрээдэгинэн бигэргэтиллибит бырайыактыыр докумуон баар буоллабына, дьизэлэри, тутуулары, туттуулары уонна атын эбийиэктэри туһаныыттан таһаарар;

12) дьизэлэри, тутуулары, туттуулары уонна атын эбийиэктэри туһаныыттан таһаарыыга үтүө туруктаах тулалыыр эйгэни хааччыйар инниттэн айылҕа эйгэтин чөлүгэр түһэри, ону тэнэ айылҕа эйгэтин компоненнарын чөлүгэр түһэри дьаһалларын ырытан онорор уонна олоххо киллэрэр;

13) үлэбэ аналлаах, уопсастыбаннай, олорор дьиэлэргэ, уулуссаба, тизэргэннэргэ, куорат уонна атын нэһилиэнньэлээх пуун болуоссаттарыгар, нэһилиэнньэ сынньанарыгар аналлаах куорат таһынаабы зоналарга, айылба кыыла уонна көтөрө мустар уонна ууһууртэнийэр миэстэлэригэр буортулаах дьайыыны сэрэтиигэ уонна үлэ барар тыаһын-ууһун, вибрация, электромагнитнай хонуу буортулаах дьайыытын уонна атын буортулаах физическэй дьайыыны туоратарга тустаах дьаһалы ылынар;

14) үлэ уонна олох-дьаһах тобоһун буортута суох оноруу, кубулутан оноруу, суох оноруу, харайыы уонна көмүү көдьүүстээх дьаһалын ылынар, экология, санитария-гигиена өттүнэн уонна сыстыганнаах ыарыы тарбаанытын утары нуорманы уонна быраабыланы тутуһар;

15) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэк буолар уонна бастын тобоостоох технологияны туһаныы эйгэтигэр сыһыаннаах элбэх үп угуллар эбийиэгин, дьиэни, туттууну, тутууну бырайыактааһыны, тутууну уонна сангалыы уларытан тутууну нэһилиэнньэ доруобуйатыгар улахан кутталы үөскэппэт бастын тобоостоох технология технологическай көрдөрүүтүн аахсан туран онорор;

16) Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт атын ирдэбили тутуһар.

2. Маннык хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ бобулар:

1) айылбааны харыстааһын, наука, устуоруйа-култуура, эстетика, сынньалан, чэбдигирии уонна атын сыаналанар ураты суолталаах айылба эбийиэктэрин кэхтиигэ уонна (эбэтэр) суох онорууга тириэрдэр тулалыыр эйгэбэ улахан буортулаах дьайыыны онорор;

2) киһи доруобуйатыгар буортуну онорор гына тулалыыр эйгэ туругун уонна асуул хаачыстыбатын мөлтөтөр;

3) сэдэхтик көстөр уонна эстэр кутталлаах үүнээйи, хамсыыр харамай уонна атын организм ахсаанын абырбатыга тириэрдэр, кинилэр үөскүүр эйгэлэрин мөлтөтөр;

4) күөх пуондаба киирэр сиргэ-уокка ытыллар уонна ыйылыбыт сиргэ-уокка экология, санитария-гигиена уонна сынньалан-чэбдигирии өттүнэн суолталаах анал үлэни толорууга мэхэйдир буортулаах дьайыыны онорор;

5) экология, санитария-гигиена уонна Россия Федерациятын сокуонун атын ирдэбиллэригэр эппиэттээбэт эбийиэктэри тэрийиигэ уонна үбүлээһиннэ туһаайылар;

б) манныкка көмөлөһөр:

а) экология төрүт эйгэтигэр сөп түбэспэт, ону тэнэ хонтуруола суох тарбааныларын тохтотор көдьүүстээх дьаһалы ырытан онорууга, судаарыстыбаннай экология экспертизатын үчүгэй түмүгэ, тулалыыр эйгэни харыстааһынна судаарыстыба

өттүтгэн сүрүннээһини олохтуур толорор былаас федеральной уорганын кинилэр болумуочуйаларыгар уонна Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн толорор былаас атын федеральной уорганын көнгүлэ суох искусственнойдык оноһуллубут үүнээһини, хамсыыр харамайы уонна атын организмы онорон таһаарыыга, үөскэтиигэ уонна туһаныыга;

б) геннэй инженерия ньыматын көмөтүнэн генетическэй тутула уларытыллыбыт уонна айылҕа (төрүт) дьайыы түмүгэ буолар кыаҕа суох геннэй-инженернэй матырыйааллаах үүнээһини уонна хамсыыр харамайы үөскэтиигэ уонна иитиигэ, манньк үүнээһини уонна хамсыыр харамайы экспертизаны уонна научнай-чинчийэр үлэни ытыгыга анаан үөскэтииттэн уонна иитииттэн ураты;

7) сир кырыс буорун, сир үрдүнээҕи уонна сир аннынааҕы ууну, уу мустар сирин уонна тыһнар салгыны киртитэр;

8) куорат, атын нэһилиэнньэлээх пуун сиригэр-уотугар уонна олох чугастааҕы сирдэригэр-уоттарыгар, элбэх нэһилиэнньэлээх оройуоннарга, уу эбийиэгэр, эмтэни-чэбдигири уонна сынньалан зоналарыгар уонна тулалыыр эйгэ туругун уонна нэһилиэнньэ доруобуйатын мөлтөтөр куттал үөскүөн сөптөөх атын сирдэргэ буортулаах тобоҕу көмүүгэ тириэрдэр;

9) сир озоннаах аранатын алдьатар химическэй уонна атын веществуу бырамыысыланнаска туһанар;

10) Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт атын үлэ.

3. Тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэк буолар уонна бастын тоҕоостоох технологияны туһаныы эйгэтигэр сыһыаннаах элбэх үп угуллар тутуу эбийиэгин, өскөтүн ыйыллыбыт эбийиэккэ бастын тоҕоостоох технология технологическай көрдөрүүтүтгэн үрдүк технологическай көрдөрүүлээх технологическай үлэ ытыллар түбэлтэтигэр үлэҕэ киллэриигэ көнгүлү биэрии бобуллар.

28 ыстатыйа. Экология экспертизата

1. Экология экспертизата – экология экспертизатын эбийиэгин олоххо киллэриинэн сибээстээн былааннар хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни олохтуур докумуон уонна (эбэтэр) докумуоннар, манньк үлэ тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны оноруутун эрдэттэн тохтотор инниттэн, техническэй регламентарынан уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут экология ирдэбиллэригэр сөп түбэһилэрин быһаарыы.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр экология судаарыстыбаннай экспертизата уонна экология уопсастыбаннай экспертизата ытытыллар.

Өрөспүүбүлүкэтээҕи таһымнаах эбийиэккэ экология судаарыстыбаннай экспертизатын «Экология экспертизатын туһунан» 1995 сыл сэттинньи 23 күнүнээҕи 174-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн экология экспертизатын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана тэрийэр уонна ытытар.

Экология уопсастыбаннай экспертизата федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн тэриллэр уонна ытытыллар.

3. Өрөспүүбүлүкэтээҕи таһымнаах экология судаарыстыбаннай экспертизатын эбийиэктэринэн манньыктар буолаллар:

1) Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара бигэргэтэр тулалыыр эйгэни харыстааһын нуормалыыр-техническэй уонна үөрэтэр-методическай докумуоннарын барыллара;

2) тулалыыр эйгэҕэ дьайыыны онгорор хаһаайыстыба үлэтин эбийиэгин тутууну уонна үлэлэтиини көрөр өрөспүүбүлүкэтээҕи судаарыстыбаннай тосхоллор барыллара, айылҕа эбийиэгин харыстааһын режимин аахсан туран манньык эбийиэги тарҕатан туруоруу өттүнэн;

3) бу ыстатыйаҕа ыйыллыбыт уонна бу иннинэ экология судаарыстыбаннай экспертизатын үчүгэй түмүгүн ылбыт өрөспүүбүлүкэтээҕи таһымнаах экология судаарыстыбаннай экспертизатын эбийиэгэ, манньык түбэлтэҕэ:

а) бу иннинэ ытытыллыбыт экология судаарыстыбаннай экспертизатын бэлиэтээһиннэринэн манньык эбийиэк ситэри оноһуллар буоллаҕына;

б) манньык эбийиэк экология судаарыстыбаннай экспертизатын үчүгэй түмүгүн ылбыт докумуоннартан туорааһыннаах олоххо киллэриллэр уонна (эбэтэр) ыйыллыбыт докумуоннарга уларытыы киллэриллэр түбэлтэтигэр;

в) экология судаарыстыбаннай экспертизатын үчүгэй түмүгүн дьайар болдьоҕо аастаҕына;

г) экология судаарыстыбаннай экспертизатын үчүгэй түмүгүн ылбыт докумуоннарга уларытыы киллэриллэр буоллаҕына.

4. Өрөспүүбүлүкэтээҕи таһымнаах эбийиэккэ экология судаарыстыбаннай экспертизатын ытытыны, ол иһигэр ону хаттаан ытытыны, үбүнэн хааччыйыы, сакаасчыт экология судаарыстыбаннай экспертизатын ааһыхтаах докумуону, экология экспертизатын эйгэтигэр толорор былаас федеральной уоргана олохтообут бэрээдэгинэн

экология экспертизатын ыттар экология экспертизатын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана быһаарбыт экология судаарыстыбаннай экспертизатын ытыты ороскуотун симиэтэтигэр сөп түбэһиннэрэн аабыллыбыт хомууру киллэрэр усулуобуйатыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүн үбүн суотугар оноһуллар.

8 БАС. ЭКОЛОГИЯНЫ ҮӨРЭТИИ УОННА СЫРДАТЫ

29 ыстатыйа. Экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бэлиитикэтин тэрээһин өттүнэн төрүттэрэ

Экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бэлиитикэтин тэрээһин өттүнэн төрүттэринэн манньктар буолаллар:

1) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр экологияны сайыннарыы эйгэтигэр федеральнай бэлиитикэни олоххо киллэриигэ кыттыы;

2) экология уопсай уонна идэлээх үөрэҕин уонна ону сырдататы тиһигин уонна экология култууратын үөскэтиигэ анаан олох-дьаһах уонна экэниэмикэ сөптөөх усулуобуйатын тэрийии;

3) үөрэх тэрилтэлэригэр, олох тиһтэриттэн уонна көрүннэриттэн тутулуга суох, экологияны билии төрдүн булгуччулаахтык үөрэтиини, итиэннэ тулалыыр эйгэни харыстааһынна уонна айылҕаны табыгастаахтык туһаныга анал куурустарынан хааччыйыы;

4) саастарыттан тутулуга суох дьонно-сэргэбэ барытыгар экологияны сырдататыны хааччыйыы;

5) дьон-сэргэ экология туһунан иһитиннэриини-биллэриини көнүлүк ылар кыабын хааччыйыы;

6) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор уонна оноруон сөптөөх хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорууга быһаарыыны ылыныыга эппиэтинэстээх тэрилтэлэр салайааччыларын уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна уонна экологияба куттал суох буолуутун эйгэтигэр исписэлиистэри бэлэмнээһин;

7) экологияны билиини тарҕатыы;

8) экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр тэрилтэлэри уонна атын холбоһуктары тэрийии;

9) экология култууратын үөскэтии эйгэтигэр Россия Федерациятыгар Хоту дойду, Сибиир уонна Урук Илин төрүт олохтоох абыһах ахсааннаах норуоттарын омук быһыытынан үгэстэрин харыстааһынга уонна сайыннарыга тэн быраабы уонна көнүлү хааччыйы.

30 ыстатыйа. Экология үөрэбин тиһигэ

1. Экология култууратын уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынга исписэлиистэри идэлээх бэлэмнээһини тэрийэр туһугар бэйэтигэр уопсай үөрэби, орто идэлээх үөрэби, үрдүк үөрэби уонна исписэлиистэри эбии идэбэ үөрэтиини, итиэннэ экологияны билиини, ол иһигэр сонуну киэнник тарҕатар ситимнэр, түмэллэр, библиотекалар, култуура учреждениеларын, айылба харыстабылын учреждениеларын, успуорт уонна туризм тэрилтэлэрин нөҥүө, тарҕатыыны киллэрэн туран, илдьэ сылдыар бүттүүн уопсай уонна кэлим экология үөрэбин тиһигэ тэриллэр.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр бүттүүн уопсай уонна кэлим экология үөрэбин тиһигэ манныктар хардарыта дьайсар холбоһуктара буолар:

1) араас таһымнаах уонна хайысхалаах экология үөрэбин эйгэтигэр экология-үөрэх тосхоллоро уонна судаарыстыбаннай үөрэх халыыптара;

2) араас тэрийэр-быраап көрүннээх, тииптээх уонна хайысхалаах тэрилтэлэр ситимнэрэ.

31 ыстатыйа. Экологияны үөрэтии уонна ону сырдатты ис хоһоонугар уопсай ирдэбил

1. Экологияны үөрэтии уонна сырдатты манныктары хааччыйыахтаах:

1) регионаабы экология, олох-дьаһах уонна экэниэмикэ сир-уот өттүнэн уратытын аахсан туран экология үөрэбэр федеральной ирдэбили толоруу;

2) үөрэнээччилэри аан дойду экологиятын көстүүтүн билии-көрүү таһымыгар уонна үөрэтии кэрдийиһигэр сөп түбэхэр гына үөрэтии;

3) билинни уопсастыбаҕа кыттыһар уонна тулалыыр эйгэни тупсарар сыаллаах киһини уонна гражданины иитэн таһаары.

2. Ханнык баҕарар таһымнаах идэлээх үөрэх ис хоһооно үөрэнээччи тулалыыр эйгэни харыстааһынга тирэх билиини уонна дьоһуру ылыытын хааччыйыахтаах.

3. Ханнык баҕарар таһымнаах педагогическай үөрэх экологияҕа тирэх билиини инэрэн туран идэлээх эколог-педагогу бэлэмнээһин кириэхтээх, ол түмүгүнэн педагог үөрэнээччигэ экология култууратын инэриигэ бэлэмнээбэ буолар.

32 ыстатыйа. Экологияны үөрэтии эйгэтигэр судаарыстыбаннай үөрэх халыыптара

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр экология үөрэжин эйгэтигэр үөрэх бырагырааматын ырытан онорууга уонна ол үөрэх бары көрүннэригэр, халыыптарыгар уонна таһымнарыгар хаачыстыбатын кэтээн көрүүгэ анаан төрүт буолар судаарыстыбаннай үөрэх стандартара дьайаллар.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга үөрэх бырагыраамаларыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин төрүт нэһилиэнньэтин, историятын, култууратын, экэниэмикэтин уонна экологиятын регионааҕы уратылары киирэллэр.

33 ыстатыйа. Экологияны сырдатты

1. Экологияны сырдатты – уопастыбаҕа экология култууратын төрүттэрин үөскэтэр туһугар экологияны билиини, тулалыыр эйгэ туругун, айылҕа баайын, экологияҕа куттал суох буолуутун туһунан иһитиннэриини-биллэриини тарҕаты. Экологияны сырдатты экология үөрэжин тиһигин быстыспат сорҕото буолар.

2. Уопастыбаҕа экология култууратын тэрийэр, айылҕаҕа харыстабыллаах сыһыанга иитэр, айылҕа баайын сиэрдээхтик туһанар туһугар экологияҕа куттал суох буолуутун туһунан экологияны билиини, тулалыыр эйгэ туругун туһунан уонна айылҕа баайын туһаны туһунан иһитиннэриини-биллэриини тарҕаты көмөтүнэн экологияны сырдатты оноһуллар.

3. Экологияны билиини уонна тулалыыр эйгэ туругун, айылҕа баайын туһунан чаччылаах иһитиннэриини-биллэриини тарҕаты сонуну киэнник тарҕатар ситимнэринэн, ол иһигэр радио уонна телевидение анал бырагыраамаларын, социальной реклама, бэчээт таһаарытын, экология хайысхалаах бырагыраама уонна биэри нөнгүө оноһулуон сөп.

4. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр библиотекалар сырдатты үлэтин ытыахтарын сөп. Ол инниттэн кинилэр экологияҕа кинигэ пуондатын ситэрэн биэрэллэр, тулалыыр эйгэ уонна нэһилиэнньэ доруобуйатын туругун туһунан библиографическай көрдөрүү баанын

тэрийэллэр, бэйэлэрин дьаһайар кыахтарыгар сөп түбэһиннэрэн экологияны сырдататы тустаах үлэтин толороллор.

5. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр түмэллэр сырдататы үлэтин ыгытыахтарын сөп. Ол инниттэн кинилэр түмэл пуондатын малынан, докумуонунан, хаартыска-, видео- уонна атын мультимедийнай матырыяаалынан ситэрэн биэриэхтэрин, тулалыыр эйгэ уонна дьон-сэргэ доруобуйатын туругун туһунан экспозициялары, биир сиргэ турар уонна көһө сылдьар быыстапкалары тэрийиэхтэрин уонна экологияны сырдататы үлэтин толоруохтарын сөп.

6. Айылҕа ураты харыстанар сириин-уотун салайыыга анаан тэриллибит Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай учреждениелара уонна муниципальной учреждениелар экологияны сырдататы үлэтин толороллор.

Ол инниттэн манньктар толоруллаллар:

1) Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай заповедниктарын уонна айылҕа пааркаларын төрүтүгэр олобуран экологияны сырдататы мэлдьи үлэлиир тиһигин тэрийии, ологго туһааннаах тутул хос салааларын, иһитиннэрэр-биллэрэр уонна сырдатар кииннэри уонна айылҕа түмэллэрин тэрийии;

2) регион айылҕатын уратытын уонна экологиятын туругун аахсан туран, экологияны сырдатар тосхоллору уонна бырайыактары ырытан оноруу уонна олоххо киллэрии;

3) сайынны экология лаабырдарын уонна экспедицияларын тэрийиигэ, бастатан туран, оскуола үөрэнээччилэригэр, педагогтар уонна устудьуоннар идэлэринэн стажировкаларыгар анаан усулуобуйаны тэрийии;

4) экологияны сырдататы көдүүстээх көрүнүн быһыытынан экология туризмын сайыннарыы.

7. Экология хайысхалаах уопастыбаннай холбоһуктар уонна атын кэмиэрчэскэйэ суох тэрилтэлэр кыахтара тийэринэн нэһилиэнньэбэ анаан экологияны үөрэтэр уонна сырдатар бырагыраамалары ырытан онорууга уонна олоххо киллэриигэ көмөлөһөллөр, бэйэлэрин устааптарын эбэһээтэлистибэтигэр сөп түбэһиннэрэн экологияны сырдататы үлэтин толороллор.

34 ыстатыйа. Экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтин салайыы

Экологияны үөрэтии уонна сырдататы эйгэтигэр салайар үлэни Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата, олохтоох салайыныы уорганнара, эбии үөрэх

өрөспүүбүлүкэтээби учреждениелара, судаарыстыбаннай уорганнар бэйэлэрин болумучуйаларын иһинэн толороллор.

9 БАС. ТУЛАЛЫР ЭЙГЭ ТУРУГУН ТУҢУНАН ИҢИТИННЭРИИ-БИЛЛЭРИИ (ЭКОЛОГИЯ ИҢИТИННЭРИИТЭ-БИЛЛЭРИИТЭ)

35 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэрии-биллэрии (экология иһитиннэриитэ-биллэриитэ)

1. Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэрии-биллэрии (экология иһитиннэриитэ-биллэриитэ) кимиэхэ баҕарар тоҕоостоох буолар, ону ылыы хааччахтаммат, Россия Федерациятын сокуонунан судаарыстыба кистэлэнгэр киллэриллит иһитиннэрииттэн-биллэрииттэн ураты.

2. Судаарыстыбаннай былаас федеральной уорганнара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара уонна олохтоох салайыныы уорганнара бас билэр тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриилэрин-биллэриилэрин (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) бу уорганнар «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээби 7-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан көрүллүбүт уратылары аахсан туран, «Судаарыстыбаннай уорганнар уонна олохтоох салайыныы уорганнарын үлэлэрин туһунан иһитиннэриигэ-биллэриигэ кириини хааччыйыы туһунан» 2009 сыл олунньу 9 күнүнээби 8-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн биэрэллэр.

3. Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) бас билэр тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумучуйалаах толорор уоргана, олохтоох салайыныы уорганнара эбэтэр кинилэр болумучуйалаабыт тэрилтэлэрэ тулалыыр эйгэ туругун туһунан аһаҕас көрдөрүүлэрдээх, ол иһигэр манньк сибидиэнньэлэрдээх (биллэриилээх, көрдөрүүлээх) иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) «Интернет» иһитиннэрэр-биллэрэр уонна телекоммуникационнай ситимигэр дьин таһымнаах саайтарга эбэтэр судаарыстыбаннай уонна муниципальной иһитиннэрэр-биллэрэр тиһик көмөтүнэн таһаараллар:

1) тулалыыр эйгэ туругун уонна киртийиитин туһунан, тыһынар салгын, уу, кырыс буор туругун уонна киртийиитин киллэрэн туран;

2) радиация быһыытын-майгытын туһунан;

3) тулалыыр эйгэни киртитэр биир сиргэ турар эбийиэктэр тустарынан, киртитэр вещество таһымын уонна (эбэтэр) кэринин туһунан эбэтэр төһө элбэх бырабылларын, түһэриллэрин туһунан;

4) онорон таһаары уонна туттуу тобоҕун харайыы туһунан;

5) тулалыыр эйгэҕэ буортулаах дьайыыны намтатыы дьаһалын туһунан.

4. Тулалыыр эйгэни харыстааһынга Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана, олохтоох салайыныы уорганнара эбэтэр кинилэр болумуочуйалаабыт тэрилтэлэрэ тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) «Интернет» иһитиннэрэр-биллэрэр уонна телекоммуникационнай ситимигэр дьин таһымнаах саайтарга эбэтэр судаарыстыбаннай уонна муниципальной иһитиннэрэр-биллэрэр тиһик көмөтүнэн таһаарар уонна санардыы быраабылаларын, ол иһигэр тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) ис хоһоонун уонна ону таһаарыы көрүнгүн Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата бигэргэтэр.

5. Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана, олохтоох салайыныы уорганнара дьонго-сэргэҕэ, юридическай тэрилтэлэргэ, биирдиилээн урбаанньыттарга, уопсастыбаннай холбоһуктарга уонна коммерческайа суох тэрилтэлэргэ төлөбүрү суох биэрэллэр, өскөтүн «Судаарыстыбаннай уорганнар уонна олохтоох салайыныы уорганнарын үлэлэрин туһунан иһитиннэриигэ-биллэриигэ киириини көнүлүн хааччылар туһунан» 2009 сыл олунньу 9 күнүнээҕи 8-ФС №-дээх Федеральнай сокуонунан, гидрометеорология уонна ону кытта сибээстээх эйгэҕэ Россия Федерациятын сокуонунан итинтэн атын олохтоммотох буоллабына.

***36 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини
(экология иһитиннэриитин-биллэриитин) төрүттэрэ***

Тулалыыр эйгэ туругун туһунан иһитиннэриини-биллэриини (экология иһитиннэриитин-биллэриитин) төрүттэринэн Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн буолаллар:

1) тулалыыр эйгэни харыстааһынга уонна айылҕаны туһаныыга статистика көрдөрүүлэрэ;

- 2) тулалыыр эйгэ уонна дьон-сэргэ доруобуйатын харыстааһыны кытта сибээстээх научнай-чинчийэр үлэлэр;
- 3) экологияны судаарыстыбаннай кэтээн көрүү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүү) түмүктэрэ;
- 4) онорон таһаарыыга экология хонтуруолун түмүктэрэ;
- 5) айылҕа эбийиэктэрин уонна айылҕа баайын судаарыстыбаннай кадастрдара;
- 6) тулалыыр эйгэни харыстааһын судаарыстыбаннай тосхоллоро;
- 7) олобу-дьаһаҕы уонна гигиенаны кэтээн көрүү бүлүтүөттөрү;
- 8) тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэри судаарыстыба бэлиэтигэр ылыы көрдөрүүлэрэ;
- 9) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун радиациятын уонна гигиенатын пааспара;
- 10) Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун экологиятын пааспара;
- 11) айылҕаны туһаныыга уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһик;
- 12) Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр тулалыыр эйгэ туругун туһунан уонна ону харыстааһын туһунан дакылаат;
- 13) тулалыыр эйгэбэ, гражданнар олохторугар, доруобуйаларыгар уонна баайдарыгар-дуолларыгар кутталы үөскэтэр хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэ баар чахчыта.

37 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр айылҕаны туһаныыга уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна регионнаабы судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһик

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр айылҕаны туһаныыга уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна регионнаабы судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһик бэйэтин көрдөрүүлэрин базатыгар баар иһитиннэриини-биллэриини хомуйууну, онорууну, харайыыны, биэриини, таһаарыыны уонна туһаныыны, толорор былаас федеральнай уорганнарын сирдээби-уоттаабы уорганнарыгар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнарыгар, олохтоох салайыыны уорганнарыгар, юридическай тэрилтэлэргэ, биирдиилээн урбаанньыттарга, дьонно-сэргэбэ анаан биир уопсай иһитиннэрэр-биллэрэр эйгэни тэрийиини уонна бу хаамыытын автоматизациялааһыны хааччылар бырагыраама, техника сирiestибэтигэр уонна иһитиннэрэр-биллэрэр технологияларга олобуран үлэлиир.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр айылҕаны туһаныы уонна тулалыыр эйгэни харыстааһын регионнааҕы судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһигин туһунан балаһыанньаны Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана бигэргэтэр.

**38 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун
экологиятын пааспардааһын**

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун экологиятын пааспардааһын диэн тулалыыр эйгэ туругун, ону киртити туһунан баар чакчыны суруйууга уонна статистика иһитиннэриитигэр-биллэриитигэр (учуот, кадастр, кэтээн көрүү, научнай-чинчийэр, үөрэтэр үлэ, геологическай көрдөөһүн сибидиэнньэлэрэ, итиэннэ атын дьин таһымнаах матырыйаал) олобуран оноһулар айылҕа кэлимин, сир-уот уонна онно киһи дьайыытын туругун туһунан көрдөрүүнү хомуйуу өйдөнөр, ол түмүгэр сир-уот экологиятын пааспара оноһулар.

Сир-уот экологиятын пааспардааһын – айылҕа холбоһуктарын, сир-уот уонна ологго дьайар антропогеннай чакчылар билигини туруктарын туһунан Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана онорор кырдыктаах көрдөрүүлэрин бүтүннүүтэ.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун экологиятын пааспардааһыны тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана бигэргэпит Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр айылҕаны туһаныы уонна тулалыыр эйгэни харыстааһын регионнааҕы судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһигин туһунан балаһыанньатыгар сөп түбэһиннэрэн толорор.

**10 БАС. АЙЫЛҔА ЭЙГЭТИН КОМПОНЕННАРЫН ХАРЫСТААҤЫН УОННА
ТУҤАНЫЫ**

1 §. Туундара зонатын сирин харыстааһын

39 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр туундара зонатын сириин харыстааһын өйдөбүлэ уонна сыала-соруга

Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр туундара зонатын сириин харыстааһын диэн сир буомуруутун, киртийиитин, кэхтиитин, кырыс буора, үүнээйитэ кэһиллиитин уонна туундара зонатыгар хаһаайыстыба үлэтин буортулаах дьайыытын туоратыыга туһуламмыт быраап, тэрээһин, экэниэмикэ, технология өттүнэн уонна атын дьаһал тиһигэ буолар.

40 ыстатыйа. Туундара зонатын сириин харыстааһын сүрүн хайысхалара

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр туундара зонатын сириин харыстааһынга манньык бастаанны суолталаах хайысхалар олохтонолор:

1) туундара зонатын сириин туругун судаарыстыбаннай экологическай кэтээн көрүүнү (тулалыыр эйгэни судаарыстыбаннай кэтээн көрүүнү) киллэри;

2) туундара зонатын сириин уот буортулаах дьайыытыттан харыстааһын;

3) тиһиликтээх туохтан да иннибэт тырааныспар туундара зонатыгар анаммыт айан суолун тас өттүнэн көнүлэ суох сырыытын сэрэтии;

4) туундара зонатын сиригэр туһалаах сир баайын көрдөөһүннэ уонна хостооһунна, тутар-тангар үлэни ытытыга, турбаны тардыыга уонна суолу тутууга сир ньуурун, үүнээйитин алдьатыыны сэрэтии уонна ону чөлүгэр түһэри;

5) тус сыалга анааһынга уонна көнүллээх туһаныыга сөл түбэһиннэрэн туһаҥа таһаарар гына сири сөптөөх турукка тиэрдии көмөтүнэн сир буомуруутун туоратыы уонна (эбэтэр) ону чөлүгэр түһэри.

2. Сири харыстааһын дьаһала Россия Федерациятын сир Кодексыгар, «Тыа хаһаайыстыбатын аналлаах сириин үүнүүтүн судаарыстыбаннай сүрүннээһин туһунан» 1998 сыл от ыйын 16 күнүнээҕи 101-ФС №-дээх Федеральнай сокуонна, «Тулалыыр эйгэ харыстабылын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральнай сокуонна сөл түбэһиннэрэн ытытылар.

41 ыстатыйа. Туундара зонатын сиригэр анаммыт айан суолун таһынан туохтан да иннибэт тырааныспар сырыытын сэрэтии

1. Туундара зонатын сириин харыстааһынга экология ирдэбилэ уонна атын ирдэбил анаммыт айан суолун тас өттүнэн туохтан да иннибэт тырааныспар сырыытыгар Россия Федерациятын сокуонугар сөл түбэһиннэрэн олохтононо.

2. Туундара зонатын сиригэр хаар бүрүө чинии илик кэмигэр анал айан суолун тас өттүнэн тиһиликтээх уонна көлөһөлөөх (хамсатааччылаах) туохтан да иннибэт тырааныспар итиэннэ таһаҕас тырааныспарын уонна ол шасситын сырыыта бобулар, олору табаны иитиигэ, ыксаллаах быһыыны-майгыны туоратыыга туһаныыттан ураты.

2 §. Сир кырыс буорун харыстааһын

42 ыстатыйа. Сир кырыс буорун үүнүүлээх араната

1. Хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорууга сир кырыс буорун үүнүүлээх араната чөл хаалыахтаах.

2. Кырыс буор үүнүүлээх аранатын хастааһын олохтоммут бэрээдэгинэн бигэргэтиллибит бырайыактыыр-техническэй докумуонна олобуран, кырыс буор үүнүүлээх аранатын алдыаппакка эрэ, хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толоруу кыаллыбат түбэлтэтигэр оноһулар.

3. Олохтоммут бэрээдэк быһыытынан хастаммыт уонна оннунан хаалларыллыбыт кырыс буор үүнүүлээх араната сир чөлүгэр түһэри бигэргэммит бырайыагар сөп түбэһиннэрэн алдыаммыт сир чөлүгэр түһэриигэ, атын кэһиллибит, кэхтибит сир кырыһын тупсарыыга уонна үүнүүтэ суох сир кырыс буорун үүнүүтүн үрдэтиигэ анаан туһаныллар.

4. Тыа хаһаайыстыбатын кырыс буорун үүнүүлээх аранатын алдыатыллыбыт, киртитиллибит сир чөлүгэр түһэриигэ уонна көбүрдүүтэ анаан туһаныы көнүллэммит.

43 ыстатыйа. Сир кырыс буорун туругун сыаналааһын

1. Сир кырыс буорун туругун сыаналааһын сир кырыс буорун туругун туһунан билэр, буомурбут, кэхтибит сир уонна киртийбит кырыһы булар, ону чөлүгэр түһэри дьаһалын ырытан онорор, сир алдыаты түмүгэр оноһуллубут тулалыыр эйгэни буортулааһыны сыаналыыр инниттэн ытыллар.

2. Сир кырыс буорун сыаналааһынна сир кырыс буорун хаачыстыбата санитарнай-эпидемиологическай ирдэбилгэ уонна экология нормативыгар сөп түбэһиитэ олохтонор.

3. Сир кырыс буоругар буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэри суох онорууга уонна (эбэтэр) тохтотууга сир кырыс буорун туругун сыаналааһын дьаһалын ытыыны бу эбийиэктэри туһаммыт дьон хаачыйаллар.

4. Сир кырыс буорун чинчийи уонна ол туругун сыаналааһын Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн ытытыллар.

44 ыстатыйа. Кэхтибит кырыс буору чөлүгэр түһэрии

1. Химическэй эбэтэр биологической дьайыыттан кэхтибит кырыс буор сирин онорууга уонна атын тупсарыы үлэтин ытытыга чөлүгэр түһэриллэр.

2. Улаханлык кэхтибит кырыс буору чөлүгэр түһэриигэ кырыс буор алдыаммыт арангатын ыраастааһын, чөлүгэр түһэрии, тустаах тэрээһини ытытыга аналлаах экология ирдэбилигэр сөп түбэһиннэрэн оноһуллубут атын сиргэ таһааран туран, көгүллэнэр.

3. Кэхтибит сир кырыс буорун чөлүгэр түһэриллибит үүнүүлээх арангата санитарнай-эпидемиологической уонна экология нормативыгар сөп түбэстэбинэ, ылылыбыт учаастагар төннөрүллүүхтээх эбэтэр Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн биология өттүнэн тупсаран онорууга туһаныллыан сөп.

45 ыстатыйа. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кырыс буору харыстааһын

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырыс буорун төрүт эгэлгэтин арааһын харыстыыр туһугар сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кырыс буор ураты харыстаныллыахтаах уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырыс буорун Кыһыл кинигэтигэр киллэриллиэхтээх.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кырыс буору кэхтиигэ уонна буортулааһынна тириэрдэр хаһаайыстыба үлэтэ уонна атын үлэ бобулар.

3. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кырыс буордаах сир учаастагын туһаныы режимин бэрээдэгэ Россия Федерациятын сокуонунан олохтонор.

4. Кырыс буору сэдэхтэргэ уонна сүтэр кутталлаахтарга киллэрии бэрээдэгэ Россия Федерациятын сокуонунан олохтонор.

46 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырыс буорун Кыһыл кинигэтэ

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырыс буорун Кыһыл кинигэтэ сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кырыс буор туһунан көрдөрүү, итиэннэ ону харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэриигэ тустаах дьаһаллар тустарынан хомуурунньук буолар.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин кырыс буорун Кыһыл кинигэтин Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын тулалыыр эйгэ харыстабылыгар болумуочуйалаах толорор уоргана Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн туһааннаах кырыс буор туругун туһунан мэлдьи сагардыллан иһэр научнай көрдөрүүгэ олобуран толорор.

3. Туһааннаах кырыс буор туругун туһунан мэлдьи сагардыллан иһэр наука көрдөрүүтүн кэммитэн кэмигэр биир тиһиккэ киллэриини Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын тулалыыр эйгэ харыстабылыгар болумуочуйалаах толорор уоргана быһаарар.

47 ыстатыйа. Ирбэт тону харыстааһын

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр ирбэт тону харыстааһын Россия Федерациятын сокуонунан сүрүннэнэр.

2. Ирбэт тону кэтээн көрүүнү Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана дьаһайар кыабын иһинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн толорор. Ирбэт тону кэтээн көрүүгэ итини тэнэ наука тэрилтэлэрин идэтийдит геокриологической стационардарыгар уонна полигоннарыгар кэтээн көрүү киирэр.

3 §. Уу эбийиэктэрин харыстааһын

48 ыстатыйа. Уу эбийиэктэрин туһаны уонна харыстааһын эйгэтигэр уонсай балаһыанньа

1. Уу эбийиэктэрин харыстааһын диэнинэн уу эбийиэктэрин харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэригэ туһуламмыт дьаһал тиһигэ өйдөнөр.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр киирэр уу эбийиэктэрин итиэннэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар уонна федеральнай бас билиигэ киирэр уу эбийиэктэрин эбэтэр олох сорболоорун харыстааһыны Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганнара дьаһайар кыахтарын иһинэн толороллор.

3. Уу эбийиэктэрин бас билээччилэр уу эбийиэктэрин харыстааһын, ол киртийиитин, сыһырытытын уонна кэхтиитин туораты дьаһалын, итиэннэ бу көстүүлэр

содуллаарын туоратыы дьаһалын толороллор. Федеральной бас билиигэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр, муниципальной тэриллии бас билиитигэр баар уу эбийиэктэрин харыстааһыны Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнара эбэтэр олохтоох салайыныы уорганнара бэйэлэрин болумуочуйаларын иһинэн Россия Федерациятын уу Кодексын 24–27 ыстатыйаларыгар сөп түбэһиннэрэн толороллор.

4. Биирдиилээн дьон, юридической тэрилтэлэр уу эбийиэктэрин туһаныыга уу сыһыаннаһыларын эйгэтигэр Россия Федерациятын сокуонун уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуонун ирдэбилин тутуһар эбээһинэстээхтэр.

49 ыстатыйа. Уу эбийиэктэрин харыстааһын дьаһалын толоруу

1. Федеральной бас билиигэ уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар уу эбийиэктэрин эбэтэр олох сорҕолорун харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара бэйэлэрин дьаһайар кыахтарын иһинэн толорор дьаһалларыгар киирэр:

1) уу харыстанар зоналарын кыраныссатын уонна уу эбийиэктэрин кытыл аттынааҕы көмүскүүр балаһаларын кыраныссатын, ол иһигэр манна анал иһитиннэрэр-биллэрэр бэлиэни туруоруу;

2) уу эбийиэктэрин киртитиини, сыһыырдыыны уонна уу быстыытын, итиэннэ бу көстүү содулун туоратыы, киртитэр өрүтү таһаарыы;

3) уу эбийиэктэрин уу түгэбэр үөскээбит сөнгүүтүн ыраастааһын;

4) уу эбийиэктэригэр салгыны киллэри;

5) уу эбийиэктэрин биологической тупсаран оноруу;

6) кытыл сэппэрээгин үүннэри уонна ону бөбүргөтүү;

7) Россия Федерациятын уу Кодексын 65 ыстатыйатыгар сөп түбэһиннэрэн хаһаайыстыба эбийиэктэрин уу эбийиэктэрин киртийииттэн, сыһырыыттан, былыыктан уонна быстыыттан харыстыыр тутууларынан хааччыйы.

50 ыстатыйа. Уу буортулаах дьайыытын туоратыы уонна ол содулун суох оноруу дьаһалын толоруу

1. Уу буортулаах дьайыытын туоратыы уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтэ бас билэр уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан, итиэннэ федеральной бас билиигэ уонна бүтүүн Саха

Өрөспүүбүлүкэтин сабардыр сиригэр баар уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан ол содулун суох оноруу дьаһалын Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганнара бэйэлэрин дьаһайар кыахтарын иһинэн толороллор.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах уорганнара уу буортулаах дьайыытын туоратыыга уонна федеральнай бас билиигэ уонна бүтүүн Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыр сиригэр баар уу эбийиэктэригэр сыһыаннаан ол содулун суох онорууга толорор дьаһалларыгар киирэр:

1) өрүстэр сүннүүлэрэ аһарар кыахтарын үрдэтии, олору ыраастааһын, диригэтии уонна көннөрөн биэри, уу эбийиэктэрин ыраастааһын, бырайыактыыр үлэни киллэрэн туран;

2) халаан иннинэ уонна халаан кэнниттэн халаан уута ылар кутталлаах сири-уоту уонна уу эбийиэктэрин чинчийэн көрүү, гидрометеорология иһитиннэриитин-биллэриитин ылыы (гидрометеорология уонна уопсай аналлаах тулалыыр эйгэ киртийиитин кэтээн көрүү эйгэтигэр иһитиннэрииттэн-биллэрииттэн ураты);

3) мууһу солооһун, мууһу хайытыы үлэтин, муус харыытын суох оноруу уонна мууһу кэбирэтии үлэтин ытыы;

4) кытылы тэннээһин, улахан кыһалҕалаах учаастактарга кытылы чай таастаах кумаҕы уонна тааһы быраҕан бөҕөргөтүү, эниэни сыһаһалааһын киирэр халаантан көмүскүүр дьаһал, бырайыактыыр үлэни киллэрэн туран.

51 ыстатыйа. Уу эбийиэктэрин туһаныы быраабын биэри

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин бас билиитигэр баар уу эбийиэктэрин, итиэннэ федеральнай бас билиигэ уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыр сиригэр баар уу эбийиэктэрин эбэтэр олоҕор сорҕолорун ууну туһаныы дуоҕабарыгар, уу эбийиэктэрин туһаныыга биэри туһунан быһаарыыга олобуран туһаныыга, федеральнай бас билиигэ баар уу эбийиэктэриттэн ураты, дойду оборонатын уонна судаарыстыбаҕа куттал суох буолуутун хааччыйыыга анаан туһаныыга, итиэннэ бүтүүн Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыр сиригэр баар уулары туһаныыга биэриини уонна Россия Федерациятын икки эбэтэр онтон элбэх субъектары иһэр уунан уонна хаһаайыстыбаны, олобу-дьаһаҕы уунан хааччыйыыга анаан уу баайын туһаныыны уу сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганна олохтуур.

2. Уу эбийиэктэринэн туһаны быраабын, ону судаарыстыба наадыытыгар анаан туһаны наадата үөскүүр түбэлтэтигэр, күһэлэн тохтогууну Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн бэйэтин дьаһайар кыабын иһинэн олохтуур.

4 §. Тыһнар салгыны харыстааһын

52 ыстатыйа. Тыһнар салгыны харыстааһын эйгэтигэр уонсай балаһыанньа

1. Тыһнар салгыны харыстааһын диэнинэн Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, олохтоох салайыны уорганнара, юридической тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон тыһнар салгын туругун тупсарыыга уонна киһи доруобуйатыгар уонна тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыны туоратыыга анаан онорор дьаһалларын тиһигэ өйдөнөр.

2. Хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэ эбийиэктэрин, гааһы ыраастыыр тэрили бырайыактааһынна, аттаран туруорууга, тутууга, уларытан тутууга уонна үлэбэ киллэриигэ тыһнар салгыны харыстааһын ирдэбилэ федеральной сокуонунан олохтонор.

3. Юридической тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорууга тыһнар салгыны харыстааһын эйгэтигэр Россия Федерациятын сокуонун ирдэбилин тутуһар эбээһинэстээхтэр.

53 ыстатыйа. Тыһнар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн сүрүннээһин

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата уматыктара туһааннаах сиргэ-уокка тыһнар салгын киртийиитигэр тиэрдэр ньиэп бородуукталарын уонна оттук атын көрүннэрин туһаныыга хааччабы киллэриэн, итиэннэ оттук уонна эниэргийэ экологияба куттала суох атын көрүннэрин онорууну уонна туһаныыны көбүлүүн сөп.

2. Тыһнар салгыны харыстыыр, тыһнар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн аччатар уонна айылба ураты харыстанар сирин-уотун режимин тутуһар инниттэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бэйэтин дьаһайар кыабын иһинэн нэһилиэнньэлээх пууннарга уонна айылба ураты харыстанар сиригэр-уотугар баар

сынньалан уонна туризм сирдэригэр тырааныспар уонна атын айан сириэстибэтэ кириитигэр хааччабы олохтуур.

3. Тулалыыр эйгэбэ буортулаах дьайыыны онорор эбийиэктэрдээх уонна тынар салгын туругар дьайар атын эбийиэктэрдээх нэһилиэнньэлээх пуун сиригэр-уотугар эбэтэр кини сорботугар анаан тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана киртитэр вещество түһүүтүн аччатар эбэтэр туоратар туһугар нэһилиэнньэлээх пуун сиригэр-уотугар эбэтэр ол сорботугар тынар салгын хаачыстыбатын гигиена өтүнэн норматива үрдүүр түбэлтэтигэр, итинэнэ манньк үрдээһини туоратыыга аналлаах атын түбэлтэлэргэ тынар салгын киртийиитин түмүллүбүт суоттааһынын ытыыны тэрийэр бырааптаах. Тынар салгын киртийиитин түмүллүбүт суоттааһынын ытыы үлэтин тэрийи бэрээдэгин тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана бигэргэтэр.

54 ыстатыйа. Дьон олоҕор уонна доруобуйатыгар кутталы үөскэтэр тынар салгын туруга уларыытыгар нэһилиэнньэни көмүскүүр дьаһаллар

1. Куораттаабы уонна атын поселениеларга күн-дьыл туруга мөлтөх кэмигэр тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана уонна олохтоох салайыны уоргана тынар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн сүрүннүүр үлэни тэрийэллэр.

2. Бу ыстатыйа 1 чааһыгар ыйыллыбыт үлэни ытыы, ол иһигэр туһааннаах билгэлээһини бэлэмнээһин уонна биэри бэрээдэгин Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабытталыстыбата гидрометеорология эйгэтигэр уонна ону кытта сибээстээх эйгэбэ толорор былаас федеральной уорганын сирдээби-уоттаабы уорганнарын уонна толорор былаас атын федеральной уорганнарын сирдээби-уоттаабы уорганнарын түһэриилэринэн быһаарар.

3. Күн-дьыл мөлтөх туругун билгэлээһинин туттаһарына, тынар салгынна буортулаах (киртитэр) веществу түһэрэр үөскэтээччилээх юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар тулалыыр эйгэни харыстааһынна судаарыстыба бэлиитикэтин онорор уонна нуорма-быраап өтүнэн сүрүннүүр аналлаах толорор былаас федеральной уоргана олохтообут күн-дьыл туруга мөлтөх кэмигэр тынар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн аччатар дьаһалын ирдэбилигэр сөп

түбэһиннэрэн регионнаабы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) толорууга болумучуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын кытта сөбүлэһиннэриллибит тыынар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество түһүүтүн аччатар тэрээһини ыытар эбээһинэстээхтэр. Күн-дьыл туруга мөлтөх кэмигэр тыынар салгынна киртитэр вещество түһүүтүн аччатар тэрээһин тулалыыр эйгэни харыстааһын эйгэтигэр Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн олохтоммут IV категориялаах эбийиэктэргэ ытыллыбат.

4. Тыынар салгынна буортулаах (киртитэр) вещество эмискэ түһэриллиитин түмүгэр тыынар салгын туруга уларыйдабына уонна онуоха киһи олоҕор уонна доруобуйатыгар куттал үөскээтэбинэ, дьону-сэргэни уонна сири-уоту айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыыттан-майгыттан көмүскүүр туһунан Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн нэһилиэнньэни көмүскээһингэ суһал дьаһал ылыныллар.

5 §. Ойууру харыстааһын, көмүскээһин уонна чөлүгэр түһэри

55 ыстатыйа. Ойууру харыстааһын туһунан, көмүскээһин туһунан уонна ойууру чөлүгэр түһэри туһунан уопсай балаһыанньа

1. Ойуур баһаартан, киртитииттэн (ол иһигэр радиоактивнай уонна ньиэп киртитииттэн) уонна буортулаах дьайыыттан харыстаныллыахтаах, буортулаах организмнартан көмүскэниэхтээх, итиэннэ чөлүгэр түһэриллиэхтээх.

2. Ойууру харыстааһын уонна көмүскээһин буортулаах дьайыылары уонна көстүүлэри булууга, итиэннэ олортон сэрэтиигэ уонна олору суох онорууга туһуланар.

3. Ойууру харыстааһыны, көмүскээһини уонна чөлүгэр түһэриини судаарыстыбаннай былаас уорганнара, олохтоох салайыныы уорганнара Россия Федерациятын ойуур Кодексын 81–84 ыстатыйаларыгар сөп түбэһиннэрэн быһаарыллыбыт бэйэлэрин болумучуйаларын иһинэн олохтууллар.

4. Ойууру туһанар гражданнар, юридическай тэрилтэлэр ойуур хаһаайыстыбатын регламенын уонна ойууру баһылааһын бырайыагын тутуспаттара ойуур учаастагын түүлэһии дуогабарын, ойуур маһын атыылаһыы-атыылааһын дуогабарын болдьобун иннинэ көтүрүүгэ, итиэннэ ойуур учаастагын мэлдьи (болдьоҕо суох) туһаныы быраабын эбэтэр ойуур учаастагын босхо туһаныы быраабын күһэйэн тохтотууга, сервитуту, аһаҕас сервитуту тохтотууга төрүтүнэн буолар.

56 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былаана

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былааныгар федеральнай сокуонга сөп түбэһиннэрэн ойууру былааннааһын сыала уонна сорууга, итиэннэ ойууру былааннаахтык баһылааһын дьаһала уонна маннык баһылааһын тэтимнээхтик барар зоната быһаарыллар. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былаанын Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уоргана онорор.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былааныгар, кыраныыссаларын бэлиэтээн туран, лесничестволар каарталара, итиэннэ олору былааннаахтык баһылааһын зоналара сыһыарыллар.

3. Ойуурга баһаар туруутун түмүгэр үөскээбит ыксаллаах быһыыны-майгыны уонна бу ыксаллаах быһыы-майгы содулун суох оноруу, санитарнай-чэбдигирдэр дьаһалы, буортулаах организм көрдүгэнин суох оноруу дьаһалын толоруу түмүгүнэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былааныгар уларытыы киллэриллэр.

4. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былааныгар хамсаабат баай Биир тэн судаарыстыбаннай реестрин кытта сөп түбэһиннэриинэн сибээстээн, сибидиэнньэлэрэ судаарыстыбаннай ойуур реестриттэн уһуллубут сир учаастактарыгар баар ойуур маһын толуйар инниттэн, ойууру чөлүгэр түһэриигэ эбэтэр ойууру үөскэтиигэ аналлаах сир-уот быһаарыллар. Бу сиргэ-уокка ойууру чөлүгэр түһэри эбэтэр ойууру үөскэтии дьаһала бастаангы суолтаҕа ууруллан толоруллар.

5. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ойуур былаанын Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана бигэргэтэр.

57 ыстатыйа. Россия Федерацията бизрбит ойуур сыһыаннаһыларыгар толорууга анаан Саха Өрөспүүбүлүкэтин бүддьүөтүн үбүн уонна баайын-дуолун туһаныы бэрээдэгэ

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара Россия Федерацията бизрбит ойуур сыһыаннаһыларыгар болумуочуйатын толорууга анаан бу Сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн бэйэ үбүн уонна баайын-дуолун эбии туһанар бырааптаахтар.

2. Россия Федерацията ойуур сыһыаннаһылары эйгэтигэр бизрбит болумуочуйатын толорууга Саха Өрөспүүбүлүкэтин бүддьүөтүн үбүн суотугар эбии

үбүнэн-харчынан хааччыйыы ойуур пуондалаах сиргэ баар ойууру харыстааһыны хааччыйар (ол иһигэр баһаартан куттал суох буолуутун уонна ойуур баһаарын умуруоруу дьаһалын толорууга, ойуур баһаарын бохсор уонна суох онорор сыалга туһуламмыт дэлби тэптэрэр үлэттэн уонна ойуур баһаарын умуруорар сыалга туһуламмыт сөнүүнү искусственнойдык түһэрииттэн ураты), ойууру көмүскүүр (оройуоннарын араарыллыбыт ойууру харыстыыртан уонна ойуур кэһиллиитин судаарыстыбаннай кэтээн көрүүттэн ураты) уонна ойууру чөлүгэр түһэри (оройуоннарын араарыллыбыт ойууру үүннэрэртэн, ойуур үүнээйилэрин сиэмэтин федеральной пуондатын онорууттан уонна ойууру чөлүгэр түһэригэ судаарыстыбаннай кэтээн көрүүттэн ураты) дьаһалын ытыгыга оноһулар, ол иһигэр:

- 1) баһаарынай-химическэй ыстаансыяны тутан олорууга уонна хааччыйыыга;
- 2) ойууру харыстааһынна, көмүскээһиннэ уонна чөлүгэр түһэригэ аналлаах ойуур суолун онорууга уонна үлэбэ киллэригэ, ол иһигэр ону онорууга бырайыактыыр смета докумуонун бэлэмнээһиннэ;
- 3) ойуурга баһаар барыытын утары үлэни олохтооһунна уонна ойуур баһаарын умуруорар үлэбэ;
- 4) Саха Өрөспүүбүлүкэтин ойуур былааныгар уонна ойуур хаһаайыстыбатын регламеныгар уларытыылары киллэрэр дьаһаллары ытыгыга;
- 5) ойуур пуондалаах сиргэ ойууру искусственнойдык чөлүгэр түһэрэр иһин олордун матырыйаалы үүннэригэ дьаһалы ытыгыга;
- 6) киртитииттэн, атын буортулаах дьайыттан ойууру харыстыыр, ону тэнэ ойууру буортулаах организмтан көмүскүүр дьаһалы ытыгыга;
- 7) Россия Федерациятын ойуур сыһыаннаһылары эйгэтигэр бэриллибит болумуочуйатын олохтооһуну кытта сибээстээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай тосхолунан көрүллүбүт атын дьаһалы толорууга.

3. Россия Федерациятын ойуур сыһыаннаһылары эйгэтигэр бэриллибит болумуочуйатын олохтооһуну эбии үбүнэн-харчынан хааччыйыыга туһайыллыбыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин бүддьүөтүн үбүн-харчытын кэринэ уочараттаах үбүлэнэр сылга Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүн туһунан сокуонунан олохтонор.

Россия Федерациятын ойуур сыһыаннаһылары эйгэтигэр бэриллибит болумуочуйатын эбии үбүнэн-харчынан хааччыйыыга анаммыт судаарыстыбаннай бүддьүөт үбүн-харчытын туттуу бу Сокуонунан көрүллүбүт хайысха быһыытынан Россия Федерациятын бүддьүөт Кодексыгар сөп түбэһиннэрэн олохтонор.

58 ыстатыйа. Ойуур пааркатын күөх балаһата

1. Гражданнар тобоостоох тулалыыр эйгэбэ бырааптарын олоххо киллэрэр сыаллаах ойуур пааркатын күөх балаһата тэриллин сөп – ойуурдаах, уу эбийиэктээх эбэтэр кини сорбото баар, айылҕа көстүүлээх сирдээх-уоттаах, уонна бу ойуур ыксатыгар баар эбэтэр кинини кытта экология биир кэлим төрүт тиһигин уонна эйгэтин үөскэтэр, айылҕаны харыстыыр, экология, санитария-гигиена уонна сынньалан өттүнэн аналы толорор, куораттаабы нэһилиэнньэлээх пуун кыраныссатыгар күөх пуондалаах сирдээх-уоттаах, айылҕаны туһаныыга хааччахтаммыт режимнээх уонна атын хаһаайыстыба үлэлээх зоналар.

2. Бу ыстатыйа 1 чааһыгар ыйыллыбатах сир-уот ойуур пааркатын күөх балаһатыгар киирбэт, итиэннэ сир-уот маннык түбэлтэтигэр:

1) киртитиллибит, онно онорон таһаары уонна туттуу тобохторо баар, сир кырыһа алдьаммыт буоллабына;

2) өскөтүн онно элбэх үп угуллар тутуу эбийиэгэр ананан бэриллибит сир учаастага, эбэтэр доруобуйа харыстабылын, үөрэх, сынньалан өттүнэн аналы толорор, туризм, физкультура-чэбдигирдии уонна спорт өттүнэн үлэ эбийиэктэриттэн ураты, элбэх үп угуллар тутуу эбийиэктэрдээх (ол иһигэр ситэ тутулла илик тутуу эбийиэктэрэ) сир учаастага баар буоллабына;

3) өскөтүн онно судаарыстыбаннай эбэтэр муниципальной наадыһыыга анаан хаалларыллыбыт сир учаастага баар буоллабына;

4) өскөтүн онно сыһыаннаан сир-уоту кэлимник сайыннарыы туһунан дуогабар түһэрсиллибит буоллабына;

5) өскөтүн сир-уот сир-уоту былааннааһын бигэргэтиллибит докумуонугар уонна (эбэтэр) сир-уоту былааннааһын докумуонугар сөп түбэһиннэрэн федеральной суолталаах эбийиэктэргэ, региональной суолталаах эбийиэктэргэ эбэтэр олохтоох суолталаах эбийиэктэргэ анаммыт буоллабына, эбэтэр сиргэ-уокка сыһыаннаан сир-уоту былааннааһын докумуонун бэлэмниир туһунан быһаарыы ылыныллыбыт эбэтэр сир-уоту былааннааһын докумуонун бэлэмнээһин хааччылар буоллабына;

б) өскөтүн сир-уот эбэтэр онно баар сир учаастага сир аннын туһаныы лицензиятыгар ыйыллыбыт эбэтэр «Сир аннын туһунан» 1992 сыл олунньу 21 күнүнээҕи 2395-1 №-дээх Россия Федерациятын Сокуонугар сөп түбэһиннэрэн сир учаастага баар сир аннын учаастагын туһаныыга быраабы биэрии туһунан сайаапка түһэриллибит буоллабына, маннык сир аннын учаастагын туһаныы быраабыгар куонкуруһу эбэтэр

аукциону ыытар туһунан быһаарыы ылыныллыбыт, эбэтэр маннык сир аннын учаастагын туһаныыга биэрэр туһунан быһаарыы ылыныллыбыт, эбэтэр тустаах сир учаастагын кыраныссатыгар баар сиртэн хостонор туһалаах баайдаах сиргэ судаарыстыба балаансатыгар ылыллыбыт туһалаах баай баар, эбэтэр сир аннын учаастага федеральной эбэтэр олохтоох суолталаах сир аннын учаастагын кэрискэтигэр киллэриллибит буоллабына;

7) өскөтүн онно сир аннын учаастагын федеральной саппаас пуондатыгар киллэриллибит сир аннын учаастага баар буоллабына;

8) өскөтүн онно судаарыстыба эбэтэр муниципалитет наадыытыгар араарыллыбыт сир учаастага баар буоллабына.

3. Ойуур пааркатын күөх балаһатын сиригэр-уотугар ытыллар үлэ бастаангы суолталаах хайысхалара:

1) тулалыыр эйгэни, айылҕа холбоһугун уонна эбийиэгин харыстааһын;

2) наука чинчийиитин ытыты;

3) экология-сырдатыы үлэтин ытыты уонна туризмы сайыннарыы.

4. Ойуур пааркатын күөх балаһатыгар айылҕаны туһаныы уонна хаһаайыстыба атын үлэтин ордук кытаанах режимэ олохтоммут сирин-уотун киллэрэр түбэлтэбэ, ол быраап өттүнэн режимэ оннунан хаалар.

59 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан эбэтэр ону тэрийиини утарар туһунан быһаарыыны ылынар бэрээдэгэ

1. «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральной сокуон 62² ыстатыйатын 1 чааһыгар ыйыллыбыт субъектар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаататыгар ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан туруорсуулаах көрдөһүү киллэрэр бырааптаахтар.

2. Ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан көрдөһүүтэ баар буолуохтаах:

1) тустаах сиргэ-уокка ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийи ирдэнэрин туһунан олохтоох этии;

2) ойуур пааркатын күөх балаһатын былаанналар кыраныссатын суругунан уонна ойууламмыт схемата;

3) ойуур пааркатын күөх балаһатын былаанналар иэнин туһунан иһитиннэри-биллэри;

4) «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральной сокуон 62¹ ыстатыйатын 3 чааһыгар ыйылыбыт сири-уоту ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатыгар киллэриигэ мэхэй буолар быһыы-майгы суоҕун бигэргэтэр докумуон куопшуйата, ону тэнэ сири-уоту былааннааһын докумуонун уонна (эбэтэр) сир-уот былаанын докумуонун холбоһугун куопшуйата.

3. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаатата «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральной сокуон 62² ыстатыйатын 2 чааһынан олохтоммут болдьоххо уонна «Россия Федерациятыгар уопсастыбаннай хонтуруол төрүтүн туһунан» 2014 сыл от ыйын 21 күнүнээҕи 212-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан быһаарыллыбыт бэрээдэгинэн ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийии боппуруоһугар уопсастыбаннай (аһаҕас) истиини тэрийэр.

4. Өскөтүн ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийиигэ уопсастыбаннай (аһаҕас) истии кыттыылаахтарын үгүс өтгө сөбүлэхэр буоллабына, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Уопсастыбаннай палаатата ону тэрийэр туһунан көрдөһүүнү уонна уопсастыбаннай (аһаҕас) истии түмүгүнэн оноһуллубут түмүктүүр докумуону (боротокуолу) Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнигэр ытар.

5. Ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан боппуруос Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнигэр көрүллэр.

60 ыстатыйа. Ойуур пааркатын күөх балаһатын эһэр туһунан эбэтэр ону эһэри утарар туһунан быһаарыыны, эбэтэр ойуур пааркатын күөх балаһатын иэнин уларытар туһунан быһаарыыны ылыныы бэрээдэгэ

Ойуур пааркатын күөх балаһатын эһэр туһунан эбэтэр ону эһэри утарар туһунан быһаарыы, ойуур пааркатын күөх балаһатын иэнин уларытар туһунан быһаарыы ойуур пааркатын тэрийэр туһунан уонна ол иэнин туһунан быһаарыы бэрээдэгинэн ылыныллар.

61 ыстатыйа. Ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатын олохтоохун уонна уларытыы

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах уоргана Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан быһаарыыны ылыммытын кэнниттэн 180 күн иһигэр ол кыраныыссатын олохтуур.

2. Тустаах сири-уоту ыйыллыбыт кыраныыссаҕа киллэриини эбэтэр ыйыллыбыт кыраныыссаттан таһаарыы ирдэнэр түбэлтэтигэр ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатыгар уларытыы киллэриини Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах уоргана онорор.

3. Тустаах сири-уоту ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатыттан таһаарыы «Тулалыыр эйгэни харыстааһын туһунан» 2002 сыл тохсунньу 10 күнүнээҕи 7-ФС №-дээх Федеральнай сокуон 62² ыстатыйатын 9 чааһыгар ыйыллыбыт ирдэбиллэри тутуһан туран оноһулар.

4. Өскөтүн ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатын олохтоохун эбэтэр уларытыы түмүгэр ол дьиннээх иэнэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнин ойуур пааркатын күөх балаһатын тэрийэр туһунан уурааҕар ыйыллыбыт инниттэн улахан эбэтэр кыра буолар түбэлтэтигэр, ол уураахха тустаах уларытыы киллэриллэр.

5. Ойуур пааркатын күөх балаһатын кыраныыссатын олохтоохун эбэтэр уларытыы Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганынан Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн оноһулар.

6 §. Үүнээйи эйгэтин харыстааһын

62 ыстатыйа. Үүнээйи тэнийэн үүнэр эйгэтин көрүҥнэрин харыстааһын уонсай балаһыанньата

1. Үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрэ тэнийэр, олох тыллар уонна элбиир усулуобуйалара уларыттыгыгар тиэрдэр ханнык баҕарар үлэ үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрин харыстааһыны хааччыйар ирдэбили тутуһан туран оноһуллуохтаах.

2. Нэһилиэнньэлээх пууннары, предприятиялары уонна элбэх үп угуллар тутуу атын эбийиэктэрин аттаран туруорууга, бырайыактааһынна уонна тутууга, баары тупсаран онорууга уонна сана технологическай хамсааһыны киллэриигэ, бадарааннаах, кытыл таһынааҕы уонна сэппэрээгинэн саба үүммүт сири-уоту хаһаайыстыба эргитиитигэр киллэриигэ, сири нүөлсүтүүгэ, ойууру туһаныыга, геология чинчийэр

үлэтин ытыгыга, туһалаах баайы хостооһунна, тыа хаһаайыстыбатын кыылын-сүөлүн мэччитэр уонна үүрэн ильдэр сири олохтооһунна, туризм маршрутун онорууга уонна дьон-сэргэ хойуутук мустан сынньанар сири тэрийиигэ уонна хаһаайыстыба үлэтин атын көрүгнэрин толорууга үүнээйи тэнийэн үүнэр эйгэтин көрүгнэрин харыстааһын көрүллүөхтээх уонна ытыллыахтаах.

3. Наукаҥа уонна хаһаайыстыбаҥа улахан суолталаах үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин харыстааһыны хааччылар туһугар ураты харыстабыл режимэ олохтонор айылҥа ураты харыстанар сирэ-уота ананыан сөп.

63 ыстатыйа. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин харыстааһын

1. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах үүнээйи эйгэтин көрүгнэрэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллэллэр.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин өлөр, ахсаана аҕыйыыр, тэнийэн үүнүүтэ аччыыр эбэтэр үүнэр эйгэтэ кэһиллэр турукка тириэрдэр дьайылар оноһуллуо суохтаахтар.

3. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит үүнээйи эйгэтин көрүгнэрэ хаһаайыстыбаҥа туһаныттан таһаарыллыахтаахтар.

4. Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин туһаны федеральной сокуонунан сүрүннэнэр.

64 ыстатыйа. Үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин киллэриин

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үүнээйитин эйгэтигэр сана үүнээйи эйгэтин көрүгнэрин киллэриини кытта сибээстээх дьаһалы ытыы бобулар.

65 ыстатыйа. Үлэ хаамытыгар үүнээйи эйгэтин көрүгнэригэр буортуну онорооччулары уонна ыары кизник тарҕанытын туораты

1. Юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон тыа хаһаайыстыбатын үлэтин уонна атын үлэни толороллоругар, итиэннэ сири нүөлсүтүү уонна тупсары тиһигин, тырааныспар сириэстибэтин үлэлэтэллэригэр үүнээйи эйгэтин көрүгнэригэр буортуну

онорооччулары уонна ыарыы киэнник тарҕаныытын туоратар дьаһалы ылынар эбээһинэстээхтэр.

2. Химическэй уонна биологическай препараттары оноруу, холоон көрүү быраабылата уонна ону туһаныы норматива итиэннэ бу препараттар кэрискэлэрэ федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн бигэргэтиллэллэр.

66 ыстатыйа. Үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрин ахсаанын уонна тэнийэн үүнүүтүн сүрүннээһин

1. Тыа хаһаайыстыбатын култууратын ыарыытын уонна мөлтөөһүнүн, үүнээйигэ уонна кини тэнийэн үүнэр эйгэтигэр буортуну онорууну туоратар туһугар үүнээйи эйгэтин тустаах көрүҥнэрин ахсаанын уонна тэнийэн үүнүүтүн усулуобуйатын сүрүннүүр дьаһал ылыныллар.

2. Үүнээйи эйгэтин тустаах көрүҥнэрин ахсаанын уонна тэнийэн үүнүүтүн усулуобуйатын сүрүннээһин тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганын кытта сөбүлөһүннэрэн үүнээйи эйгэтин атын көрүҥнэригэр буортуну онорууну туоратар уонна кини тэнийэн үүнэр эйгэтэ чөл буолуутун хааччыйар ньымаларынан наука чинчийэн көрүүтүн кэнниттэн өнөһулуохтаах.

67 ыстатыйа. Үүнээйи эйгэтин туһаныы усулуобуйата

1. Үүнээйи эйгэтин туһаныы Россия Федерациятын сокуон ирдэбилин тутуһан туран олохтоноҕор.

2. Үүнээйи эйгэтин туһаныы үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрин харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэриигэ, кини тэнийэн үүнэр эйгэтин чөл хаалларыыга ылыныллар дьаһаллар тиһиктэрин кытта бииргэ олохтоноҕор.

3. Биир сиргэ-уокка үүнээйи эйгэтин туһаныы хас да көрүҥэ толоруллуон сөп, өскөтүн олортон биирдэстэрин толоруу атыны толорууга мэхэйдэспэт буоллабына.

4. Ойуур үүнээйитин туһаныы федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн олохтоноҕор.

68 ыстатыйа. Үүнээйи эйгэтин туһанааччылар бырааптара

Үүнээйи эйгэтин туһанааччылар манньык бырааптаахтар:

- 1) үүнээйи эйгэтин оноһуллубут көрүҥнэрин уонна бородууксуйатын бас билэр;
- 2) үүнээйи эйгэтин туһаны кенгүллээх көрүҥнэриттэн ылыллыбыт бородууксуйаны оноһука кубулулар;
- 3) оноһуллубут бородууксуйаны атыылыыр;
- 4) сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн юридическай тэрилтэлэр уонна гражданнар олоҕо суох дьайыылара хоромньуну онорбутун иһин ирдэбили түһэрэр;
- 5) үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрин туругун тупсарар үүнээйи эйгэтин көрүҥнэрэ тэнийэн үүнэллэригэр сабыдыаллыыр, балары кытта сөбүлэһиннэрэн туран сири онорооччулары (сири туһанааччылары) уонна ойуур сыһыаннаһыыларын эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах толорор уорганын кытта.

69 ыстатыйа. Аһылык буолар ойуур баайа уонна эмтээх үүнээйилэр

1. Россия Федерациятын ойуур Кодексыгар сөп түбэһиннэрэн бэлэмнэниллэр аһылык буолар ойуур баайыгар үүнээйи аһа, отон, эриэхэ, тэллэй, сиэмэ, хатыҥ уута уонна да атын ойуур баайа киирэр.
2. Россия Федерациятын ойуур Кодексыгар сөп түбэһиннэрэн хомуллар эмтээх үүнээйилэргэ медицинаҕа уонна ыарыыны сэрэтиигэ туһаныллар үүнээйилэр киирэллэр.

7 §. Кыылы-сүөлү харыстааһын

70 ыстатыйа. Кыылы-сүөлү харыстааһын, ону уһатыы уонна туһаныы эйгэтигэр уонна ууһуур сирдэрин харыстааһын эйгэтигэр уонсай балаһыанһа

1. Кыылы-сүөлү харыстааһынынан Россия Федерациятын судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, олохтоох салайыныы уорганнара ытар кыыл-сүөл арааһын чөл хаалларыыга уонна кыыл-сүөл тыыннаах буолуутун хааччыйыыга туһуламмыт итиэннэ кыылы-сүөлү бултааһын уонна үөскэтии усулуобуйатын тэрийиигэ туһуламмыт үлэ өйдөнөр.

2. Россия Федерациятын аан дойдутаағы дуогабардарынан, «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральнай сокуонунан, атын федеральнай сокуоннарынан, олорго сөп түбэһиннэрэн ылыныллар Россия Федерациятын

атын нуормалыыр быраап аакталарынан, кыылы-сүөлү харыстааһын уонна кыыл-сүөл ууһуур эйгэтин харыстааһын, үөскэтии уонна туһаныы эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарынан уонна атын нуормалыыр быраап аакталарынан олохтоммут кыылы-сүөлү харыстааһын ирдэбилэ судаарыстыбаннай былаас уорганнара, олохтоох салайыныы уорганнара итиэннэ юридическай тэрилтэлэр, олох салайааччылары уонна атын сололоох дьон, биирдиилээн урбаанньыттар, кинилэр болумуочуйалаах бэрэстэбиитэллэрэ уонна гражданнар буруйу онорууларын сэрэтиигэ, булууга уонна бопсууга туһуланар.

71 ыстатыйа. Кыылы-сүөлү судаарыстыба бас билэр бырааба

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар кыыл-сүөл судаарыстыба бас билиитигэр киирэр.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр баар кыылы-сүөлү бас билии, туһаныы, дьаһайыы боппуруостара Россия Федерациятын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин кыттыгас көрүүлэригэр киирэллэр.

3. Кыылы-сүөлү бас билии, туһаныы уонна дьаһайыы сыһыаннаһыылары «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральнай сокуонунан сүрүннэммэтэх өттүнэн гражданскай сокуонунан сүрүннэнэр.

4. Ууһуур сириттэн олохтоммут бэрээдэгинэн ылыллыбыт кыыл-сүөл кэтэх, судаарыстыбаннай, муниципальнай эбэтэр атын бас билии көрүнэр харайыллыан сөл. Оннук кыылы-сүөлү бас билии, туһаныы уонна дьаһайыы сыһыаннаһыылары гражданскай сокуонунан, «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральнай сокуонунан, атын федеральнай сокуоннарынан Россия Федерациятын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарынан уонна атын нуормалыыр быраап аакталарынан итиэннэ бу Кодексынан сүрүннэнэр.

72 ыстатыйа. Кыылы-сүөлү харыстааһын уонна кыылы-сүөлү ууһатыыны тэрийии

Кыылы-сүөлү харыстааһын уонна кыылы-сүөлү ууһатыы хааччылар:

1) кыылы-сүөлү харыстааһын, ууһатыы уонна сизрдээхтик туһаныы эйгэтигэр нуорманы уонна быраабыланы олохтооһунунан уонна ону тутуһууну федеральнай судаарыстыбаннай кэтээһининэн;

2) кыылы-сүөлү бултааһынна бобууну уонна хааччахтааһыны олохтооһунунан;

3) кыылы-сүөлү бултааһын олохтоммут бэрээдэгин көнүл туттууну уонна кыылы-сүөлү бултааһынна олохтоммут атын кэһини бопсуунан;

4) кыыл-сүөл ууһуур сирэ, айанныыр суола, үөскүүр сирэ, кыстыыр сирэ чөл хаалытын уонна мустар сирэ үтүө туруктаах буолуутун хааччыйынан;

5) онорон таһаарар үлэни ытытыга кыыл-сүөл өлүүтүн туоратынан;

6) сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кыылы-сүөлү көмүскээһининэн;

7) кыылы-сүөлү үөскэтиигэ, генетическэй пуондатын чөл хаалларыга уонна айылҕа быһытынан ууһуур сирдэрин чөлүгэр түһэриигэ анал кииннэри (зоопаркалары, питомниктары, балык питомниктарын) тэрийиинэн;

8) айылҕа издээнигтэн уонна атын төрүөтүнэн өлөр куттал суоһаатабына, эпидемия, ыарыы турдабына, кыылга-сүөлгэ көмөнү оноруунан;

9) кыылы-сүөлү харыстааһынна уонна чөлүгэр түһэриигэ атын дьаһалы олохтоһунунан.

73 ыстатыйа. Кыылы-сүөлү туһаныы хааччаҕа

1. Кыылы-сүөлү уонна кини ууһуур сирин чөл хаалларар инниттэн кыылы-сүөлү туһаныыга манньк хааччахтар олохтоһуохтарын сөп:

1) тустаах сиргэ-уокка (акваторийга) кыыл-сүөл сорох көрүнүн бултааһыны бобуу;

2) тустаах сиргэ-уокка (акваторийга) сорох кыылы-сүөлү бултааһыны хааччахтааһын;

3) кыылы-сүөлү туһаныы кэммин (болдьоһун) олохтоһун;

4) кыылы-сүөлү бултааһынна көнүллэнэр сэп-сэбиргэл уонна бултуур ньыма көрүнүн олохтоһун;

5) федеральной сокуонна сөп түбэһиннэрэн олохтоммут кыылы-сүөлү туһаныы атын хааччаҕа.

2. Булт баайыгар-дуолугар киирсэр кыылга-сүөлгэ сыһыаннаан булт хааччаҕа «Булт туһунан уонна булт баайын чөл хаалларар туһунан уонна Россия Федерациятын тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2009 сыл от ыйын 24 күнүнээҕи 209-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан көрүллүбүт бэрээдэгинэн олохтонор.

3. Булт баайыгар-дуолугар киирсэр уу биологическай баайыгар сыһыаннаан кыылы-сүөлү туһаныы хааччаҕа, ол иһигэр «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральной сокуон 34 ыстатыйатын бастакы чааһын үһүс

абзаһынан көрүллүбүт кыылы-сүөлү туһаныы көрүнгүн хааччаҕа, «Балыктааһын туһунан уонна уу биологической баайын чөл хаалларыы туһунан» 2004 сыл ахсынныы 20 күнүнээҕи 166-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан көрүллүбүт бэрээдэгинэн олохтонор.

4. Кыылы-сүөлү туһаныы хааччағын, бултааһын уонна балыктааһын хааччағыттан ураты, толорор былаас болумуочуйалаах федеральной уорган эбэтэр «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральной сокуон 5 уонна 6 ыстатыйаларынан көрүллүбүт болумуочуйалары араартаан туран, кыылы-сүөлү уонна кыыл-сүөл үөскүүр эйгэтин харыстааһын, туһаныы уонна чөлүгэр түһэри эйгэтигэр бэйэтин дьаһайар кыағын иһинэн федеральной судаарыстыбаннай кэтэбили олоххо киллэрэр толорор былаас федеральной уорганнарын кытта сөбүлэһиннэрэн туран Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтуур.

74 ыстатыйа. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кыылы-сүөлү харыстааһын

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кыылы-сүөлү Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллэр, олоҕо тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонунан уонна «Кыыл-сүөл туһунан» 1995 сыл муус устар 24 күнүнээҕи 52-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан сүрүннэнэллэр.

2. Сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кыылы-сүөлү Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэри судаарыстыбаннай кэтээн көрүү көрдөрүүлэригэр уонна бэчээккэ тахсыбыт наука көрдөрүүлэригэр (кыыл-сүөл ахсаанын наука сыаналааһыныгар) олобуурар.

3. Бултанар сэдэх уонна сүтэр кутталлаах кыыл-сүөлү Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллэр түбэлтэтигэр көрүн ахсаанын айылҕа быһыытынан хамсааһына булгуччу аахсыллар уонна ууһуур сири кыраныыссата ыйыллар.

4. Кыылы-сүөлү Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэри туһунан (таһаарыы туһунан) этии итиэннэ олохтуур уонна быһаарар матырыйаал (судаарыстыбаннай кэтэбил көрдөрүүлэрэ, наука көрдөрүүлэрэ) толорор былаас болумуочуйалаах федеральной уорганнарын «Интернет» иһитиннэрэр-телекоммуникационнай ситимигэр дьин таһымнаах саайтыгар Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтин, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтин толорор

судаарыстыбаннай былаас уоргана туһааннаах быһаарыыны ылыммыт күнүттэн 180 күнтэн хойутаппакка таһаарыллар.

5. Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыыл-сүөл өлүүтүгэр, ахсаана аҕыйырыгар эбэтэр сылдыар сирэ кэһилиитигэр тиэрдэн сөптөөх дьайыы бобулар. Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыыл-сүөл сылдыар сиригэр-уотугар (акваторийыгар) хаһаайыстыба үлэтин толорор юридическай тэрилтэлэр уонна гражданнар Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн кыыл-сүөл эйгэтэ чөл хаалыытын уонна ууһурун туһугар эппиэтинэни сүгэллэр.

6. Россия Федерациятын Кыһыл кинигэтигэр киллэриллибит кыылы-сүөлү туһаныы Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата көрбүт бэрээдэгинэн тулалыыр эйгэ харыстабылыгар анал болумуочуйалаах судаарыстыбаннай урган биэрэр көнүлүнэн уһулуччу түгэннэ эрэ көнүллэнэр. Ыйыллыбыт кыылы-сүөлү хааччахха тутуу уонна айылҕатын эйгэтигэр ытыгы Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбата олохтуур уһулуччу түгэннэригэр көнүллэнэр.

75 ыстатыйа. Кыыл-сүөл сана көрүнүн олохсутуу

Саха Өрөспүүбүлүкэтин хамсыыр харамайын эйгэтигэр кыыл-сүөл сана көрүнүн киллэриигэ сыһыаннаах тэрээһиннэри ытыгы Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын болумуочуйалаах уорганынан, кыылы-сүөлү уонна кыыл-сүөл ууһуур сирин харыстааһынна, хонтуруоллааһынна уонна бултааһыны сүрүннээһиннэ Россия Федерациятын анал болумуочуйалаах судаарыстыбаннай уорганнарынан бэриллибит көнүллэринэн ытыллар. Кыыл-сүөл сана көрүнүн көнүл көһөрөр уонна олохсутар бобулар.

11 БАС. АЙЫЛҔА УРАТЫ ХАРЫСТАНАР СИРИН-УОТУН ХАРЫСТААҔЫН

76 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун эйгэтигэр уонсай балаһыанньа

1. Айылҕа ураты харыстанар сирэ-уота – айылҕа харыстабылын, наука, култуура, эстетика, сынньалан уонна чэбдигирдии өттүнэн улахан суолталаах, судаарыстыбаннай былаас уорганнарын быһаарыларынан хаһаайыстыбаҕа туһаныттан бүтүннүү эбэтэр

сорофо тутан ылыллыбыт уонна ураты харыстабыл режимэ олохтоммут айылҕа комплекстара уонна эбийиэктэрэ баар буолар сир, уу уонна салгын учаастактара.

Айылҕа ураты харыстанар сирэ-уота норуот бүтүүнүн баайын-дуолун көрүгнэригэр киирэр.

2. Өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийиини уонна үлэлэтиини Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуур.

3. Олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийи уонна үлэлэтии эйгэтин салайыыны олохтоох салайыыны уоргана олохтуур.

4. Айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар сир сыһыаннаһыыларын сүрүннээһин уратыларын таарыйар боппуруос уонна бу Кодекса киллэриллибэтэх атын боппуруос «Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» 1995 сыл кулун тутар 14 күнүнээҕи 33-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан сүрүннэнэр.

77 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун категориялара

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн уонна айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун режимин уратытын аахсан туран айылҕа ураты харыстанар сирэ-уота манньк категориялара олохтонор:

- 1) айылҕа пааркалара (Аан Айылгылар);
- 2) судаарыстыбаннай айылҕа заказниктара;
- 3) айылҕа пааматынньыктара (Айылҕа Мэнэлэрэ);
- 4) дендрологической пааркалар уонна ботанической саадтар;
- 5) айылҕа баайын-дуолун резерваттара (Эркээйи Сирдэр);
- 6) айылҕа харыстанар көстүүлэрэ (Ураты Түөлбэлэр);
- 7) дэннэ көстөр күөллэр;
- 8) чуумпу зоналар;
- 9) геология пааркалара (геопааркалар).

2. Айылҕа пааркалара (Аан Айылгылар), судаарыстыбаннай айылҕа заказниктара, айылҕа пааматынньыктара (Айылҕа Мэнэлэрэ), дендрологической пааркалар уонна ботанической саадтар өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар киллэриллиэхтэрин сөп.

Айылжа баайын-дуолун резерваттара (Эркээйи Сирдэр), айылжа харыстанар көстүүлэрэ (Ураты Түөлбэлэр), дэннэ көстөр күөллэр уонна чуумпу зоналар өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылжа ураты харыстанар сиригэр-уотугар эбэтэр олохтоох суолталаах айылжа ураты харыстанар сиригэр-уотугар киллэриллиэхтэрин сөп.

3. Айылжа баайын-дуолун резерваттара (Эркээйи Сирдэр) манньк сыаллаах тэриллэллэр:

1) наукаҕа олобуран хаһаайыстыба үлэтин харгыстаһынан уонна хааччахтааһынынан бу сир-уот айылжатын баайын кэлэр көлүөнэҕэ анаан чөл хаалларар;

2) кыыл-сүөл уонна үүнээйи эйгэтин, уу биологической баайын көрүннэрин көмүскээһиннэ аналлаах усулуобуйаны тэрийэр;

3) Саха Өрөспүүбүлүкэтин Хоту дойдутун төрүт олохтоох аҕыйах ахсааннаах норуоттара олохсуйан олорор төрүт сирдэрин чөл хаалларар уонна кинилэр култуураларын сайыннарыыга, үгэс буолбут хаһаайыстыбаларын үлэтин уонна олохторун сизэрин харыстааһынна анаан сөптөөх усулуобуйаны тэрийэр, дьонно-сэргэҕэ экологияны сырдатар.

Айылжа баайын-дуолун резерваттара (Эркээйи Сирдэр) үгэс быһыытынан айылжаны туһаныы биир уопсай зонатыттан тураллар. Айылжа кыыла-сүөлэ олохсуйар сирдэригэр итиэннэ сүтэр кутталлаах уонна харыстаныллыахтаах сэдэх үүнээйилээх сирдэргэ олоччу чуумпу зоналар ананыхтарын сөп.

4. Айылжа көстүүлэрин (өрүстэр хочолорун, алаастары, күөллэри, кэлимсэ тыалары, хайалары) чөл хаалларар туһугар история, култуура уонна итэҕэл сыаннастара буолар сир учаастактара уонна уу эбийиэктэрэ, бу сирдэргэ хаһаайыстыба үлэтин толорууга олору туризмна уонна сынньаланна туһаныллар кыагынан хааччыйыыга, айылжа харыстанар көстүүлэрин (Ураты Түөлбэлэрин) категориятыгар киллэриллиэхтэрин сөп.

Айылжа харыстанар көстүүлэрэ эстетика уонна хаһаайыстыба өттүнэн улахан суолталаах көстүүнэн буолаллар. Балары айылжа харыстанар көстүүлэринэн биллэрии сири, ууну уонна атын айылжа баайын тутан ылбакка эрэ оҥоһулар.

5. Айылжа харыстабылын, наука, култуура, эстетика, сынньалан уонна чэбдигирии өттүнэн ураты суолталаах, экэниэмикэ, олох-дьаһах уонна история өттүнэн билинни уонна кэлэр көлүөнэҕэ улахан сыаннас буолар уу эбийиэктэрэ эбэтэр олоҕо сорҕолоро дэннэ көстөр күөл категориятыгар киллэриллиэхтэрин сөп.

6. Туйахтаах кыыл-сүөл төрүүр-ууһуур, уу көтөрүн көрүннэрэ уйа туттар сирдэрэ, балык ыыр уулаара уонна олоҕо учаастактара чуумпу зона категориятыгар киллэриллиэхтэрин сөп.

7. Геология паарката (геопаарка), геология баайын сирэ айылҕа ураты сирин-уотун харыстааһын, үөрэтии уонна бигэтик сайыннарыы кэлим концепциятын сорҕотунан буолар, география эбийиэгэ буолар. Геология паарката (геопаарка) бас билээччиттэн уонна туһанааччыттан сир учаастагын тутан ылбакка эрэ тэриллэр. Геология пааркатын (геопаарка) төрүтүнэн буолар геология уонна айылҕа, култуура атын тутаах көрүннэрэ харыстаныллыахтаахтар уонна ону туһаныыга туспа режимнээх буолуохтаахтар.

78 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии уонна үлэлэтии эйгэтин салайыы

1. Өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун эйгэтин судаарыстыба өттүттэн салайыыны Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынна болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуулар.

2. Өрөспүүбүлүкэтээҕи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун эйгэтин салайыыны олохтоох салайыыны уоргана олохтуур.

79 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии, категориятын уларытыы, кыраныссатын уларытыы уонна эһии

1. Судаарыстыба уопсай наадыытыгар анаан туһаныллар сир учаастактарын эбэтэр уу эбийиэктэрин тутан ылыыны кытта сибээстээх айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийиини Россия Федерациятын Бырабыыталыстыбатын кытта сөбүлэһиннэрэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтуур.

2. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун тэрийии атын категориялаах сирдэртэн сир учаастактарын тутан ылан итиэннэ тутан ылбакка туран оноһулар.

3. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун кыраныссаларыгар, бу сир-уот ураты харыстанар категориятын уонна режимин аахсан туран, араас анал зоналар оноһулуохтарын сөп.

4. Анал зона туһунан сибидиэннэ айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан балаһыанньаҕа баар.

**80 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун ураты
харыстааһын режимэ**

1. Айылҕа пааркаларын уонна судаарыстыбаннай айылҕа заказниктарын ураты харыстааһын режимэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана бигэргэтэр олоҕо балаһыанньаларынан олохтоноҕо.

2. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун ураты харыстааһын режимэ, айылҕа пааркаларыттан уонна судаарыстыбаннай айылҕа заказниктарыттан ураты, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бигэргэтэр типовой балаһыанньаларыгар сөл түбэһиннэрэн, олоҕо балаһыанньаларынан олохтоноҕо.

81 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһын

1. Айылҕа пааркаларын, судаарыстыбаннай айылҕа заказниктарын сирдэрин-уоттарын уонна атын айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһын тулалыыр эйгэни харыстааһынна болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана, киниэхэ бас бэринэр уонна олору дьаһайар учреждениелар, Россия Федерациятын нуормалыыр быраап аакталарынан, итиэннэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин нуормалыыр быраап аакталарынан көрүллүбүт бэрээдэгинэн толороллоҕо.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһынна болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана уонна олохтоох салайыныы уорганнара өрөспүүбүлүкэтээҕи уонна олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун харыстааһыны бу сыалга анаан тэриллибит ис тутул хос салааларын, туһааннаах судаарыстыбаннай болумуочуа бэриллибит судаарыстыбаннай уонна муниципальной учреждениелар нөҕүө олохтоохтарын сөл.

**82 ыстатыйа. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун айылҕатын баайын
туһаныы бэрээдэҕэ**

1. Айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун өрөспүүбүлүкэтээҕи тиһигин эбийиэктэрин сирдэригэр-уоттарыгар, олохтооммут режимнэриттэн көрөн, наука, култуура, билии-көрүү, чэбдигирдии туһугар үлэни ыытыы, итиэннэ хаһаайыстыба үгэс буолбут салааларынан дьарыктаныы көнүллэнэр.

2. Өрөспүүбүлүкэтээфи уонна олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун айылҕатын баайын туһаныы бэрээдэгэ уонна ол көрүгнэрэ бу сир-уот туһунан балаһыанньаҕа сөп түбэһиннэрэн олохтооллор уонна ураты харыстанар сир-уот тэриллэр сыалыгар утарсыа суохтаахтар.

3. Үгэс быһыытынан айылҕаны туһаныыга уонна үгэс буолбут хаһаайыстыба үлэтин толорууга аналлаах өрөспүүбүлүкэтээфи суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун баайын юридическай тэрилтэлэргэ туһаныыга биэрии дуогабарыгар олобуран, биирдиилээн дьонно манньк туһаныы көгүлүгэр олобуран толоруллар.

4. Олохтоох суолталаах айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун баайын туһаныы бэрээдэгин олохтоох салайыныы уорганнара олохтууллар.

5. Айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар өрөспүүбүлүкэтээфи тиһик эбийиэктэрин сирдэригэр-уоттарыгар экология туризмын уонна сынньаланын үлэтин тэрийии олоҕо балаһыанньаларыгар сөп түбэһиннэрэн олохтоноҕо.

6. Айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар атын үлэ тулалыыр эйгэни харыстааһынна болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уорганнарын сөбүлэннэринэн бу сир-уот туһунан балаһыанньаҕа олобуран толоруллар.

7. Айылҕа ураты харыстанар сиригэр-уотугар биирдиилээн дьон сылдыбыллара манньк сиргэ-уокка олохтооммут ураты харыстабыл режимигэр сөп түбэһиннэрэн олохтоноҕо.

12 БАС. ОҔОРОН ТАҔААРЫЫ УОННА ТУТТУУ ТОБОБУН ДЬАҔАЙЫЫ

83 ыстатыйа. ОҔорон таҔаарыы уонна туттуу тобобун дьаҔайыы эйгэтин сүрүннээһин

1. Кытаанах коммунальнай тобобу мунньуу (ол иһигэр арааран мунньуу), хомуйуу, тизийи-таһыы, кубулутан оноруу, суох оноруу, ыраастааһын уонна көмүү үлэтин тэрийиини, регионааҕы оператордар үлэлэрин сүрүннээһини, кинилэри куонкуруһунан талан ылыы бэрээдэгиттэн ураты, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтуур.

2. Кытаанах коммунальнай тобобу харайыы эйгэтигэр тарыыбы сүрүннээһини федеральнай сокуонна сөп түбэһиннэрэн тарыыбы судаарыстыбаннай сүрүннээһин

эйгэтигэр боломуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуур.

3. Кытаанах коммунальной тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр инвестициялаах тосхол кытаанах коммунальной тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр үлэ сүрүннэнэр көрүнүн толорор уонна кытаанах коммунальной тобоҕу кубулутан оноруу, ыраастааһын, көмүү эбийиэктэрин тутар, уларытан тутар оператордарга (салгыы – үлэни сүрүннүүр тэрилтэ) уонна кытаанах коммунальной тобоҕу харайыы эйгэтигэр үлэ бэрээдэктэнэр көрүнүн толорбот уонна кытаанах коммунальной тобоҕу мунньуу, кубулутан оноруу, ыраастааһын эбийиэктэрин тутар, уларытан тутар юридическай тэрилтэлэргэ уонна биирдиилээн урбаанныыттарга (салгыы – үлэни сүрүннээбэт тэрилтэ) анаан, ол иһигэр концессионнай сөбүлэһиигэ, судаарыстыбаннай-чааһынай бииргэ үлэлээһин, муниципальнай-чааһынай бииргэ үлэлээһин туһунан сөбүлэһиигэ, инвестициялаах дуогабарга сөп түбэһиннэрэн бигэргэтиллэр.

4. Кытаанах коммунальной тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр инвестициялаах тосхол барылларын үлэни сүрүннүүр уонна үлэни сүрүннээбэт тэрилтэлэр ырытан онороллор уонна ону дьиз-уот-коммунальной хаһаайыстыба эйгэтигэр боломуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана бигэргэтэр.

5. Кытаанах коммунальной тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр онорон таһаарыы тосхолун барылларын үлэни сүрүннүүр тэрилтэлэр ырытан онороллор уонна ону тарыыбы судаарыстыба өттүттэн сүрүннээһин эйгэтигэр боломуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана бигэргэтэр.

6. Кытаанах коммунальной тобоҕу мунньуу нормативын Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын боломуочуйалаах толорор уоргана эбэтэр поселениелар эбэтэр куораттаабы уокуруктар олохтоох салайыныыларын уорганнара (кинилэргэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуонунан туһааннаах боломуочуйа бэриллэр түбэлтэтигэр) олохтуулар.

7. Кытаанах коммунальной тобоҕу мунньуу, ол иһигэр ону арааран мунньуу, бэрээдэгин Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бигэргэтэр.

8. Тобоҕу дьаһайыы сирдээби-уоттаабы схематын сир-уоту былааннааһын докумуонугар сөп түбэһиннэрэн кытаанах коммунальной тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр боломуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана ырытан онорор уонна бигэргэтэр.

**84 ыстатыйа. Онгорон таһаары уонна туттуу тобоҕун
өрсүүбүлүкэтээҕи кадастра**

1. Өрсүүбүлүкэтээҕи тобох кадастрыгар өрсүүбүлүкэтээҕи тобох классификациятын каталога, тобоҕу олохтуур эбийиэктэр реестрдэрэ, тобоҕу дьаһайыы эйгэтигэр үлэ лицензиялаах көрүнүнэн дьарыктанар юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар кэрискэлэрэ, юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар Саха Өрсүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн киллэрэр иһитиннэриилэрэ-биллэриилэрэ киирэр.

2. Саха Өрсүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэни толорор юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн урбаанньыттар өрсүүбүлүкэтээҕи тобох кадастрыгар анаан иһитиннэриини-биллэриини Саха Өрсүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгинэн уонна болдьоҕор киллэрэр эбээһинэстээхтэр.

3. Өрсүүбүлүкэтээҕи тобох кадастрын толорууну Саха Өрсүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата олохтообут бэрээдэгэр уонна Саха Өрсүүбүлүкэтин Ил Дархана бигэргэспит Саха Өрсүүбүлүкэтин айылҕаны туһаныы уонна тулалыыр эйгэни харыстааһын регионнааҕы судаарыстыбаннай иһитиннэрэр-биллэрэр тиһигин толоруу туһунан бэрээдэгэр сөп түбэһиннэрэн тулалыыр эйгэни харыстааһынга болумуочуйалаах Саха Өрсүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуур.

**13 БАС. АТОМ ЭНИЭРГИЙЭТИН ТУҔАНЫЫГА УОННА РАДИАЦИЈАТТАН
КУТТАЛ СУОХ БУОЛУУТУН ХААЧЧЫЙЫГА ЭКОЛОГИЈА ИРДЭБИЛЭ**

**85 ыстатыйа. Радиоактивнай веществу уонна ядернай матырыйаалы
туһаныыга экология ирдэбилэ**

1. Юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон радиоактивнай веществу (ионизациялыыр сардаҥа төрүтүн) уонна ядернай матырыйаалы оноруу, харайыы, тийиитиһи, туһаныы, көмүү быраабылатын тутуһар, ионизациялыыр сардаҥа олохтоммут мунутаан көнүллэнэр нормативын үрдэтиини таһаарбат эбээһинэстээхтэр, оттон олоҕор үрдүүр түбэлтэлэригэр радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы эйгэтигэр толорор былаас уорганнарыгар тулалыыр эйгэбэ уонна киһи доруобуйатыгар кутталлаах

радиация үрдээбит таһымын туһунан суһаллык биллэрэр, радиация киртитэр төрүтүн суох оноруу дьаһалын ылынар эбээһинэстээхтэр.

2. Радиоактивнай веществоҕа, ядернай матырыяалга уонна радиоактивнай тобоххо болҕомтолоохтук сыһыаннаһы быраабылатын тутуһууну хааччыйбат юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн хоруйу сүгэллэр.

86 ыстатыйа. Радиоактивнай тобоҕу харайыыга экология ирдэбилэ

1. Радиоактивнай тобох хомуллуохтаах, муньуллуохтаах, суох оноһуллуохтаах, ыраастаныллыахтаах, тизийилиэхтээх, харайыллыахтаах уонна көмүллүөхтээх, ону оноруу усулуобуйата уонна ньымата тулалыыр эйгэбэ куттала суох буолуохтаах уонна Россия Федерациятын сокуонунан сүрүннэниллиэхтээх.

2. Бобулар:

1) онорон таһаары уонна туһаны тобоҕун, ол иһигэр радиоактивнай тобоҕу, уу үрдүгэр уонна анныгар, уу муньулар сиригэр, сир анныгар уонна кырыс буорга быраҕы;

2) I–IV кылаастаах кутталлаах тобоҕу уонна радиоактивнай тобоҕу куораттаабы уонна тыа сиринээҕи поселениелар аттыларынаабы сиргэ-уокка, ойуур пааркаларыгар, куруорт, эмтэнии-чэбдигирии, сынньалан зоналарыгар, кыыл-сүөл айанныыр суолугар, балык ыыр сиригэр уонна тулалыыр эйгэбэ, экология төрүт тиһигэр уонна киһи доруобуйатыгар кутталы үөскэтиэн сөптөөх атын сирдэргэ олохтоһун;

3) I–IV кылаастаах кутталлаах тобоҕу уонна радиоактивнай тобоҕу эмтэнэр сыалтан, минераллаах күндү баайы ылар туһугар уунан хааччыйы төрүтүн быһытынан туттулар сир аннынаабы уу эбийиэктэрин ууну муньар сирдэригэр көмүү;

4) I–IV кылаастаах кутталлаах тобоҕу, ону көмөр уонна ыраастыыр инниттэн, Россия Федерациятыгар киллэри;

5) туһанылар кыабын сүтэрбит уонна салгыны буортулуур веществолаах бородууксуйаны, олору кэлин хаттаан туһанар эбэтэр суох онорор инниттэн ыйыллыбыт бородууксуйаттан бу веществу хаттаан төнүннэрбэккэ эрэ онорон таһаары уонна туһаны тобохторун дьаһайар эбийиэктэргэ көмүү.

87 ыстатыйа. Ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйии-таһы тобоу тиэйиигэ-таһыга экология ирдэбилэ

1. Ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйии-таһы анал быраабылаа, ураты кутталаах таһаһы тиэйии-таһы быраабылатыгар, атомнай эниэргийэни туһаны эйгэтин нуорматыгар онна быраабылатыгар, тулалыыр эйгэни харыстааһынна Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн толоруллуохтаах.

2. Ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйии-таһы быраабылатыгар ону ытааччы, тиэйээччи-таһааччы онна туттааччы бырааба, эбээһинэһэ, онна эппиэтинэһэ, куттал суох буолуутун дьаһала, эти-хааны көмүскээһин, ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйиигэ-таһыга тырааныспар быһылаанын онна саахалын таһаарбат гына сөбүлэһиннэриллибит дьаһал тиһигэ, хаалааһынна, маркировкаһынна онна тырааныспар сириэстибэтигэр туруоруллар ирдэбил, матырыйаалы онна веществу тиэйиигэ-таһыга тахсыан сөптөөх саахал содулун бохсуу онна туораты дьаһала көрүллүөхтээх. Ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйии-таһы быраабылатыгар тырааныспар бары кыаллар көрүнгө көрүллүөхтээх.

3. Ядернай матырыйаалы, радиоактивнай веществу онна тобоу тиэйээччи-таһааччы куттал суох буолуутун судаарыстыбаннай сүрүннээһин тустаах уоргана биэрбит атомнай эниэргийэни туһаны эйгэтигэр үлэни толорор быраапка көнүллээх (лицензиялаах) буолуохтаах.

88 ыстатыйа. Тутуу матырыйаалын, минераллаах сырьё онна уоһурдуу, металлалом онна ойуур матырыйаалын радиоактивноһын көнүллэнэр таһыма

1. Тутуу матырыйаалын, минераллаах сырьё онна матырыйаал, минераллаах уоһурдуу онна агрохимикат радиоактивноһын көнүллэнэр таһыма радиация куттала суох буолуутун нуорматынан олохтонор, өгнөөх онна хара металл хаарбаһын, ойуур матырыйаалын – санитарнай быраабыланан онна нуорманан.

2. Тутуу матырыйаалыгар айылға радионуклидтарын көдүүстээх дьайыһын өлүүтэ, итиэннэ ойуур матырыйаалыгар искусственной радионуклидтар дьайыһылар олохтоммут нормативтан үрдүө суохтаах.

3. Үлэлэригэр ионизациялыыр сардананы туһанар, элбэх айылға радионуклидтардаах минераллаах онна органической сырьёну хостуур онна кубулуутан

онорор тэрилтэлэр, итиэннэ өгнөөх уонна хара металл хаарбафын хомуйуунан, харайыынан, кубулутан оноруунан уонна тийиинэн дьарыктанар предприятилар радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйар инниттэн үлэлэригэр радиация хонтуруолун ытталлар.

89 ыстатыйа. Айылҕа радионуклидтарын дьайытыттан радиация куттала суох буолуутун хааччыйыы

1. Радонтан, ол үрэллииттэн үөскүүр оноһуктартан, итиэннэ атын уһуннук сылдыар айылҕа радионуклидтарыттан төрүүттэн нэһилиэнньэ уонна үлэһиттэр (мэлдьи эбэтэр быстах кэмнэ ионизациялыыр сардана төрүтүн кытта быһаччы үлэһиир биирдиилээн дьон) сарданаҕа тыктарыылара олорор дьиэлэргэ уонна дьон үлэһиир дьиэлэригэр олохтоммут нормативтан үрдүө суохтаах.

2. Нэһилиэнньэни уонна үлэһиттэри (мэлдьи эбэтэр быстах кэмнэ ионизациялыыр сардана төрүтүн кытта быһаччы үлэһиир биирдиилээн дьону) айылҕа радионуклидтарын дьайытыттан көмүскүүр туһугар манньыктар олохтонохтоохтар:

1) дьиэни тутууга уонна тутууну ытытыга анаан сир учаастагы кырыс буортан радон тахсар уонна гамма-сарданарды таһымын аахсан туран талыы;

2) дьиэ салгыныгар радон киириитин туоратыыны аахсан туран дьиэни уонна тутууну бырайыактааһын уонна тутуу;

3) тутуу матырыйаалын онорон таһаарыыны хонтуруоллааһын, дьиэни уонна тутууну дьиэ салгыныгар радон уонна айылҕа радионуклидтарын гамма-сарданардытын баар таһымын аахсан туран үлэбэ киллэриити;

4) дьиэни уонна тутууну онно радон уонна айылҕа радионуклидтарын гамма-сарданардытын баар таһымын аахсан туран үлэлэтиити.

3. Радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйыы ирдэбилигэр эһпэттээбэт тутуу матырыйаала уонна оноһуга бобулллар.

4. Дьон олорор дьиэтин, уопсастыбаннай уонна үлэһиир дьиэлэри уонна тутуулары тутууга анаммыт сир учаастактарыгар радиацияттан куттал суох буолуутун көрдөрүүтүнэн радиация хонтуруола уонна санитарнай-эпидемиологическай сыаналааһын судаарыстыбаннай санитарнай-эпидемиологическай кэтэбилгэ уонна хонтуруолга болумуочуйалаах туһанааччы быраабын уонна киһи үтүө туругун көмүскээһин эйгэтин кэтэбилигэр толорор былаас федеральнай уорганын методическай ыйынныгар сөп түбэһиннэрэн олохтононор.

***90 ыстатыйа. Атом эниэргийэтин туһанар эбийиэктэри тарҕатан
туруоруу ирдэбилэ***

1. Ядернай установканы (ол иһигэр атом станциятын), радиация төрүтүн, ядернай матырыяалы уонна радиоактивной веществу харайар пууннары, радиоактивной тобоҕу харайар пууннары, уурар сирдэри тарҕатан туруоруу бырайыагынан уонна судаарыстыбаннай экология экспертизатын уонна Россия Федерациятын сокуонунан көрүллүбүт атын судаарыстыбаннай экспертиза сөптөөх түмүгэ баар уонна Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн атом эниэргийэтин туһанар эбийиэктэр радиация өттүнэн куттала суох буолууларын туоһулуур олохтооннаах матырыяалынан олохтоноҕор.

2. Ядернай установканы (ол иһигэр атом станциятын), радиация төрүтүн, ядернай матырыяалы уонна радиоактивной веществу харайар пууннары, радиоактивной тобоҕу харайар пууннары, уурар сирдэри тарҕатан туруоруу бырайыагар олору туһаттан куттала суох таһаарыыны уонна радиоактивной тобоҕу көмөр пууннары сабыыны хааччыйар быһаарыы баар буолуохтаах.

***91 ыстатыйа. Саха Өрөспүүбүлүкэтин тэрилтэлэрин уонна сирин-уотун
радиация-гигиена пааспара***

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара уонна олохтоох салайыныы уорганнара, итинэнэ үлэлэригэр ионизациялаах сардангарды төрүтүн туһанар тэрилтэлэр радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйы дьаһалын былааннааһынна уонна ытыгыга, радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйы эйгэтигэр быһаарыыны ылыныыга, бу дьаһаллар көдүүстэрин ырыналааһынна радиацияттан куттал суох буолуутугар сыаналааһыны ытталлар, ол түмүгэ хас сыл ахсын Саха Өрөспүүбүлүкэтин тэрилтэлэрин уонна сирин-уотун радиация-гигиена пааспарыгар киллэриллэр.

2. Радиацияттан куттал суох буолуутун сыаналааһын манньк сүрүн көрдөрүүлэринэн сыаналанар:

1) тулалыыр эйгэ радиоактивной киртийиитин характеристиката;

2) радиацияттан куттал суох буолуутун дьаһалын хааччыйы уонна радиацияттан куттал суох буолуутун эйгэтигэр нуорманы, быраабыланы уонна гигиена нормативын толоруу ырыналааһына;

3) радиация быһылаана буолуон сөбө уонна ол хабар кэрингэ;

4) радиация быһылаанын уонна ол содулун көдүүстээхтик суох онорууга бэлэм буолуу төһө үрдүгэ;

5) ионизациялаах сарданарды бары төрүттэриттэн нэһилиэнньэ тустаах бөлөбө ылар уотунан тыктарытын дозатын ырыналааһына;

6) уот тыктарытын олохтоммут кэриниттэн үрдүк уотунан тыктарыга түбэспит дьон ахсаана.

3. Сыаналааһын түмүгэ хас сыл ахсын тэрилтэлэр уонна сир-уот радиация-гигиена пааспарыгар киллэриллэр.

4. Саха Өрөспүүбүлүкэтин тэрилтэлэрин уонна сирин-уотун радиация-гигиена пааспарын толорууну Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн радиацияттан куттал суох буолуутун эйгэтигэр болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуур.

92 ыстатыйа. Радиоактивной вещество уонна тобох судаарыстыбаннай учуота уонна хонтуруола

1. Радиацияттан куттал суох буолуутун хааччыйы эйгэтигэр болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уоргана Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн радиоактивной вещество уонна тобох судаарыстыбаннай учуотун уонна хонтуруолун хааччыйар (атомнай эниэргийэни туһаныны судаарыстыба өттүттэн салайыга толорор былаас федеральной уорганыгар бас бэринэр тэрилтэлэртэн, итиэннэ Россия Федерациятын Сэбилэниилээх Күүстэрин байыаннай чаастарыттан уонна тэрилтэлэриттэн ураты), Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн, ол иһигэр «Росатом» Госкорпорация олохтообут бэрээдэгинэн электроннай көрүнгүнэн киин иһитиннэрэр-биллэрэр уонна ырыналыыр киингэ, уонна судаарыстыбаннай кистэлэн, коммерция уонна үлэ кистэлэнин туһунан Россия Федерациятын сокуонун ирдэбилин аахсан туран, иһитиннэри-биллэри (отчуот) кириитин хааччыйар.

2. Тэрилтэлэр Россия Федерациятын сокуонугар уонна атомнай эниэргийэни туһаны эйгэтигэр федеральной нуорма уонна быраабыла ирдэбилигэр сөп түбэһиннэрэн

судаарыстыбаннай учуот уонна хонтуруол эбийиэктэрин учуотун уонна хонтуруолун толороллор; «Росатом» Госкорпорация олохтообут бэрээдэгинэн, уонна судаарыстыбаннай кистэлэн, коммерция уонна үлэ кистэлэнин туһунан Россия Федерациятын сокуонун ирдэбилин аахсан туран, иһитиннэрэр-биллэрэр уонна ырыналыыр киингэ отчуоту, ол иһигэр электроннай көрүнүнэн, бэйэтин кэмигэр киллэрэллэр, итиэннэ регионаабы иһитиннэрэр-биллэрэр уонна ырыналыыр киингэ радиоактивнай тобох учуотун боппуруоһугар сыһыаннаах иһитиннэриилээх отчуот куоппуйатын киллэрэллэр.

3. Радиоактивнай вещество уонна тобох учуотун уонна хонтуруолун тиһигин иһитиннэриини-биллэриини хомуйар, онорор уонна тарҕатар регионаабы (өрөспүүбүлүкэтээби) иһитиннэрэр-биллэрэр уонна ырыналыыр киин үлэтин бэрээдэгин тулалыыр эйгэни харыстааһынга болумучуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана олохтуур.

14 БАС. ЭКОЛОГИЯ ЫКСАЛЛААХ БЫҔЫТЫН-МАЙҔЫТЫН ЗОНАТА, ЭКОЛОГИЯ ИЭДЭЭНИН ЗОНАТА

93 ыстатыйа. Экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зоната, экология иэдээнин зоната

1. Хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэ түмүгэр нэһилиэнньэ доруобуйатыгар, айылҕа экологиятын тиһигин, үүнээйи уонна кыыл-сүөл генетическэй пуондатын туругар кутталы үөскэтэр тулалыыр айылҕа эйгэтин мөлтөтөр уларыыы барарынан уонна ону тохтотуу уонна туораты бу сир-уот тэрийэр-салайар кыабын уонна баайын-дуолун, үбүн-харчытын суотугар эрэ кыаллыбатынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сирин-уотун учаастактара экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэриллиэхтэрин сөп.

2. Экология иэдээнин зонатын режимин биллэриин уонна олохтооһун бэрээдэгэ экология иэдээнин зонатын туһунан сокуонунан олохтонор.

3. Экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатыгар тулалыыр эйгэни көмүскээһин «Нэһилиэнньэни уонна сирин-уотун айылҕа уонна техногеннай майгыннаах ыксаллаах быһыыттан-майгыттан көмүскээһин туһунан» 1994 сыл ахсынньы 21 күнүнээби 68-ФС №-дээх Федеральной сокуонунан, атын федеральной сокуоннарынан уонна Россия

Федерациятын атын нуормалыыр быраап аакталарынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сокуоннарынан уонна атын нуормалыыр быраап аакталарынан олохтонор.

4. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонугар уонна нэһилиэнньэни уонна сири-уоту ыксаллаах быһыыттан-майгыттан көмүскээһин сокуонугар сөп түбэһиннэрэн экология иэдээнин зонатынан, экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан уу эбийиэктэрэ уонна өрүс уулара, ологорго техногеннай уонна айылҕа көстүүтүн түмүгэр киһи доруобуйатыгар эбэтэр олоҕор, кыыл-сүөл уонна үүнээйи эйгэтигэр, атын тулалыыр эйгэ көрүннэригэр уларыһы барарынан, биллэриллиэхтэрин сөп.

5. Уу тустаах сиргэ-уокка уонна эбийиэктэ буортулаах дьайыытын уонна ол содулун тохтотор туһугар Россия Федерациятын уу Кодексыгар сөп түбэһиннэрэн уу буортулаах дьайыытын туораты уонна ол содулун суох оноруу дьаһала ылыныллар, сири-уоту уонна эбийиэктэри уу ылыытыттан, кытыл алдьанытыттан, бадарааннырытыттан уонна уу атын буортулаах дьайыытыттан инженернэй өтүнэн көмүскээһин хааччылар.

94 ыстатыйа. Сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэрии бэрээдэгэ

1. Сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэриини көбүлээччилэрин (салгыы – көбүлээччи) Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын уорганнара, ол сирдэр-уоттар олохтоох салайыныыларын уорганнара буолуохтарын сөп.

Сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэрии туһунан боппуруоһу көтөбөргө көбүлээччи айылҕа тулалыыр эйгэтин туругун туһунан матырыйаалы бэлэмниир.

Көбүлээччи сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэрии наадатын туһунан Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатыгар олохтоохуннаах туһаайан этиини киллэрэр.

2. Экология ыксаллаах быһыыта-майгыта эбэтэр экология иэдээнэ үөскүүр куттала баар сири-уоту чинчийэр инниттэн хамыһыйа тэриллэр (салгыы – хамыһыйа), ол хамыһыйаны Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбата бигэргэтэр.

Хамыһыйаны тэрийиини тулалыыр эйгэни харыстааһынна болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана уонна олохтоох салайыныы уорганнара көбүлүөхтэрин сөп.

3. Хамыһыйа туһаайан этии олохтоохуннаабын бигэргэтэр туһугар сиргэ-уокка экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатын эбэтэр экология иэдээнин зонатын анал туругун биллэриини олохтоохуннаах матырыйаалын бэлэмниир. Матырыйаалы бэлэмнээһин төрүтүнэн өр сыллаах кэтээн көрүү түмүгэр ылыллыбыт тулалыыр эйгэ уонна нэһилиэнньэ доруобуйатын туругун туһунан дьин таһымнаах көрдөрүү буолар. Дьин таһымнаах көрдөрүү суох буоллабына, тулалыыр эйгэ уонна нэһилиэнньэ доруобуйатын туругун сыаналааһын уонна нэһилиэнньэ доруобуйатыгар үөскүүр кутталы сыаналааһын үлэтэ тэрриллэр.

4. Сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэриини олохтуур матырыйаал састаабыгар уонна ис хоһоонугар нэһилиэнньэни көмүскээһингэ уонна тулалыыр эйгэни харыстааһынга толорор былаас федеральнай уоргана бигэргэпит матырыйаалын ирдэбилэ баар буолуохтаах.

5. Хамыһыйа сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэриини олохтуур, олохтоммут бэрээдэгинэн экология судаарыстыбаннай экспертизатын сөптөөх түмүгүн ылбыт матырыйаалы олохтоммут бэрээдэгинэн Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабытталыстыбатыгар киллэрэр.

6. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабытталыстыбата сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэрэр туһуттан Россия Федерациятын Бырабытталыстыбатыгар сири-уоту экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатынан эбэтэр экология иэдээнин зонатынан биллэриини наадатын туһунан олохтоохуннаах туһаайан этиини киллэрэр.

95 ыстатыйа. Сиртэн-уоттан экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатын уонна экология иэдээнин зонатын анал туругун устуу бэрээдэгэ

1. Хамыһыйа тулалыыр эйгэни харыстааһынга болумуочуйалаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай былааһын толорор уоргана уонна олохтоох салайыныы уоргана кыттыылаах сиртэн-уоттан экология ыксаллаах быһыытын-майгытын зонатын уонна экология иэдээнин зонатын анал туругун устууну олохтуур матырыйаалы бэлэмниир.

Матырыйаалга экология судаарыстыбаннай кэтэбилин (тулалыыр эйгэ судаарыстыбаннай кэтэбилин) көрдөрүүтүн аахсан туран оноһуллубут тулалыыр эйгэ

уонна дьон доруобуйатын туругун сыаналааһын, итиэннэ нэһилиэнньэ доруобуйатыгар үөскүүр кутталы сыаналааһын киириэхтээх.

2. Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабытталыстыбата сиртэн-уоттан экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатын анал туругун устарга анаан Россия Федерациятын Бырабытталыстыбатыгар сиртэн-уоттан экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатын анал туругун устар наадатын туһунан олохтооһуннаах туһаайан этиини киллэрэр.

3. Сиртэн-уоттан экология ыксаллаах быһыытын-майгытын эбэтэр экология иэдээнин зонатын анал туругун устар туһунан быһаарыы Россия Федерациятын Бырабытталыстыбата олохтообут болдьоҕо туоллабына, экология судаарыстыбаннай экспертизатын түмүгүнэн ылыныллар.

15 БАС. МӨККҮӨРҮ БЫҺААРЫЫ УОННА ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҺЫН ЭЙГЭТИГЭР СОКУОНУ КЭНИИ ИНИН ХОРУЙУ СҮГҮҮ

96 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһын эйгэтигэр мөккүөрү быһаарыы

Тулалыыр эйгэни харыстааһын эйгэтигэр мөккүөр Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн быһаарыллар.

97 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэнии инин хоруйу сүгүү

1. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэниигэ буруйдаах дьон Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн хоруйу сүгэллэр.

2. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэнии инин хоруйга тардыы буруйдаах дьону таһаарбыт кэниилэрин туоратар уонна оноһуллубут хоромньуну толуйар эбээһинэстэриттэн босхолообот.

98 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэһэн тулалыыр эйгэбэ оноһуллубут хоромньуну толуйуу

1. Тулалыыр эйгэбэ, ону киртитии, кэбиннэри, буортулааһын, айылҕа баайын сизэрэ суох туһаныы, экология төрүт тиһигин, айылҕа кэлимсэтин уонна айылҕа көстүүлэрин буомурдуу уонна алдьатыы уонна тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун

атын кэһиитин түмүгэр, буортуну онорбут юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон ону Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн толору кэрининэн толуйар эбээһинэстээхтэр.

2. Юридическай тэрилтэ уонна биирдиилээн урбаанныт тулалыыр эйгэбэ, ол иһигэр экология судаарыстыбаннай экспертизатын үтүө түмүгэ баар бырайыагар, айылҕа эйгэтин көрүнгүнүн хостоон ылар үлэни киллэрэн туран, онорбут буортутун сакаасчыт уонна (эбэтэр) юридическай тэрилтэ эбэтэр биирдиилээн урбаанныт толуйуохтаах.

3. Юридическай тэрилтэ уонна биирдиилээн урбаанныт тулалыыр эйгэбэ онорбут буортута олохтоммут бэрээдэгинэн бигэргэтиллибит тулалыыр эйгэбэ оноһуллубут буорту кээмэйн аабыы таксатыгар уонна методикатыгар сөп түбэһиннэрэн толуйулар, ол суох буоллабына оноһуллубут хоромньуну, ол иһигэр мүччү тутуллубут барыһы аахсан туран, тулалыыр эйгэ алдьатыллыбыт туругун чөлүгэр түһэри дьиннээх хоромньуттан көрөн толуйулар.

4. Юридическай тэрилтэлэр уонна биирдиилээн дьон хаһаайыстыбаларын үлэтин уонна атын үлэлэрин түмүгэр тулалыыр эйгэ буортулаах дьайытыттан дьон доруобуйатыгар уонна баайыгар-дуолугар оноһуллубут хоромньу толору кэрининэн толуйулуохтаах.

5. Тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэһии түмүгэр дьон доруобуйатыгар уонна баайыгар-дуолугар оноһуллубут хоромньуну толуйуу кэринэ уонна кээмэйэ Россия Федерациятын сокуонугар сөп түбэһиннэрэн быһаарыллар.

99 ыстатыйа. Омук дойдутун юридическай тэрилтэлэрэ уонна биирдиилээн дьоно, гражданствота суох дьон тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун тутуһуулары

1. Омук дойдутун юридическай тэрилтэлэрэ уонна биирдиилээн дьоно, гражданствота суох дьон Саха Өрөспүүбүлүкэтин сабардыыр сиригэр тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун тутуһар эбээһинэстээхтэр.

2. Омук дойдутун юридическай тэрилтэлэрэ уонна биирдиилээн дьоно, гражданствота суох дьон тулалыыр эйгэни харыстааһын сокуонун кэһэр түбэлтэлэригэр Россия Федерациятын сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн хоруйу сүгэллэр.

**16 БАС. ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҔЫН ЭЙГЭТИГЭР ААН
ДОЙДУТААҔЫ УОННА РЕГИОННАР ИККИ АРДЫЛАРЫНААҔЫ БИИРГЭ
ҮЛЭЛЭЭҔИН**

***100 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааҔын эйгэтигэр аан дойдутааҔы
уонна регионнар икки ардыларынааҔы бииргэ үлэлээһингэ
кыттыы***

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ тулалыыр эйгэни харыстааҔынна аан дойдутааҔы, регионнар икки ардыларынааҔы үлэбэ, аан дойдутааҔы, регионнар икки ардыларынааҔы конференциялары бэлэмнээһингэ уонна бытыгыга, федеральной уорганнары кытта сөбүлэһиннэрэн олохтоммут бэрээдэги тутуһан туран, экология тосхоллорун, бырайыактарын тулалыыр эйгэни харыстааҔын эйгэтигэр наука чинчийэр үлэтин ырытан онорууга уонна олоххо киллэриигэ кыттыыны ылар.

***101 ыстатыйа. Тулалыыр эйгэни харыстааҔынна регионнар икки
ардыларынааҔы бииргэ үлэлээһингэ кыттыы***

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ Россия Федерациятын атын субъектарын кытта бииргэ айылҕа тулалыыр эйгэтигэр хаһаайыстыба үлэтин уонна атын үлэ сир-уот тас өттүгэр дьайыытыттан сэрэтии уонна (эбэтэр) аччатыгы дьаһалын федеральной сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн ылынар.

17 БАС. ТҮМҮК БАЛАҔЫАНҔА

***102 ыстатыйа. Бу Кодекс күүһүгэр кириитинэн сибээстээн
Саха Өрөспүүбүлүкэтин тустаах сокуон суолталаах
аакталарын (сокуон суолталаах аакталар балаҔыанҔаларын)
күүстэрин сүтэрбиттэринэн билини***

Күүстэрин сүтэрбиттэринэн билинэргэ:

1) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааҔын туһунан» 2003 сыл ахсынньы 25 күнүнээҕи 104-С 211-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

- 2) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин нэһилиэнньэтигэр уонна тулалыыр эйгэтигэр радиацияттан куттал суох буолуутун туһунан» 2004 сыл от ыйын 15 күнүнээҕи 155-С 317-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 3) «Экологияны үөрэтии уонна сырдататы туһунан» 2005 сыл тохсунньу 27 күнүнээҕи 205-С 415-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 4) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин нэһилиэнньэтигэр уонна тулалыыр эйгэтигэр радиацияттан куттал суох буолуутун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары уонна эбиилэри киллэрэр туһунан» 2005 сыл тохсунньу 27 күнүнээҕи 206-С 417-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 5) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын кэтээн көрүү туһунан» 2005 сыл бэс ыйын 16 күнүнээҕи 251-С 509-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 6) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2006 сыл от ыйын 13 күнүнээҕи 366-С 747-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 7) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин нэһилиэнньэтигэр уонна тулалыыр эйгэтигэр радиацияттан куттал суох буолуутун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 5 ыстатыйатыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2006 сыл сэттинньи 27 күнүнээҕи 395-С 803-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 8) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары уонна эбиилэри киллэрэр туһунан» 2006 сыл сэттинньи 27 күнүнээҕи 396-С 805-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 9) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын регионнааҕы судаарыстыбаннай хонтуруолун (кэтэбилин) туһунан» 2007 сыл олунньу 14 күнүнээҕи 430-С 875-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 10) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 22 ыстатыйатыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2007 сыл муус устар 26 күнүнээҕи 454-С 923-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 11) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары уонна эбиилэри киллэрэр туһунан» 2008 сыл тохсунньу 31 күнүнээҕи 549-С 1113-III №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;
- 12) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2008 сыл бэс ыйын 19 күнүнээҕи 573-С 37-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

13) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 26 ыстатыйатыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2009 сыл олунньу 19 күнүнээҕи 652-С 197-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

14) «Экологияны үөрэтии уонна сырдататы туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2009 сыл муус устар 23 күнүнээҕи 677-С 245-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

15) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» 2009 сыл муус устар 23 күнүнээҕи 688-С 267-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

16) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын кэтээн көрүү туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2009 сыл бэс ыйын 18 күнүнээҕи 698-С 319-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

17) «Экологияны үөрэтии уонна сырдататы туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2009 сыл алтынньы 14 күнүнээҕи 733-С 357-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

18) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2009 сыл сэттинньи 18 күнүнээҕи 751-С 389-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

19) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын судаарыстыбаннай хонтуруолун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2009 сыл ахсынньы 16 күнүнээҕи 773-С 453-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

20) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» 2011 сыл кулун тутар 1 күнүнээҕи 910-С 713-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

21) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 22 уонна 27 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2011 сыл муус устар 14 күнүнээҕи 933-С 735-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

22) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2011 сыл сэттинньи 10 күнүнээҕи 967-С 851-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

23) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын кэтээн көрүү туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2012 сыл кулун тутар 29 күнүнээҕи 1050-С 983-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

24) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын судаарыстыбаннай хонтуруолун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2012 сыл кулун тутар 29 күнүнээҕи 1051-С 981-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

25) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сиригэр уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2012 сыл муус устар 25 күнүнээҕи 1066-С 1027-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

26) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сиригэр уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 3 ыстатыйатыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2012 сыл алтынньы 11 күнүнээҕи 1103-С 1093-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

27) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 4 ыстатыйатыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2012 сыл алтынньы 11 күнүнээҕи 1105-С 1095-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

28) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сиригэр уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2012 сыл сэттинньи 8 күнүнээҕи 1116-С 1143-IV №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

29) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2013 сыл ахсынньы 5 күнүнээҕи 1241-С 37-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

30) «Экологияны үөрэтии уонна сырдатты туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл олунньу 5 күнүнээҕи 1271-С 97-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

31) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл олунньу 5 күнүнээҕи 1278-С 113-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

32) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 27 ыстатыйатыгар уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин административнай буруй туһунан Кодексын 4.2 уонна 14.3 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл бэс ыйын 10 күнүнээҕи 1332-С 219-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 1 ыстатыйатын;

33) «Россия Федерациятын тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар уларытыылары киллэри туһунан уонна Россия Федерациятыгар гражданнар доруобуйаларын харыстааһын боппуруоһугар Россия Федерациятын сокуон суолталаах аакталарын тустаах балаһыанньаларын күүстэрин сүтэрбиттэринэн билинэр туһунан» Федеральнай сокуону ылыныынан сибээстээн Саха Өрөспүүбүлүкэтин тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар

уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл бэс ыйын 10 күнүнээҕи 1336-С 227-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 17 ыстатыйатын;

34) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин нэһилиэнньэтигэр уонна тулалыыр эйгэтигэр радиацияттан куттал суох буолуутун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл ахсынньы 15 күнүнээҕи 1393-С 341-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

35) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын судаарыстыбаннай кэтэбилин туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2014 сыл ахсынньы 15 күнүнээҕи 1394-С 343-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

36) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэри туһунан» 2015 сыл кулун тутар 26 күнүнээҕи 1439-С 433-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

37) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2015 сыл кулун тутар 26 күнүнээҕи 1440-С 435-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

38) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаары уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2015 сыл бэс ыйын 17 күнүнээҕи 1477-С 511-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

39) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 15 уонна 15.1 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2016 сыл кулун тутар 14 күнүнээҕи 1598-С 723-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

40) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаары уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2016 сыл кулун тутар 14 күнүнээҕи 1599-С 725-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

41) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 17 уонна 34 ыстатыйаларыгар уонна «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаары уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 7 уонна 7.1 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2016 сыл бэс ыйын 15 күнүнээҕи 1695-С 943-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

42) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2016 сыл бэс ыйын 15 күнүнээҕи 1703-С 961-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

43) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2016 сыл алтынньы 26 күнүнээҕи 1737-С 1031-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

44) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын судаарыстыбаннай кэтэбилин туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2017 сыл алтынньы 26 күнүнээҕи 1891-С 1341-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

45) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2017 сыл сэттинньи 22 күнүнээҕи 1922-С 1401-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

46) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2017 сыл ахсынньы 20 күнүнээҕи 1950-С 1459-V №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

47) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2018 сыл ахсынньы 19 күнүнээҕи 2072-С 71-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

48) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2018 сыл ахсынньы 19 күнүнээҕи 2075-С 77-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

49) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 23.2 ыстатыйатыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2019 сыл тохсунньу 30 күнүнээҕи 2094-С 99-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

50) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин айылҕа ураты харыстанар сирин-уотун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 6 ыстатыйатыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2019 сыл тохсунньу 30 күнүнээҕи 2095-С 101-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

51) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 27.1 уонна 28 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2019 сыл муус устар 25 күнүнээҕи 2134-С 179-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

52) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 1 уонна 12 ыстатыйаларыгар

уларытыылары киллэрэр туһунан» 2019 сыл муус устар 25 күнүнээби 2135-С 181-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

53) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл олунньу 17 күнүнээби 2315-С 539-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

54) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экология судаарыстыбаннай кэтэбилин туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 3 уонна 10 ыстатыйаларыгар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл олунньу 17 күнүнээби 2316-С 541-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

55) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун 27 ыстатыйатыгар уларытыы киллэрэр туһунан» 2021 сыл олунньу 17 күнүнээби 2318-С 545-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

56) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл олунньу 17 күнүнээби 2328-С 567-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

57) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уонна «Булт туһунан уонна булт баайын харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл муус устар 7 күнүнээби 2343-С 597-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

58) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уонна «Саха Өрөспүүбүлүкэтин экологиятын судаарыстыбаннай кэтэбилин туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл ыам ыйын 26 күнүнээби 2360-С 631-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

59) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан» 2021 сыл бэс ыйын 30 күнүнээби 2382-С 675-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

60) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тустаах сокуон суолталаах аакталарыгар уларытыылары киллэрэр туһунан уонна хонтуруол уонна кэтэбил эйгэтигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин тустаах сокуон суолталаах аакталарын (сокуон суолталаах аакталар балаһыанньаларын) күүстэрин сүтэрбиттэринэн билинэр туһунан» 2021 сыл ахсынньы 14 күнүнээби 2435-С 781-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

61) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаарыы уонна туттуу тобоҕун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытыылары киллэрэр туһунан»

2022 сыл кулун тутар 3 күнүнээби 2450-С 811-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

62) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин регионаабы судаарыстыбаннай экология хонтуруолун (кэтэбилин) туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытылары киллэрэр туһунан» 2022 сыл бэс ыйын 14 күнүнээби 2516-С 943-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

63) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин сиригэр-уотугар онорон таһаары уонна туттуу тобоһун туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытылары киллэрэр туһунан» 2022 сыл алтынньы 25 күнүнээби 2527-С 965-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун;

64) «Саха Өрөспүүбүлүкэтин тулалыыр эйгэтин харыстааһын туһунан» Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонугар уларытылары киллэрэр туһунан» 2022 сыл ахсынньы 9 күнүнээби 2565-С 1041-VI №-дээх Саха Өрөспүүбүлүкэтин Сокуонун.

103 ыстатыйа. Бу Кодекс күүһүгэр киириитэ

Бу Кодекс дьин таһымнаах бэчээккэ тахсыбыт күнүн кэнниттэн уон күн аасытын кэннэ күүһүгэр киирэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана

Дьокуускай к., ДДЗ соул күүһүгэр
26 09 - С 1129-VI №-дээх

А.НИКОЛАЕВ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

УУРААХ

**Об Экологическом кодексе
Республики Саха (Якутия)**

Государственное Собрание (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия)
п о с т а н о в л я е т:

1. Принять Экологический кодекс Республики Саха (Якутия) и направить его для подписания и обнародования Главе Республики Саха (Якутия).
2. Опубликовать настоящее постановление в республиканских газетах «Якутия», «Саха сирэ», «Ил Тумэн» и на «Официальном интернет-портале правовой информации» (www.pravo.gov.ru).
3. Настоящее постановление вступает в силу с момента его принятия.

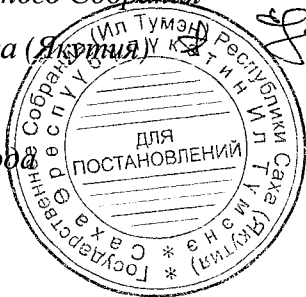
Председатель Государственного Собрания

(Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия)

А.ЕРЕМЕЕВ

г.Якутск, 28 февраля 2023 года

3 № 1130-VI

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

УУРААХ

САХА ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТИН
ЭКОЛОГИЯ КОДЕКСЫН ТУЪУНАН

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ уураар:

1. Саха Өрөспүүбүлүкэтин экология Кодексын ылынарга уонна ону Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана илии баттырыгар уонна бар дьонно биллэрэригэр анаан ытарга.
2. Бу уураабы «Якутия», «Саха сирэ», «Ил Түмэн» өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар уонна «Правовой инициативы дьин таһымнаах интернет-порталыгар» (www.pravo.gov.ru) бэчээттээн таһаарарга.
3. Уураах ылыныллыабыттан ыла күүһүгэр киирэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин
Ил Түмэнин Бэрэссэдээтэлиэ

Дьокуускай к., 2023 сыл олунньу 28 күнэ

С 1130-VI

А.ЕРЕМЕЕВ